

John

Awuta Alawuruwi Purru-wutimarti Ngini Ngarra Kuwani Awarra John the Baptist.

John 1:19-28

¹⁹ Kiyi awuta wawurruwi kapi wuta alawuruwi awungarruwu kapi Jerusalem api wuta awuta purru-wutimarti ngini kuwani awarra nayi John the Baptist api nimarra piriimi kapi yingampa priests amintiya yingampa wawurruwi kapi waki pirimani kapi awinyirra arikulanga jurra angi-wutawa Jews, api piriimi ngini, “Ngawa ngawutimarti ngini kuwani awarra John the Baptist api nyirru-wariyi kangatawa api awarra nanginta nyirrami ngarra,” piriimi awuta alawuruwi. Ngarra awungarri awarra John the Baptist baptise yuwuji-kirim-ani arikutumunuwi kapi awarra town Bethany maringarruwu kapi awinyirra makatinga Jordan. Api awuta priests purruwuriyi awungarruwu kiyi nanginta piriimi awarra John the Baptist ngini, “Nginja kuwani awarra?” Api awarra John the Baptist pakinya yuwuntiyarra awuta priests awarra naki ngirramini ngini (about) ngawa-yuwuni Jesus ²⁰ pili ngarra yimajawu ngini wuta yingampa tiwi amparrimani pirrarimi ngini ngarra Christ awarra John the Baptist api ngarra tulimiya (straight) yipangiraga kapi awuta priests api yimi ngini, “Ngiya arnuka awarra Christ ngini ngarra ngawa-rringani parlingarri yimi ngini ngarra

wiyi awuni-pangirri (will send here) awarra kapi naki murrakupuni (to this earth). Ngiya karluwu kunyani ngirimi,” yimi awarra John the Baptist kapi awuta priests.

²¹ Api wuta pirimi kapi awarra John the Baptist, “Arrami nginja awarra prophet Elijah ngini parlingarri jiyimuwu api nginja waya jipukularri api yimpangini jiyima tuwanga.” Api John the Baptist yimi ngini, “Ngiya karluwu awarra Elijah.” Api wuta pirimi, “Arrami nginja awarra nyoni prophet ngini ngawa-rringani parlingarri yimi ngini ngarra wiyi yini-mata-ngirri (send) kangawula.” Api ngarra yimi ngini, “Ngiya karluwu awarra prophet,” yimi awarra John the Baptist. ²² “Api nginja kuwani awarra?” pirimi awuta priests. “Pilikama nginja baptise nimpirikirimi awuta kapinaki arikutumunuwi amintiya pilikama nimpuntiyarra awuta arikutumunuwi ngawa-rringani ngini-ngatawa ngiramini? Ngunt-ajiyarra ngawa pili ngawa wiyi ngari-marruriyi awarra ngirramini kapi awuta alawuruwi.”

²³ Api awarra John Baptist yimi ngini, “Awarra prophet Isaiah ngini parlingarri yimuwu api ngarra awarra yuwuntiyarra awuta arikutumunuwi ngini (about) ngiya. Ngarra karluwu yimajawu ngini-ngilawa yintanga api yimi ngini, ‘Yati tini wiyi arimuwu kapi awarra murrakupuni kapi karri-kuwapi wuta japuja wurikirimi api wiyi yingampa arikutumunuwi wunuwuriyi kapi awarra tini. Ngarra awarra tini wiyi awuntiyarra awuta tiwi ngini yati alawura waya yinkitayi awunu-wuja api wuta

pimata-kirimi pupuka awinyirra jarrumoka angi ngarra wiyi apapunya.’ Ngarra wiyi awarra tini awuntiyarra awuta arikutumunuwi awarra ngirramini, yimi awarra Isaiah parlingarri. Api ngiya awarra naki tini,” yimi awarra John the Baptist.

²⁴ Yingampa Pharisees kapi pirripapunya awuta priests awungarruwu kapi awarra John the Baptist baptise yikirimi awuta arikutumunuw.

²⁵ Api wuta awuta nanginta pirimi awarra John the Baptist ngini, “Kama nginja baptise nimpirikirimi arikutumunuwi ngini nginja arnuka awarra Christ. Awanuwanga nginja arnuka awarra Elijah. Amintiya nginja arnuka awarra nyoni prophet. Api pilikama nginja baptise nimpirikirimi arikutumunuwi?” pirimi kapi awarra John the Baptist. ²⁶⁻²⁷ Api awarra John the Baptist yimi ngini, “Arnapa. Awarra warn-tirrana ngini ngiya baptise ngirikirimi arikutumunuwi. Kangi kukuni ngiya baptise ngirikirimi awuta. Api ngarratuwu nyoni tini ngini ngarra arimuwu kangawula murrakupuni awarra ngini ngarra alawura api ngarra wiyi awanuwanga baptise arikirimi arikutumunuwi api ngarra wiyi karluwu baptise yimata-kirimi kangi kukuni awuta arikutumunuwi. Nuwa arnuka ngimpirimajawu awarra. Ngarra awarra wiyi awunuwuriyi awungarra. Ngarra warntirrana ngatawa awarra api karri ngiya amintiya awarra tini ngarimuwu ngawiyati api ngiya karluwu nimarra ngirimi. Waya juwa karri ngarra pakinya nimarra arimi awarra ngini ngarra ngatawa api awungarri ngiyatuwu nimarra ngirimi.”

28 Ngarra awarra John the Baptist yipangiraga kapi awuta priests awungarruwu kapi awarra town Bethany.

Awarra John the Baptist Yimi Ngini Ngawa-yuwuni Jesus Ngingingaji Lamb.

John 1:29-34

29 Karri pangarri awarra John the Baptist yipakupawurli kapi awinyirra makatinga. Kiyi yipakuluwunyi ngawa-yuwuni Jesus ngini yinuwuwa kangatawa api yimi awarra John the Baptist kangi wutawa awuta arikutumunuwi, “Awi,” yimi. “Awarra naki tini ngini awunu-wuja api ngawa-rringani yini-pangirri (sent) ngarra kapi ngawa arikutumunuwi. Ngawa ngarimamula (call) awarra ‘Lamb of God’. Ngarra awarra ngingingaji lamb pili karri ngawa Jews ngawuti-marti ngini nanginta ngamatami ngawa-rringani ngini putuputuwu yimata-kirayi (to forgive) ngawa awarra jirti ngini ngawa ngintiri-kirim-ani (the wrong we’ve done) api ngawa awungarri ngaripirni lamb. Api awarra nayi Jesus ngingingaji awarra lamb ngini ngawa ngaripirni. Ngarra ngingingaji lamb pili ngarra wiyi awunyawu awarra jirti ngini ngawa ngintiri-kirim-ani ngingingaji ngawula tiwi,” yimi awarra John the Baptist kapi awuta arikutumunuwi.

30 Kiyi yimi ngini, “Naki awarra ngini awunu-wuja api ngarra awarra ngini ngiya pakinya ngirripangiraga kangi nuwula ngini ngarra wiyi yintuwu awunu-wuriyi. Amintiya ngurru-wutiyarra nuwa ngini, ‘Ngarra awarra ngatawa api ngiya karluwu. Ngarra pakinya yimuwu

kuriyuwu kangi ngawa-rringani api ngarra awarra warntirrana ngatawa.’ Ngiya awarra nimarra ngirimi kangi nuwula,” yimi John the Baptist kapi awuta arikutumunuwi. ³¹ Kiyi yimi awarra John the Baptist ngini, “Karri pakinya ngiya ngirimi kapi ngiyalamiya ngini, ‘Kuwani awarra tini ngini ngarra ngawa-rringani wiyi awuni-pangirri (send here) kapi ngawa arikutumunuwi?’ Api waya ningani ngiya ngirimajawu ngini awarra naki Jesus api ngarra awarra ngini ngawa-rringani yini-pangirri (sent) kapi ngawa. Ngiya waya awarra ngirimajawu api ngiya nguwtimarti ngini nuwa wiyarri ngintimata-majawu ngini ngarra ngawa-rringani yini-pangirri awarra naki Jesus kapi ngawa Jews kapi ngawa-amini awarra Israel api awarra ngiya baptise ngirikirimi nuwa kangi kukuni,” yimi awarra John the Baptist kapi awuta arikutumunuwi.

³²⁻³⁴ Kiyi tuwanga awarra John the Baptist yimi kapi awuta arikutumunuwi, “Ngawa-rringani yuwutiyarra ngiya ngini baptise ngirikirimi nuwa arikutumunuwi kangi kukuni api yimi awarra ngawa-rringani kangilawa ngini, ‘Nginja wiyi nimpakuluwunyi ngini-ngilawa pukwiyi (Holy Spirit) awuni-papirraya (come down) kangi yati tini. Ngarra awarra tini wiyi awanuwanga baptise arikirimi awuta arikutumunuwi. Karluwu kangi kukuni baptise arikirimi awuta. Yita ngarra wiyi arikirimi ngini-ngilawa pukwiyi ngini arimuwu kangi wutawa ruwuti. Waya awungani (that way) ngarra wiyi baptise arikirimi awuta arikutumunuwi,’

yimi ngawa-rringani kangilawa.” Ngarra awarra yipangiraga awarra John the Baptist. Kiyi yimi ngini, “Ngiya wiyi (later) ngirri-pakuluwunyi awarra pukwiyi (Holy Spirit) yini-papirraya (came down) kapi awarra naki Jesus api yimuwu kiyija kangatawa. Ngarra awarra pukwiyi japuja arimi kuriyuwu kapi ngawa-rringani. Ngarra yini-papirraya ngingngaji ngarra mwapurawayi (dove bird). Api ngiya nguwutiyarra nuwa ngini ngawa-rringani ngarra-mirani awarra naki Jesus. Ngiya awarra ngirimajawu pili ngiya ngir-ripakuluwunyi awarra pukwiyi yini-papirraya (came down) kangatawa awarra Jesus,” yimi awarra John the Baptist.

Kiyi awarra John the Baptist nyoni nginaki yimi ngini, “Ngiya pakinya karluwu ngirimajawu ngini (about) awarra Jesus ngini ngawa-rringani yini-pangirri (sent) ngarra kapi ngawa arikutumunuwi. Waya juwa ngirimajawu karri ngawa-rringani yuwutiyarra ngiya ngini (about) awarra Jesus.” Ngarra awarra yipangiraga John the Baptist kapi awuta arikutumunuwi.

Awarra John the Baptist Yuwuntiyarra Awuta Yuwurrara Ngarra-mamanta Ngini (about) Ngawa-yuwuni Jesus.

John 1:35-43a

³⁵ Karri pangarri awarra John the Baptist amintiya yuwurrara ngarra-mamanta tuwanga purruwuriyi kapi awarra murrakupuni ngini yinkitayi kapi Jordan makatinga. ³⁶ Kiyi John yipakuluwunyi ngawa-yuwuni Jesus yipangulimayi awungarruwu kiyi yipangiraga kapi

awuta yuwurrara ngarra-mamanta, yimi ngini, “Nyirra-kuluwunyi awarra nayi Jesus. Ngarra awarra nginayi ngini ngawa ngarimamula (call) ‘Lamb of God’ pili ngarra wiyi pajuwani arimi ngini (for) awarra jirti ngini ngawa ngintirikirim-ani (the wrong we've done),” yimi John the Baptist kangki awuta yuwurrara ngarra-mamanta.

³⁷ Karri awuta yuwurrara John ngarra-mamanta piri-pitingaya (heard) awarra ngini John yipangiraga api wuta purrupumwari ngarra kiyi pirripapunya ngawa-yuwuni.

³⁸ Kiyi ngawa-yuwuni yipakuluwunyi awuta yuwurrara wawurruwi kiyi yimi kapi awuta, “Nuwa kamini ngimpitimarti?” yimi. Kiyi awuta yuwurrara wawurruwi pirimi ngini, “Rapayi, nginja maka tangarima?” pirimi. Awarra yintanga Rapayi api awuta Jews wupakirayi awarra yintanga kapi awuta wawurruwi kapi wunuwaluwa (teach) arikutumunuwi ngini-wutawa ngirramini (law).

³⁹ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kangki awuta yuwurrara, “Nyirru-waripa kiyi nyirra-kuluwunyi ngini-ngilawa tangarima,” yimi. Kiyi awuta yuwurrara wawurruwi amintiya ngawa-yuwuni purruwuriyi kapi ngarra japuja. Karri yukurri yiminga (4 o'clock) wuta purruwuriyi. Awungarruwu wuta purumuwu kangatawa kiyi ngarra nimarra yimi kangki wuta. Kiyi wuta purrupumwari ngini-ngatawa japuja. ⁴⁰ Awuta yuwurrara wawurruwi kapi pakinya piri-pitingaya (listened to) awarra John the Baptist ngini-ngatawa ngirramini api kiyi pirripapunya

ngawa-yuwuni api yati ngarra awarra yintanga Andrew. Ngarra awarra Andrew api ngarra ngarra-yuwuni Simon Peter.

⁴¹ Karri Andrew yipumwari ngawa-yuwuni Jesus api ngarra yartipili kularlaga yimi ngarra-yuwuni Simon Peter. Karri ngarra yuwunyayi awarra Simon Peter api yipangiraga kangatawa, “Aya, yuwuni, ngiya amintiya ngiya-mantani waya nguntuwunyayi awarra Christ ngini ngawa-rringani yipangiraga parlingarri ngini ngarra wiyi yini-mata-ngirri (would send) ngarra kapi ngawa arikutumunuwi,” yimi awarra Andrew kangi Simon. ⁴² Kiyi awarra Andrew yimarruriyi Simon kapi ngawa-yuwuni. Api karri ngawa-yuwuni yipakuluwunyi awarra Simon api ngarra yimi kangatawa, “Ngiya ngirimajawu nginja. Yita nginja yintanga Simon amintiya nginja-rringani ngarra yintanga Jona. Wuta wiyi wurimamula (call) nginja Cephas,” yimi ngawa-yuwuni kangi Simon. Awarra yintanga Cephas api awuta Greeks wurimamula (call) awarra yintanga Peter.

^{43a} Karri pangarri ngawa-yuwuni yimi kapi awuta ngarra-mamanta, “Ngawurniyi kapi awarra murrakupuni Galilee,” yimi. Kiyi wuta purrupumwari awarra murrakupuni Judea kiyi purruwuriyi kapi Galilee.

2

Ngawa-yuwuni Jesus Yikirimi Kukuni Ngini Wine Yima.
John 2:1-12

¹ Natinga wumunga (one day) yati tini marriti yimi ngarra-purnayinga kapi awarra town Cana awungarruwu kapi awarra murrakupuni Galilee. Api tayikuwapi wuta-mamanta purruwuriyi kapi awarra wedding ngini wutiyati pimatapa yinkiti awungarruwu amintiya ngawa-yuwuni ngarra-naringa nyirra wiyarri juwuriyi awungaji.

² Kiyi ngawa-yuwuni Jesus amintiya ngarra-mamanta awanuwanga purruwuriyi kapi awinyirra kurrampali.

³ Awuta arikutumunuwi karri pirimangapukinyimi awarra wine api awinyirra Mary nimarra jiyimi kapi nyirra-mwarti Jesus, “Aya, mwarti, waya karri-kamini wine,” jiyimi. ⁴ Api ngawa-yuwuni yimi kang nyitawa, “Nginari, pilikama nginja nimputiyarra ngiya ngini karri-kamini wine? Ngiya nanuwanga karluwu (not yet) waki ngirimi ngini (for) ngiya-rringani ngini kuriyuwu,” yimi ngawa-yuwuni kang nyitawa.

⁵ Api awinyirra Mary karluwu kuwa jiyimi awarra ngini nyirra-mwarti yipangiraga api juwuriyi kapi awuta arikutumunuwi kapi waki pirimi kapi awinyirra kurrampali api jiyimi kang wutawa, “Kuwa nyirrami awarra ngini ngiya-mwarti wiyi awutiyarra nuwa,” jiyimi.

⁶ Kapi awinyirra kurrampali api kiringarra (6) mintini. Api kang awarra mintini wuta pirripalam-ani (put) kukuni ngini wuta mwarliki pimatami. Api awarra mintini api arikulani. ⁷ Api awuta arikutumunuwi kapi wuta waki pirimi kapi awinyirra kurrampali wuta purruwuriyi kapi ngawa-yuwuni api ngarra yimi

kangi wutawa, “Nyirra-lami yingarti kukuni kapi awarra kiringarra mintini,” yimi ngawa-yuwuni kangi awuta arikutumunuwi. Kiyi awuta arikutumunuwi kuwa pirimi kangatawa kiyi pirripalami yingarti kukuni kangi awarra mintini. ⁸⁻¹⁰ Kiyi ngawa-yuwuni nimarra yimi kapi awuta arikutumunuwi kapi waki pirimi kapi awinyirra kurrampali api yimi ngini, “Nyirra namuli kiyi nyirra-lami kiyija kukuni kapi awinyirra namuli kiyi nyirra-marruriyi awinyirra namuli kapi awarra ngini ngarra alawura kapi naki wedding,” yimi ngawa-yuwuni. Kiyi wuta pirripalami kiyija kukuni kapi namuli kiyi pirimarruriyi awinyirra namuli kapi awarra alawura. Ngawa-yuwuni waya yikirmi awarra kukuni ngini wine yima api ngarra awarra alawura karri yimangapa awarra wine api ngarra yimi ngini, “Pupuni awarra naki wine.” Ngarra karluwu yimajawu ngini maka wuta purruwunga awarra wine. Waya juwa awuta arikutumunuwi kapi waki pirimi kapi awinyirra kurrampali api wuta wangatamiya pirimajawu.

Kiyi awarra alawura nimarra yimi kapi awarra tini ngini marriti yimi awinyirra yimpalinya api yimi kangatawa, “Aya, yita pupuni naki wine. Yingampa arikutumunuwi karri wuta-mamanta wunuwuriyi kangi wutawa tangarima ngini wutiyati wuwapa yinkiti amintiya wurimangapa wine api wuta pakinya wupakirayi awuta wuta-mamanta pupuni wine. Kiyi karri wuta-mamanta kiyija malurani (drunk) api wuta wupakirayi awuta awarra wine ngini ngarra kiyija pupuni. Api nginjatuwu karluwu

nginingaji awuta yingampa arikutumunuwi pili nginja pakinya jipakirayi ngawa awarra wine ngini kiyija pupuni kiyi karri ngawa nginti-papaya awarra wine ngini kiyija pupuni api nginja awungarri jipakirayi ngawa awarra wine ngini warntirrana pupuni,” yimi awarra alawura kangi awarra tini ngini marriti yimi awinyirra yimpalinya.

¹¹ Nginaiki awarra mirrikili (miracle) ngini ngawa-yuwuni yikirimi kapi awarra town Cana api awarra mampara yikirimi mirrikili. Karri ngarra-mamanta pirripakuluwunyi awarra mirrikili ngini ngawa-yuwuni yikirimi api pirimajawu ngini ngarra yuwuni (had) yingarti power kiyi awuta ngarra-mamanta kuwa piriimi kangatawa.

¹² Kiyi ngawa-yuwuni amintiya ngarra-mamanta purruwuriyi kapi awarra town Capernaum wuturiyi ngarra-naringa amintiya ngarra-marrikulupi. Awungarruwu kapi Capernaum wuta purumuwu kiyija.

Ngawa-yuwuni Jesus Yingarti Mirrikili (miracles) Yikirimi Kapi Jerusalem.

John 2:13,23-25

¹³ Karri awuta Jews waya yinkitayi pirikirimi awarra ngini-wutawa Passover Ceremony api ngarra ngawa-yuwuni yuwuriyi kapi Jerusalem.

²³ Awungarruwu ngarra yikirimi mirrikili (miracles) api awuta tiwi karri pirripakuluwunyi awarra mirrikili ngini ngarra yikirimi api tayikuwapi awuta tiwi kuwa piriimi kangi

awarra ngawa-yuwuni. ²⁴ Awuta tiwi purru-wutimarti awarra ngawa-yuwuni ngini yimpaja mirrikili yimata-kirimi api ngarra karluwu kuwa yimi kangi wutawa pili ngarra arimajawu kuta kamini awarra ngini apalamiya kangi arikutumunuwi wuta punyipunyi amintiya kangi wuta ruwuti. ²⁵ Ngarra karluwu nanginta yimatami arikutumunuwi ngini, “Ar-rami tayikuwapi arikutumunuwi jajiruwu, ar-rami tayikuwapi arikutumunuwi papurajuwi. Api awungana nuwatuwu?” Ngarra karluwu awarra nanginta yimatami awuta pili ngarra arimajawu kuta kamini ngini (that) wuta arikutumunuwi wurikirimi (do) amintiya awanuwanga arimajawu kuta kamini ngini apalamiya kangi wuta punyipunyi.

3

Awarra Nicodemus Yuwuriyi Kapi Ngawa-yuwuni Jesus Karri Japinamini.

John 3:1-21

¹ Awungarruwu kapi Jerusalem yati tini yimuwu ngini ngarra alawura yimi kangi awuta Jews. Ngarra awarra yintanga Nicodemus. Ngarra Pharisee awarra. ² Kiyi ngarra yuwuriyi kangi ngawa-yuwuni Jesus karri yartijanga api yimi ngini, “Aya,” yimi. “Ngawa ngarimajawu ngini ngarra ngawa-rringani yini-pangirri (sent) nginja kapi ngawa arikutumunuwi ngini jimatawaluwa (teach) ngawa. Ngawa awarra ngarimajawu pili awarra mirrikili (miracles) ngini nginja nimpirikirimi api ngarra warntirrana awarra

mirrikili. Ngarra wangatamiya ngawa-rringani apakirayi power kapi arikutumunuwi ngini mirrikili pimata-kirimi api ngawa ngarimajawu ngini ngawa-rringani aminyu-wani (helps) nginja ngini mirrikili nimpirikirimi.” Ngarra awarra yimi awarra Nicodemus kapi ngawa-yuwuni.

Kiyi awarra Nicodemus nyoni nginaki yimi kapi ngawa-yuwuni, “Ngini ngawa ngawutimarti ngawa-rringani ngini yimata-mangi ngawa amintiya ngini ngawa-alawura yimatami api ngawa awungana ngamatama?” yimi awarra Nicodemus. ³ Api ngawa-yuwuni yimi ngini, “Kapi wuta wiyi tuwanga wuri-mulungurrumi api waya juwa awuta wiyi ngawa-rringani apamangi awuta amintiya ngarra wiyi wuta-alawura arimi. Awarra ngirramini api warntirrana,” yimi ngawa-yuwuni kapi awarra Nicodemus. ⁴ Api ngarra yimi awarra Nicodemus ngini, “Ngawa kapi ngawa arikulapi ngawa awungana ngamatama ngini tuwanga ngamata-mulungurrumi (be born)? Ngawa karluwu tuwanga ngamata-kupawurli kapi ngawa-naruwi pitipita,” yimi awarra Nicodemus. ⁵ Api ngarratuwu ngawa-yuwuni yimi ngini, “Awuta tiwi kapi wutimarti ngawa-rringani ngini yimata-mangi awuta amintiya ngini alawura yimatami kangi wutawa api wuta awuta pimata-nyawu awarra jirti ngini apalamiya kangi wutawa ruwuti amintiya nanginta pimatami (should ask) ngini-ngatawa pukwiyi (Holy Spirit) ngini yimata-wani (to help) awuta ngini papurajuwi tiwi pimatama. Awarra naki ngirramini api warntirrana awarra

ngirramini,” yimi ngawa-yuwuni kapi awarra Nicodemus.

⁶ Kiyi yimi ngawa-yuwuni, “Karri nuwa ariku-tumunuwi ngumpuru-mulungurrumi api nuwa warntirrana tiwi ngimpirimi. Api karri awarra pukwiyi apawuriji yilaruwu kangki nuwa ruwuti api awarra nginingaji nuwa tuwanga ngumpuru-mulungurrumi api awungarri ngawa-rringani ngarra-mamirampi nuwa.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni.

⁷ Kiyi yimi ngawa-yuwuni kapi awarra Nicodemus, “Nuwa ngajiti ngimpaja-marlingiyi (get a surprise) ngini ngiya awarra ngirripangiraga kangki nuwula ngini nuwa tuwanga ngintimata-mulungurrumi (should be born again).

⁸ Kayi, awarra pukwiyi (Holy Spirit) ngarra nginingaji wunijaka. Ngawa arnuka ngapaku-luwunyi awinyirra wunijaka. Waya juwa yingampini (sometimes) ngari-pitingaya (hear) awinyirra wunijaka api kuta maka nyirra pakinya jiyi-milingarri (was blowing) awinyirra wunijaka amintiya kuta maka nyirra wiyi ampiri-milingarri. Nyirra awinyirra wunijaka ampiri-milingarri kapi nyirra ampitimarti. Api awarra pukwiyi wiyarri awuriyi kapi ngarra awutimarti api apawuriji yilaruwu kapi awuta tiwi ruwuti api awarra nginingaji awuta tiwi tuwanga wuri-mulungurrumi.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni.

⁹ Kiyi awarra Nicodemus yimi kapi ngawa-yuwuni, “Ngiya karluwu ngirimajawu awarra ngirramini ngini nginja jipangiraga.” ¹⁰ Api yimi ngawa-yuwuni kangki awarra Nicodemus,

“Nginja alawura kanggi awuta kapi wuruwaluwa (teach) ngawa Jews api kama arrami nginja karluwu nimpirimajawu awarra ngini ngiya ngirripangiraga?” yimi ngawa-yuwuni.

¹¹ Amintiya yimi ngawa-yuwuni kangatawa, “Awarra naki ngirramini api warntirrana awarra ngirramini ngini ngiya amintiya ngiyamamanta nimarra ngarimi kanggi nuwa Jews. Amintiya awanuwanga ngawujiyarra nuwa awarra ngini ngawa waya nginti-pakuluwunyi api nuwa karluwu kuwa ngimpirimi awarra ngirramini,” yimi ngawa-yuwuni kapi awarra Nicodemus. ¹² Kiyi yimi ngini, “Karri ngiya ngurru-wutiyarra (told) nuwa ngini-ngilawa ngirramini api ngiya nimarra ngirimi kapi nuwa ngini (about) arramu-kaminawuti kapi nginaki murrakupuni (on this earth) api nuwa arnuka kuwa ngintirimi awarra ngirramini. Awarra nayi ngirramini api turruwuni (easy to understand). Api ngini ngiya nguwutiyarra nuwa nyoni awurankini ngirramini ngini ngawa-rringani ngini kuriyuwu api arramukuta nuwa wiyi karluwu nginti-mata-majawu (won't understand) awarra pili awarra ngirramini jumurra (hard to understand) api arrami nuwa wiyi karluwu kuwa nginti-matami awarra ngirramini.” Awarra yimi ngawa-yuwuni kapi awarra Nicodemus.

¹³ Kiyi ngawa-yuwuni yimi ngini, “Karrikuwapi nanuwanga purruwuriyi awungarruwu kapi ngawa-rringani japuja. Ngiya wanganatamiya waya tangarima ngirimi awungaruwu kapi kuriyuwu api ngiya ngini-papirraya

awungarra kapi awarra naki murrakupuni (to this earth). Ngiya awarra naki nuwa-yuwuni nuwa tayikuwapi arikutumunuwi,” yimi ngawa-yuwuni kapi awarra Nicodemus. ¹⁴ Kiyi yipangiraga ngini, “Nuwa ngimpi-ri-majawu ngini parlingarri awarra Moses karri awuta taringuwi puruwirri awuta nuwa-ampi api ngarra yuwunga wulimirri (iron) api yikirimi ngininganji awinyirra taringa. Kiyi yipamukuri awinyirra taringa kuriyuwu kapi awinyirra purinjirringa (pole) api awuta nuwa-ampi karri pirripakuluwunyi awinyirra taringa api yimpan-guwi pirimi,” yimi ngawa-yuwuni. Kiyi yimi ngini, “Wuta wiyarri wiyi wupamukuri ngiya kuriyuwu kapi purinjirringa ¹⁵ api awuta kapi kuwa wurimi ngiya wiyi wurumuwu yiloti yim-panguwi kapi ngiya-rringani tangarima.” Waya awungarruwu ngawa-yuwuni yipapaya ngini ni-marra yimi kangi awarra Nicodemus.

¹⁶ Awarra ngawa-rringani ngarra warntirrana puranji yimuwu nginingaji ngawula arikutumunuwi kapi ngarimuwu kapi nginingaji ngatawa (every) murrakupuni api awarra ngarra-mirani ngini ngarra yatilani api awarra ngawa-rringani yini-pangirri (sent) ngarra awungarra kapi naki murrakupuni (to this earth) api awuta arikutumunuwi kapi wuta kuwa wurimi ngarra amintiya kapi wuni ngarra kapi wuta ruwuti api ngawa-yuwuni Jesus ngarra-rringani wiyi arnuka yimata-ngirri awuta arikutumunuwi kapi awarra maputiti japuja arimi (hell). Wuta awuta arikutumunuwi wiyi wurumuwu yiloti kapi kuriyuwu kapi

ngawa-rringani japuja. ¹⁷ Ngawa-rringani karri yini-pangirri ngarra-mirani Jesus awungarra kapi naki murrakupuni api ngarra karluwu yuwutiyarra ngarra-mirani ngini, “Tuwariyi kapi awuta tayikuwapi tiwi api wuntiyarra awuta ngini wuta jajiruwi amintiya ngini wuta wiyi wuriyi kapi ngarra maputiti japuja arimi (hell).” Ngarra karluwu ngawa-rringani awarra nimarra yimi kapi ngarra-mirani pili ngarra yuwutimarti awarra ngini yimata-nyawu awarra jirti ngini ngawa ngintiri-kirim-ani (the wrong we have done) ngingingaji ngawula arikutumunuwi amintiya ngarra yuwutimarti ngini ngawa awuta tiwi wiyi yiloti japuja ngamatami kuriyuwu kangatawa awarra ngawa-rringani.

¹⁸ Awuta arikutumunuwi kapi kuwa wurimi ngawa-yuwuni amintiya kapi wuni awarra ngawa-yuwuni kapi wuta ruwuti api ngarra ngawa-rringani karluwu jajiruwi yimata-mamula (won't call them bad) awuta tiwi amintiya karluwu wiyi apangirri (send) awuta kapi ngarra maputiti japuja. Api wutatuwu yingampa tiwi kapi karluwu wutimarti ngini kuwa pimatami ngini-ngatawa ngawa-yuwuni ngirramini api ngarra awarra ngawa-rringani jajiruwi awuni-mamula (calls) awuta tiwi pili wuta karluwu kuwa wurimi ngarra-mirani. Ngarra yatilani awarra ngarra-mirani. ¹⁹ Awarra ngawa-yuwuni Jesus yini-papirraya awungarra kapi naki murrakupuni api ngarra ngingingaji light ngini ngirri-ngirri arimi kapi angatawa jarrumoka angi pupuka. Api yingampa tiwi wuta

arnuka wutimarti ngawa-yuwuni ngini-ngatawa light amintiya wuta karluwu wutimarti ngini pimata-punya awinyirra jarrumoka angatawa ngawa-yuwuni. Wuta awuta wutimarti ngini pimata-punya (to follow) awinyirra jarrumoka angi jiringa amintiya wutimarti yimpaja jirti pimata-kirimi (keep doing wrong) api ngawarringani jajirui arimamula (calls) awuta tiwi api wiyi apangirri (send) awuta kapi ngarra maputiti jajuja.

²⁰ Awuta tiwi kapi wuta jirti wurikirimi (do wrong) api wuta jirti wurumuwu awarra light ngini-ngatawa ngawa-yuwuni Jesus. Wuta awuta arnuka wuriyi yinkitayi kapi ngawa-yuwuni pili awarra light ngini-ngatawa ngawa-yuwuni wiyi ngirri-ngirri arimi kangki wutawa api awuta yingampa arikutumunuwi wiyi wupakuluwunyi awuta karri wuta jirti wurikirimi. ²¹ Api awuta kapi kuwa wurimi ngawarringani ngirramini api wuta awuta wuriyi kapi awarra light ngini-ngatawa ngawa-yuwuni pili wuta wutimarti yingampa tiwi ngini pimata-majawu ngini ngarra ngawarringani awunuwani (helps) awuta ngini pupuni pimata-kirimi (to do good things).

Ngawa-yuwuni Jesus Amintiya Awarra John the Baptist Baptise Pirikirim-ani Arikutumunuwi. John 3:22-23

²² Karri nyonga wumunga (another day) ngawa-yuwuni Jesus amintiya ngarra-mamanta purrupumwari Jerusalem api purruwuriyi kapi turruwuni awungarruwu kapi awarra

murrakupuni Judea. Wuta awungaji japuja pirikiri arrami yati wurlini (one month) api ngarra ngawa-yuwuni baptise yikiri awuta arikutumunuwi.

²³ Ngarr John the Baptist awungarri baptise yuwuji-kirim-ani arikutumunuwi kapi nyoni murrakupuni pili yingarti kukuni awungarruwu kapi awarra murrakupuni. Awarra murrakupuni ngarra yintanga Aenon yinkitayi kapi awarra murrakupuni Salim. Tayikuwapi arikutumunuwi purruriy-ani kangi awarra John the Baptist api ngarra baptise yikiri-ani awuta.

4

Ngawa-yuwuni Jesus Nanginta Yimi Kukuni Kapi Natinga Yimpalinya.

John 4:1-34,39-42

¹ Kiyi yingampa tiwi purru-wuntiyarra awuta Pharisees ngini tayikuwapi tiwi waya kuwa piri ngawa-yuwuni amintiya piri ngini ngarra baptise yikiri awuta tiwi awarra ngawa-yuwuni. Amintiya awanuwanga purru-wuntiyarra awuta Pharisees ngini waya juwa kiyija tiwi pirripapunya John the Baptist amintiya ngini ngarra baptise yikiri awuta kiyija tiwi. Ngawa-yuwuni yimajawu ngini awuta Pharisees piri-pitingaya (heard) awarra ngiramini ngini (about) awarra John the Baptist amintiya ngawa-yuwuni. ² Ngarra karluwu ngawa-yuwuni baptise yikiri awuta tiwi. Waya juwa ngarra-mamanta kapi wutiyati ngawa-yuwuni waki piri api awuta ngarra-mamanta baptise pirikiri awuta tiwi. ³ Awarra

ngawa-yuwuni karri yipitingaya (heard) ngini awuta tiwi purru-wuntiyarra awuta Pharisees ngini tayikuwapi tiwi kuwa piriimi ngarra api awarra ngawa-yuwuni amintiya ngarra-mamanta purrupumwari awarra murrakupuni Judea api pirripakupawurli kapi Galilee.

⁴ Kiyi wuta pakinya pirripapunya awinyirra jarrumoka kapi awarra murrakupuni Samaria pili awarra Samaria kuluwuta. Karri-kamini nyonga jarrumoka angi ampuriyi Galilee. ⁵ Kiyi papi piriimi kapi awarra kirijini murrakupuni Sychar. Awarra Jacob ngini ngarra parlingarri yimuwu api awarra yipakirayi ngarra-mirani Joseph kiyija murrakupuni yinkitayi kapi awarra murrakupuni Sychar. ⁶ Awungarruwu awarra Jacob parlingarri yikurungumi (dug) kutunga (a well). Api karri waya anjiruwa awarra ngawa-yuwuni amintiya ngarra-mamanta papi piriimi awungarruwu kapi awinyirra kutunga api ngawa-yuwuni yimuwu awungaji. Ngarra janawurti pili pirripangulimayi karrampi.

⁷⁻⁸ Kiyi ngarra-mamanta ngawa-yuwuni purrupumwari awinyirra kutunga api purruwuriyi kapi awarra town ngini yinkitayi kapi awinyirra kutunga pili wuta purru-wutimarti ngini yinkiti pimatanga. Ngarra ngawa-yuwuni yuwanjipa kapi awinyirra kutunga.

Kiyi natinga yimpalina jinu-wuriyi kapi awinyirra kutunga. Nyirra awinyirra yimpalina api nyirra murrakupuni awarra town ngini yinkitayi kapi awinyirra kutunga. Nyirra jinu-wuriyi kapi awinyirra kutunga ngini jimatanga

(to get) kukuni. Api kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi awinyirra yimpalinya, “Ngiyatuwu kukuni ngintaluwapa pili ngiya waya arntingi,” yimi. ⁹ Api awinyirra yimpalinya jiyimi ngini, “Nginja awarra naki nginja Jew api ngiya awinyirra anaki Samaritan yimpalinya api nginja arnuka nanginta jimatami ngiya kukuni.” Nyirra awarra jipangiraga pili awuta Jews arnuka purru-wutimarti ngini pimata-mangapa kukuni ngini apalamiya kapi awuta Samaritans angi-wutawa namuli.

¹⁰ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi awinyirra yimpalinya, “Nginja arnuka nimpirimajawu ngini ngawa-rringani ngini kuriyuwu awuti-marti ngini yimata-kirayi nginja awarra arramu-kamini (something) ngini pupuni. Api awarra pupuni arramu-kamini api warntirrana pupuni kukuni awarra api ngawa-rringani yini-pangirri (sent) ngiya ngini ngimata-kirayi nginja awarra pupuni kukuni. Nginja nanginta nyimarimi (should have asked) ngiya ngini ngimata-kirayi nginja awarra kukuni api nginja karluwu jiyimajawu ngini ngawa-rringani yini-pangirri ngiya ngini ngimata-kirayi nginja awarra pupuni kukuni. Awarra pupuni kukuni arikirimi nuwa arikutumunuwi ngini warntirrana yimpanguwi ngimpirimi. Api nginja karluwu nimpirimajawu ngiya api nginja karluwu nanginta jiyimi ngiya awarra kukuni.” Ngawa-yuwuni awarra yipangiraga. ¹¹ Api awinyirra yimpalinya jiyimi ngini, “Nginja karri-kamini wulijinga angi arikulanga api awarra naki kukuni yilaru-amini (long way down) api nginja awungana jimatama ngini

nimpunga (get) awarra ngini-nginjila kukuni?" jiyimi awinyirra yimpalinya.

¹² Kiyi awinyirra yimpalinya jiyimi kapi ngawa-yuwuni, "Nginja manya nimpirimi ngini nginja nimpirimajawu ngini jimata-kirayi ngawa awarra kukuni ngini wiyi arikirimi ngawa yimpanguwi. Arrami nginja nimpiri-mamuliya nginjila. Amintiya arrami nginja nimpirimi ngini ngawa-amini Jacob ngarra arnuka ngatawa. Yita ngarra ngatawa awarra ngawa-amini Jacob awarra ngini ngarra parlingarri yikirimi awarra anaki kutunga. Ngarra yimangapa kukuni kapi anaki kutunga kiyi ngarra-mamirampi amintiya kapi-ngatawa nanukutuwi (goats) amintiya sheepuwi awanuwanga piri-mangapa awarra naki kukuni," jiyimi awinyirra tinga kapi ngawa-yuwuni.

¹³ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi awinyirra yimpalinya, "Nuwa kapi ngimpiri-mangapa kukuni kapi awinyirra anaki kutunga api nuwa awuta wiyi tuwanga arntingi ngimpirimi kukuni. ¹⁴ Api wutatuwu kapi wurimangapa ngini-ngilawa kukuni api wuta arnuka tuwanga arntingi wurimi. Awarra kukuni ngini-ngilawa wiyi yiloti alala arimi kangi wuta punyipunyi amintiya ruwuti. Ngarra arnuka awarra ngini-ngilawa kukuni yimata-kulumurri (won't dry up) api awuta kapi wurimangapa ngini-ngilawa kukuni wiyi yiloti wurumuwu kuriyuu kapi ngarra ngawa-rringani jajuja," yimi ngawa-yuwuni. ¹⁵ Api nyirra jipangiraga, "Ngiyatuwu nginja tayakirayi ngiya awarra ngini-nginjila kukuni pili ngiya wiyi karluwu tuwanga arntingi

ngimatami amintiya ngiya karluwu tuwanga ngimatanga kukuni kangki anaki kutunga,” jiyimi. Awinyirra yimpalinya awarra jipangiraga pili nyirra karluwu jiyimajawu ngini-ngatawa meaning awarra ngirramini ngini ngarra ngawayuwuni yipangiraga ngini awarra ngini-ngatawa kukuni.

¹⁶ Kiyi yimi ngawayuwuni kapi awinyirra yimpalinya, “Tamarruripa nginja-purnayi kangiya.”

¹⁷ Api nyirratuwu jiyimi ngini, “Ngiya arnuka ngiya-purnayi.” Api ngawayuwuni yimi ngini, “Niyi warntirrana nginja jipangiraga ngini nginja karluwu nginja-purnay, ¹⁸ pili nginja waya marriti jiyimi pinginingita wawurruwi api nginja jupumwari awuta wawurruwi api ningani nginja nimpiri-marrimili nyoni tini. Api awarra ngini nginja jipangiraga ngini, ‘Ngiya arnuka ngiya-purnayi,’ api ngarra awarra warntirrana,” yimi ngawayuwuni. ¹⁹ Api nyirra jiyimi ngini, “Ngiya waya ngirimajawu ngini nginja prophet pili nginja nimpirimajawu ngini ngiya parlingarri ngirikirim-ani (all I've done).

²⁰ Kiyi awinyirra yimpalinya juwutimarti ngini maka awarra murrakupuni awungarruwu kapi ngawa arikutumunuwi ngamata-kuruwarni (should thank) ngawar-ringingani. Api nyirra jiyimi kapi ngawayuwuni, “Ngawa-maninguwi kapi ngawiyati murrakupuni Samaria api wuta puru-kuruwarni ngawar-ringingani ngini kuriyuu kapi naki arikulani jupunyini (mountain),” jiyimi awinyirra yimpalinya. Kiyi jiyimi ngini, “Kapi nuwa Jews nuwa ngimpirimi ngini kapi Jerusalem ngawa ngamata-kuruwarni

ngawa-rringani. Api maka awungarruwu warntirrana murrakupuni?" jiyimi awinyirra yimpalina. ²¹ Api ngawa-yuwuni yimi ngini, "Awarra ngini ngiya nimarra ngiyimami (going to say) api ngarra warntirrana. Nuwa arikutumunuwi wiyi karluwu nginti-mata-kuruwarni (thank) ngawa-rringani kapi awarra naki jupunyini amintiya kapi Jerusalem awanuwanga nuwa wiyi karluwu nginti-mata-kuruwarni awarra ngawa-rringani. ²²⁻²⁴ Yita nuwa arikutumunuwi kapi ngimpitimarti ngini nginti-mata-kuruwarni ngawa-rringani api nuwa wiyi ngimpakuturruwa awarra ngawa-rringani kang i nuwa ruwuti. Nuwa wiyi awungani (that way) warntirrana ngumpuru-kuruwarni awarra ngawa-rringani. Ngarra awarra ngawa-rringani awutimarti nuwa ngini nuwa awungani nginti-mata-kuruwarni ngarra ngini ngimpakuturruwa ngarra kang i nuwa ruwuti. Ngarra karluwu ngawa-rringani nginingaji nuwa arikutumunuwi. Ngarra awarra nginingaji yimanka api ngarra awutimarti nuwa arikutumunuwi ngini awungani nginti-mata-kuruwarni ngarra." Ngarra awarra ngawa-yuwuni yimi kapi awinyirra yimpalina.

Kiyi yimi ngawa-yuwuni ngini, "Nuwa awuta Samaritans nuwa arnuka warntirrana ngimpiri-majawu ngawa-rringani ngini-ngatawa ngirramini api nuwa karluwu warntirrana ngumpuru-kuruwarni (thank) awarra ngawa-rringani. Api ngawatuwu Jews warntirrana ngarimajawu awarra ngawa-rringani ngini-

ngatawa ngirramini api ngawa warntirrana ngaru-kuruwarni ngarra pili awarra ngawar-ringani parlingarri yimi ngini ngarra wiyi yini-mata-ngirri (would send) tini ngini ngawiyati Jews ngini ngarra wiyi yimata-nyawu awarra jirti (the wrong) ngini wuta arikutumunuwi wurikirimi (do) api ngarra ngawar-ringani wiyi karluwu yimata-ngirri (won't send) awuta arikutumunuwi kapi ngarra maputiti jajuja (hell) awuta tiwi kapi kuwa wurimi awarra tini." Ngawa-yuwuni awarra yipangiraga kapi awinyirra yimpalinya.

²⁵ Kiyi jiyimi awinyirra yimpalinya, "Ngiya waya ngirimajawu ngini ngawar-ringani wiyi awuni-pangirri (will send here) kapi ngawa arikutumunuwi awarra tini ngini ngarra parlingarri yimi ngini ngarra wiyi yini-mata-ngirri (would send) kapi ngawa, awarra ngini ngawa ngarimamula (call) ngarra Christ api karri ngarra awunu-wuriyi api ngarra wiyi amant-iyarra ngawa ngini-ngatawa meaning awarra tayikuwa-ni (all) ngirramini ngini ngawar-ringani yipangiraga." Awarra jiyimi awinyirra yimpalinya. ²⁶ Api yimi ngawa-yuwuni ngini, "Ngiya awarra Christ. Ngiyar-ringani yini-pangirri (sent) ngiya kapi awarra naki murrakupuni (to this earth)," yimi ngawa-yuwuni kapi awinyirra yimpalinya.

²⁷ Kiyi ngawa-yuwuni ngarra-mamanta pini-pakupawurli (came back) kapi kutunga. Karri pirripakuluwunyi ngawa-yuwuni nimarra yimi kapi awinyirra yimpalinya api wuta pirimaringiyi (got a surprise) api piriimi kangi wu-

tamiya, “Kamini arrami ngawa-yuwuni yuwu-timarti kangi awinyirra yimpalina. Pilikama ngarra nimarra yimi kangi awinyirra.” Api wuta karluwu nanginta piri pirimi ngawa-yuwuni.

²⁸ Kiyi awinyirra yimpalina jipumwari anginyitawa arikulanga wulijinga kapi awinyirra kutunga api juwuriyi kapi awarra town. Awungarruwu juwuntiyarra awuta tiwi. ²⁹ “Kali nyirruwaripa kangi kutunga. Awungarruwu nyirra-kuluwunyi awarra tini ngini ngarra yuwutiyarra ngiya ngini tayikuwa-ni (everything) ngini ngiya parlingarri ngirikirim-ani (what I've done),” jiyimi. “Arramukuta ngarra awarra Christ ngini ngawa-rringani parlingarri yimi ngini ngarra wiyi yini-mata-ngirri (would send) awarra kapi ngawa arikutumunuwi,” jiyimi awinyirra yimpalina. Api awuta tiwi karri piri-pitingaya (heard) awarra ngirramini ngini awinyirra yimpalina jipangiraga ³⁰ api purrupukularri api purruwuriyi kapi ngawa-yuwuni.

³¹ Karri awuta tiwi waya punu-wuja api ngawa-yuwuni ngarra-mamanta piri kangarra, “Tapa naki nginjila yinkiti.” ³² Api ngawa-yuwuni yimi ngini, “Karluwu pili ngiya ngarra nyoni yinkiti. Nuwa arnuka ngimpi-majawu ngini (about) awarra yinkiti,” yimi ngawa-yuwuni. ³³ Api ngawa-yuwuni ngarra-mamanta nimarra piri kang wutamiya, “Arramukuta karri-kuwapi pirripakirayi ngarra yinkiti api kama ngarra yimi ngini, ‘Ngiya ngarra nyoni yinkiti,’ ” piri kangarra-mamanta. ³⁴ Kiyi ngawa-yuwuni yimi ngini, “Ngiya-rringani ngini kuriyuwu yini-pangirri (sent) ngiya kapi nuwa

arikutumunuwi. Ngiya waki ngirimi ngini (for) ngarra. Ngiya ngimata-kuriyi (should finish) awarra waki. Karri ngiya waki ngirimi ngini (for) ngiya-rringani api awarra ngingingaji awarra waki arikirimi ngiya yimpangini (alive) ngingingaji karri ngawa yinkiti ngawapa api ngawa awungarri yimpanguwi ngarimi,” yimi ngawa-yuwuni kapi awuta ngarra-mamanta.

³⁹ Tayikuwapi Samaritans kapi wuta jajuja pirimi kapi awarra town Sychar api kuwa pirimi ngawa-yuwuni karri awinyirra yimpalinya juwuntiyarra awuta, “Ngarra yuwutiyarra ngiya tayikuwa-ni (everything) ngini ngiya parlinggarri ngirikirim-ani (that I've done).” ⁴⁰ Api karri awuta Samaritans punuwuriyi kangatawa ngawa-yuwuni api pirimi ngini, “Ngawa ngawutimarti ngini nginja jimata-muwu kapi ngini-ngawula murrakupuni.” Api ngawa-yuwuni “Kuwa” yimi api yimuwu awungarruwu yirara wumunga (2 days). ⁴¹ Waya awungaji ngarra yuwuntiyarra tayikuwapi tiwi ngini-ngatawa ngirramini api yingampa (other) tiwi awanuwanga kuwa pirimi awarra ngirramini.

⁴² Kiyi awuta tiwi pirimi kapi awinyirra yimpalinya, “Pupuni awarra ngini nginja juwuntiyarra ngawa awarra ngirramini ngini awarra nayi Jesus api ngawa kuwa ngintirimi awarra ngini nginja jipangiraga. Kiyi awarra Jesus ngarralamiya yuwutiyarra ngawa ngini-ngatawa ngirramini api ngawa waya warntirrana kuwa ngarimi awarra ngirramini. Ngawa ngarimajawu ngini ngarra awarra Jesus wiyi awunyawu awarra jirti ngini ngawa tayikuwapi ngintiri-

kirim-ani (the wrong we've done) api kiyi ngarra-riringani ngini kuriyuwu wiyi karluwu yimatan-girri (won't send) ngawa kapi ngarra maputiti japuja (hell).” Wuta awarra piriimi awuta tiwi kapi awinyirra yimpalina.

Ngawa-yuwuni Jesus Pupuni Yikirimi Yati Alawura Ngarra-mirani.

John 4:43,45-53

⁴³ Kiyi ngawa-yuwuni Jesus amintiya ngarra-mamanta purumuwu purrupumwari awarra murrakupuni Samaria kiyi wuta purruwuriyi kapi awarra murrakupuni Galilee. ⁴⁵ Puniyarri (before that time) yingampa arikutumunuwi kapi tangarima piriimi kapi Galilee api wuta purruwuriyi kapi Jerusalem kapi awarra Passover Ceremony. Awungarruwu kapi Jerusalem wuta pirripakuluwunyi awarra ngawa-yuwuni ngini yikirimi mirrikili (miracle) api karri ngarra papi yimi kapi Galilee api awuta arikutumunuwi kukunari piriimi kiyi piriimi kangatawa, “Awungana, mantani? Ngawa kukunari ngini nginja jinu-wuriyi awungarra,” piriimi.

⁴⁶ Kiyi ngawa-yuwuni yipakupawurli kapi awarra town Cana awungarruwu kapi ngarra ngawa-yuwuni pakinya mirrikili yikirimi ngini ngarra yikirimi awarra kukuni ngini wine yima. Kapi awarra murrakupuni Galilee api nyoni town Capernaum ngini yinkitayi kapi awarra town Cana. Kapi awarra town Capernaum yati alawura yimuwu. Awarra alawura ngarra-mirani jana yuwunyayi. ⁴⁷ Awarra alawura

karri yipitingaya (heard) ngini ngawa-yuwuni yimuwu kapi awarra town Cana api ngarra yuwuriyi awungarruwu kapi Cana. Kiyi awungarruwu ngarra yuwunyayi ngawa-yuwuni kiyi yimi kangatawa, “Aya, mantani,” yimi. “Ngiya-mirani ngarra waya jana amintiya ngarra waya yinkitayi pajuwani api muwurniyi kangilawa japuja kapi Capernaum pili-ngini nginja pupuni jimata-kirimi ngarra,” yimi awarra alawura kapi ngawa-yuwuni.

⁴⁸ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kangatawa, “Nuwa arikutumunuwi karluwu kuwa ngimpirimi kangilawa. Waya juwa karri nuwa ngimpakuluwunyi ngiya ngini mirrikili (miracle) ngirikirimi api waya juwa awungarri nuwa kuwa ngimpirimi,” yimi ngawa-yuwuni kangi awarra alawura. ⁴⁹ Awarra alawura yimi kapi ngawa-yuwuni, “Mantani, muwurniyi kangilawa japuja pili ngiya-mirani waya yinkitayi pajuwani arimi. Api aningani muwurniyi,” yimi awarra alawura kapi ngawa-yuwuni. ⁵⁰ Api ngawa-yuwuni yimi kangatawa, “Ngajiti worry nimpajami pili nginja-mirani ngarra waya pupuni yima amintiya ngarra wiyi karluwu pajuwani yimatami. Tuwariyi japuja kapi nginja-mirani,” yimi ngawa-yuwuni. Kiyi awarra alawura kuwa yimi awarra ngini ngawa-yuwuni yipangiraga kiyi yipakupawurli japuja.

⁵¹ Karri awarra alawura yuwuja kapi ngarra japuja api yingampa wawurruwi kapi waki pirimi ngini (for) ngarra, wuta punuwuriyi kangatawa kiyi pirripapijingi (met) ngarra kapi jarrumoka kiyi wuta pirimi kangatawa, “Nginja-

mirani waya pupuni,” pirimi. ⁵² Api awarra alawura yimi kang wutawa, “Awungarri ngarra ngiya-mirani pupuni yima?” yimi. Kiyi wuta purru-wutiyarra ngarra, “Marri japini karri an-jiruwa api awungarri awarra jana yipumwari ngarra kiyi ngarra purnikapa pupuni yima,” pirimi. ⁵³ Api awarra alawura yimajawu ngini ngarra-mirani pupuni yima karri ngawa-yuwuni yimi kangatawa, “Nginja-mirani waya pupuni yima.” Api kiyi awarra alawura amintiya awuta yingampa tiwi kapi wutiyati japuja awarra alawura api wuta kuwa pirimi kapi ngawa-yuwuni.

6

John 6:21-24

^{21b} Kiyi ngawa-yuwuni Jesus amintiya ngarra-mamanta yartipili papi pirimi maringarruwu kapi awarra lake. ²²⁻²⁴ Tayikuwapi awuta arikutumunuwi puruwanjipa awungarruwu yinkitayi kapi awarra murrakupuni (place) kapi ngawa-yuwuni yikirimi awarra kiyija yinkiti ngini yingarti yima. Wuta awuta natinga wumunga (one night) pirimajirripi awungaji. Api karri japinari awuta arikutumunuwi pirimi, “Maka yimi awarra Jesus pili ngarra-mamanta waya juwa natinga kapala purruwuni (had) api ngarra karluwu yipawuriji yilaruwu kapi awinyirra kapala amintiya karri-kamini nyonga kapala awungarra.” Kiyi kularlaga pirimi ngawa-yuwuni api karluwu purruwunyayi ngarra.

Kiyi yingampa tiwi kangi yingarti kapala papi piriimi awungarruwu kapi awarra murrakupuni. Wuta punuwuriyi kangi yingarti kapala. Awuta tiwi jajuja piriimi kapi awarra town Tiberias. Kiyi awuta tayikuwapi arikutumunuwi pirri-pawuriji yilaruwu kapi awinyirra kapala api purruwuriyi kapi awarra town Capernaum pili wuta purru-wutimarti ngini wiyi awungarruwu kularlaga pimatami ngawa-yuwuni.

*Ngawa-yuwuni Jesus Yuwuntiyarra Awuta Tiwi, "Ngiya Awarra Yinkiti Ngini Warntirrana."
John 6:25-46,51-59*

²⁵ Kiyi awuta tiwi karri papi piriimi awungarruwu kapi awarra town Capernaum api awungarruwu purruwunyayi ngawa-yuwuni kapi angi-wutawa awuta Jews kirijinga jurra (synagogue). Api piriimi kangatawa, "Awungarri jinu-wuriyi awungarra?" ²⁶ Api awarra ngawa-yuwuni karluwu yuwuntiyarra awuta tiwi. Waya juwa yimi ngini, "Awarra naki ngirramini warntirrana ngini nuwa kularlaga ngintirimi ngiya pili ngiya ngirripakirayi nuwa awarra yinkiti api kiyi nuwa murlikinya ngintirimi. Waya juwa awarra nuwa kularlaga ngintirimi ngiya. Nuwa karluwu ngintiri-majawu (didn't understand) ngini ngawa-rringani yipakirayi ngiya ngini-ngatawa power ngini ngiya ngirikirimi awarra kiyija yinkiti ngini yingarti yima." Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni.

²⁷ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi awuta tiwi, "Wuta yingampa tiwi waya juwa wutimarti yinkiti ngini pimatapa. Nuwa ngajiti awungani

ngimpajami pili awarra yinkiti ngarra yartipili punipani arima. Ngarra awarra yinkiti arnuka yinukuni yimata-muwu pupuni. Api kullaruga nyirrami awarra yinkiti ngini yinukuni arimuwu pupuni. Awarra yinkiti wiyi arikirimi nuwa ngini yiloti ngumpuru-muwu yimpan-guwi. Ngiya wiyi ngipakirayi nuwa awarra yinkiti. Ngiya nuwa-yuwuni nuwa tayikuwapi tiwi. Ngawa-rringani yini-pangirri (sent) ngiya kapi nuwa api yuwutiyarra ngiya ngini ngipakirayi nuwa awarra yinkiti ngini wiyi arikirimi nuwa ngini wiyi yiloti ngumpuru-muwu." Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi awuta tiwi.

²⁸ Api pirimi awuta tiwi, "Ngawa ngawutimarti ngini yiloti ngamata-muwu api tajiyarra ngawa awarra waki ngini ngawa-rringani awutimarti ngawa ngini waki ngamatami ngini (for) ngarra." ²⁹ Api yimi ngawa-yuwuni, "Waya juwa ngawa-rringani awutimarti nuwa ngini kuwa nginti-matami ngiya pili ngiya awarra ngini ngarra yini-pangirri (sent) ngiya kapi nuwa arikutumunuwi," yimi ngawa-yuwuni kapi awuta tiwi.

³⁰ Kiyi awuta tiwi pirimi ngini, "Kamini awarra arikulani mirrikili (miracle) ngini nginja wiyi nimpirikirimi api karri ngawa wiyi ngapakuluwunyi awarra mirrikili api ngawa wiyi kuwa ngarimi awarra ngirramini ngini nginja jipangiraga ngini ngarra ngawa-rringani ngini kuriyuwu yini-pangirri (sent) nginja kapi ngawa arikutumunuwi? Kamini awarra mirrikili ngini nginja wiyi

nimpirikirimi ³¹ nginingaji ngarra Moses yikirimi (did) parlingarri. Ngarra awarra Moses yipakirayi ngawa-maninguwi yingarti yinkiti awungarruwu kapi awarra murrakupuni kapi karri-kuwapi japuja piriimi. Wuta papaluwi pirikirimi (wrote) kapi ngawa-rringani ngini-ngatawa punkaringini (Old Testament) ngini ngarra Moses yipakirayi awuta ngawa-maninguwi awarra yinkiti ngini yini-papirraya kapi yakuluwuni api ngawa-maninguwi purruwapa awarra yinkiti. Awuta papaluwi awarra pirikirimi kapi awarra punkaringini,” piriimi awuta tiwi kapi ngawa-yuwuni.

³² Api yimi ngawa-yuwuni kapi awuta tiwi, “Nuwa karluwu ngimpi-majawu (don't understand) awarra ngirramini ngini awuta papaluwi pirikirimi (wrote) kangi awarra punkaringini pili awarra Moses karluwu yipakirayi ngawa-maninguwi awarra yinkiti. Ngarra awarra ngawa-rringani ngini kuriyuwu yikirimi awarra yinkiti api yini-pangirri (sent) kapi yakuluwuni awarra yinkiti ngini awuta ngawa-maninguwi purruwapa. Api ngarra waya ningani awuni-pangirri (sends) kapi nuwa nyoni yinkiti ngini warntirrana. ³³ Awarra yinkiti ngini awarra ngawa-rringani ngini kuriyuwu ningani awuni-pangirri kapi nuwa api awarra yinkiti wiyi arikirimi nuwa ngini yiloti ngumpuru-muwu yimpanguwi.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi awuta tiwi.

³⁴ Api wuta piriimi ngini, “Waya ningani tayakirayi ngawa awarra nayi yinkiti ngini warntirrana.” ³⁵ Kiyi ngawa-yuwuni yimi ngini, “Ngiya

awarra yinkiti ngini (who) warntirrana. Ngiya yimpanguwi ngirikirimi nuwa arikutumunuwi. Awuta tiwi kapi kuwa wurimi ngiya api wuta awuta wiyi kukunari wurimi nginingaji awuta tiwi kapi wuni yingarti yinkiti amintiya kukuni. Wuta awuta wiyi yiloti kukunari wurimi. ³⁶ Taniwaya (no matter) nuwa nginti-pakuluwunyi awarra mirrikili (miracle) ngini ngiya ngirikirimi api nuwa karluwu kuwa ngimpirimi ngiya nginingaji ngiya waya ngurru-wutiyarra nuwa.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi awuta tiwi.

³⁷⁻³⁸ Kiyi ngawa-yuwuni nyoni nginaki yimi ngini, “Awuta tiwi kapi wunuwuriyi kangilawa amintiya wupapunya angilawa jarrumoka api ngiya nimarra ngirimi kangi wutawa ngini, ‘Pupuni awarra ngini nuwa nguntunu-wuriyi kangilawa.’ Ngiya karluwu “Pirri,” ngimatami kangi wutawa pili ngiya-rringani awuni-pangirri (sends) awuta tiwi kapi ngiya amintiya ngiya waki ngirimi ngini (for) awarra ngiya-rringani. Ngiya pakinya japuja ngirimi kuriyuwu kapi ngawa-rringani japuja api ngiya ngini-papirraya kapi awungarra naki murrakupuni (to this earth) ngini waki ngimatami ngini (for) ngarra. Ngiya karluwu alawura ngiyalamiya.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni. ³⁹ Kiyi yimi ngini, “Ngarra awarra ngiya-rringani awutimarti ngiya ngini warntirrana ngimata-mangi tayikuwapi (all) awuta tiwi kapi ngarra awuni-pangirri (sends) kangilawa. Amintiya karri naki murrakupuni wiyi apapaya (the earth will finish) api ngiya-rringani awutimarti ngiya

ngini wiyi awungarri ngimata-kirimi awuta tiwi ngini pimata-kularri api tuwanga yimpanguwi wurima awuta tiwi kapi pirripapunya angilawa jarrumoka karri wuta nanuwanga (still) yimpanguwi piriimi.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni. ⁴⁰ Kiyi yimi ngawa-yuwuni ngini, “Tayikuwapi (all) awuta tiwi kapi wurupungintayi (think about) ngini-ngilawa ngirramini api kiyi kuwa wurimi ngiya api ngiya wiyi ngirikirimi awuta ngini wupukularri api tuwanga yimpanguwi wurima karri ngiya wiyi judge ngirimi tayikuwapi (all) tiwi. Api ngarra awarra ngiya-rringani awutimarti awuta tiwi ngini yiloti pimata-muwu kangatawa.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni.

⁴¹ Kiyi awuta tiwi jukuta pirimajirri (whispered) ngini (about) awarra naki ngirramini ngini ngarra ngawa-yuwuni yipangiraga ngini ngarra pakinya japuja yimi kuriyuwu kapi ngawarringani japuja amintiya ngini ngarra awarra yinkiti ngini yini-papirraya kapi. Wuta karluwu awuta tiwi kuwa piriimi awarra ngirramini ngini ngawa-yuwuni yipangiraga ⁴² api pirimajirri ngini, “Kama ngarra yimi ngini ngarra yinirimi kapi kuriyuwu pili ngarra-rringani Joseph awarra naki Jesus. Ngawa ngarimajawu awarra Joseph amintiya ngarra-naringa awarra naki Jesus,” pirimajirri awuta tiwi.

⁴³ Kiyi yimi ngawa-yuwuni kapi awuta tiwi, “Ngajiti jukuta ngimpaja-majirri.” ⁴⁴ Kiyi yimi ngini, “Karri-kuwapi ngini-wutawa punyipunyi (idea) ngini wupapunya angilawa jarumoka. Yita ngiya-rringani apalamiya kang

wuta punyipunyi ngini pimata-punya angilawa jarrumoka. Api karri naki murrakupuni wiyi apapaya (the earth will finish) api awuta tiwi kapi waya pajuwani piriimi api ngiya wiyi awungarri ngirikirimi awuta tiwi ngini wupukularri api tuwanga yimpanguwi wurima awuta tiwi kapi pirripapunya angilawa jarrumoka karri wuta nanuwanga (still) yimpanguwi piriimi.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni.

⁴⁵ Kiyi yimi ngawa-yuwuni ngini, “Yati prophet ngini parlingarri yimuwu api ngarra awarra yikirimi (wrote) kapi ngawa-rringani ngini-ngatawa punkaringini (Old Testament) ngini awarra ngawa-rringani wiyi awunu-wani (help) tayikuwapi arikutumunuwi ngini wurimajawu (understand) ngini-ngatawa ngirramini,” yimi ngawa-yuwuni. Kiyi yimi ngini, “Awuta arikutumunuwi kapi wurimajawu awarra ngini-ngatawa ngawa-rringani ngirramini api kiyi kuwa wurimi awarra ngirramini api awuta arikutumunuwi wiyi wunuwuriyi kangilawa,” yimi ngawa-yuwuni.

⁴⁶ Kiyi nyoni nginaki ngirramini yipangiraga awarra ngawa-yuwuni, “Karri-kuwapi wupakuluwunyi ngawa-rringani ngini kuriyuwu. Ngiya wangata ngirripakuluwunyi ngarra pili ngiya pakinya japuja ngirimi awungarruwu kuriyuwu kapi ngarra ngawa-rringani.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni.

⁵¹ Kiyi yimi ngawa-yuwuni ngini, “Ngiya waya ngurru-wutiyarra nuwa ngini ngiya pakinya japuja ngirimi kapi kuriyuwu amintiya ngini ngiya ngini-papirraya kapi naki murrakupuni

(to the earth). Ngiya awarra yinkiti ngini arikirimi arikutumunuwi warntirrana yimpan-guwi wurima. Awuta tiwi kapi wuwapa awarra yinkiti api wiyi yiloti wurumuwu kapi ngiyarringani. Awarra yinkiti api ngiya ngini-ngilawa purnikapa awarra api ngiya wiyi ngipakirayi awarra ngini-ngilawa purnikapa kapi nuwa tayikuwapi arikutumunuwi pili-ngini nuwa wiyi yiloti ngumpuru-muwu.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni.

⁵² Kiyi awuta tiwi karri piri-pitingaya (heard) awarra ngirramini ngini ngawa-yuwuni yipangiraga api wuta yingampa jurrumumi jiyimi angiwutawa yiminga (became angry) api piriwayatipi kang yingampa awuta tiwi, pirimi ngini, “Awungana yirrijama (how can he) ngini ngarra apakirayi ngawa ngini-ngatawa purnikapa ngini ngamatapa?” pirimi. ⁵³ Kiyi yimi ngawa-yuwuni, “Ngiya nuwa-yuwuni nuwa tayikuwapi arikutumunuwi. Ngini nuwa karluwu ngimpapa ngini-ngilawa purnikapa amintiya ngini karluwu ngimpiri-mangapa ngini-ngilawa majipani api ngarra ngawa-rringani wiyi karluwu yimatamuwu kang nuwula ruwuti. Ngarra awarra ngirramini warntirrana,” yimi ngawa-yuwuni.

⁵⁴⁻⁵⁵ Kiyi yimi ngini, “Awarra ngini-ngilawa purnikapa api warntirrana awarra yinkiti amintiya ngini-ngilawa majipani api warntirrana awarra ngini nuwa ngimpiri-mangapa api awuta kapi wuwapa ngini-ngilawa purnikapa amintiya wurimangapa ngini-ngilawa majipani api wuta wiyi awuta yiloti wurumuwu. Wuta awuta tiwi ngini wuta waya pajuwani karri naki mur-

rakupuni wiyi apapaya (the earth will finish) api ngiya wiyi ngirikirimi awuta ngini wupukularri api tuwanga yimpanguwi wurima,” yimi ngawa-yuwuni. ⁵⁶ Kiyi yimi ngini, “Awuta tiwi kapi wuwapa ngini-ngilawa purnikapa amintiya wurimangapa ngini-ngilawa majipani api wuta wiyi yiloti wurumuwu kangilawa amintiya ngiya wiyi awanuwanga ngurumuwu yiloti kangi wutawa.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni.

⁵⁷ Kiyi ngawa-yuwuni nyoni ngirramini yipangiraga, “Ngiya waya ngurru-wutiyarra nuwa ngini ngiya-rringani yini-pangirri (sent) ngiya kapi nuwa arikutumunuwi. Awarra ngiya-rringani yiloti arimuwu yimpangini amintiya ngarra awanuwanga arikirimi ngiya ngini yimpangini ngirimi. Api ngiyatuwu awanuwanga ngirikirimi yimpanguwi awuta tiwi kapi wuwapa ngini-ngilawa purnikapa.” Ngarra awarra yimi ngawa-yuwuni.

⁵⁸ Kiyi yimi ngawa-yuwuni ngini, “Ngiya waya ngurru-wutiyarra nuwa ngini ngiya awarra yinkiti ngini ngawa-rringani ngini kuriyuwu yini-pangirri (sent) ngiya kapi nuwa arikutumunuwi. Ngiya karluwu nginingaji awarra yinkiti ngini nuwa-maninguwi parlingarri purruwapa karri wuta pirripapunya awarra Moses awungarruwu kapi awarra murrakupuni kapi karri-kuwapi jajuja piri. Awuta nuwa-maninguwi kapi purruwapa awarra yinkiti api wiyi parlinginari (later) pajuwani piri karri wuta wulimawi. Api awuta tiwi kapi wuwapa awarra yinkiti ngini ngiya ngipakirayi wuta api wuta awuta

wiyi wurumuwu yiloti. Awarra yinkiti api ngiya ngini-ngilawa purnikapa awarra,” yimi ngawa-yuwuni. ⁵⁹ Awarra ngirramini ngini ngarra ngawa-yuwuni yuwuntiyarra awuta tiwi awungarruwu kapi angi-wutawa Jews jurra kapi awarra town Capernaum.

Tayikuwapi Ngawa-yuwuni Jesus Ngarramamanta Purrupumwari Angatawa Jarrumoka.

John 6:60-71

⁶⁰ Karri ngarra ngawa-yuwuni yipapaya ngini nimarra yimi api tayikuwapi awuta tiwi kapi pirripapunya awarra ngawa-yuwuni amintiya piri-pitingaya (heard) ngini-ngatawa ngirramini api awuta yingampa jukuta pirimajirri (whispered), “Ngawa karluwu kuwa ngamatami (can't believe) awarra ngirramini ngini-ngatawa. Ngawa karluwu ngarimajawu (don't understand) awarra ngirramini.” Wuta awarra jukuta pirimajirri awuta tiwi.

⁶¹ Api ngawa-yuwuni yimajawu ngini wuta jukuta pirimajirri api yimi kangi wutawa, “Arramukuta nuwa karluwu pupuni ngumpurumuwu ngini-ngilawa ngirramini. Arrami nuwa waya karluwu ngimpitimarti ngini nginti-matapunya angilawa jarrumoka,” yimi ngawa-yuwuni. ⁶² Kiyi yimi ngini, “Ngiya nuwa-yuwuni nuwa tayikuwapi (all) tiwi. Karri ngiya wiyi ngipapurti kuriyuwu kapi ngiya pakinya jajuja ngurumuwu ngawiyati ngiya-rringani api ngini nuwa ngimpakuluwunyi ngiya karri ngiya ngipapurti api arrami nuwa wiyi awungarri kuwa ngimpirimi ngini ngiya pakinya jajuja

ngirimi kuriyuwu kapi ngawa-rringani,” yimi ngawa-yuwuni.

⁶³ Kiyi yimi ngawa-yuwuni ngini, “Nuwa karluwu nginti-mata-kirimi (can't make) nuwulamiya ngini yiloti ngumpuru-muwu kapi ngawa-rringani ngarra japuja. Ngarra wangata ngawa-rringani ngini-ngatawa pukwiyi (Holy Spirit) arikirimi nuwa ngini wiyi ngumpuru-muwu yiloti kapi ngawa-rringani. Awarra ngirramini ngini ngiya ngurru-wutiyarra nuwa api ngini nuwa kuwa ngimpirimi awarra ngirramini api awarra pukwiyi wiyi apawuriji yilaruwu kangi nuwa ruwuti. Amintiya awarra ngirramini wiyi arikirimi nuwa ngini yiloti ngumpuru-muwu yimpanguwi kapi ngawa-rringani kapi kuriyuwu. ⁶⁴ Api nuwatuwu yingampa karluwu kuwa ngimpirimi ngini-ngilawa ngirramini,” yimi ngawa-yuwuni. Ngarra waya yimajawu awuta tiwi kapi wuta wiyi karluwu kuwa pimatami ngini-ngatawa ngirramini amintiya awanuwanga yimajawu awarra tini ngini ngarra wiyi traitor arimi kangatawa.

⁶⁵ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kangi awuta tiwi, “Ngiya ngurru-wutiyarra nuwa ngini wuta wangata wunuwuriyi kangilawa awuta tiwi kapi ngarra ngawa-rringani apalamiya kangi wuta punyipunyi ngini wuta pini-matu-wariyi kangilawa. Awuta tiwi kapi ngawa-rringani awunuwani (helps) awuta ngini wunuwuriyi kangilawa api wuta wangata wupapunya angilawa jarumoka. Ngiya awarra ngurru-wutiyarra nuwa pili yingampa tiwi karluwu kuwa wurimi ngini-

ngilawa ngirramini.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi awuta tiwi.

⁶⁶ Kiyi tayikuwapi tiwi kapi pirripapunya ngawa-yuwuni api karri piri-pitingaya (heard) awarra ngirramini ngini ngarra yipangiraga api wuta awungarri purrupumwari ngawa-yuwuni. Wuta karluwu tuwanga pirripapunya awarra ngawa-yuwuni.

⁶⁷ Kiyi ngawa-yuwuni nimarra yimi kapi awuta wamurrara yuwurrara (12) ngarra-mamanta api nanginta yimi wutawa, “Marri nuwa? Arrami nuwa wiyarri wiyi ngumpumwari ngiya,” yimi ngawa-yuwuni kapi awuta wamurrara yuwurrara ngarra-mamanta. ⁶⁸ Api Simon Peter yimi kangi ngawa-yuwuni, “Karluwu pili nginja ngawa-alawura nginja api ngawa karluwu ngamata-punya (shouldn't follow) nyoni tini pili nginja yati nimputiyarra ngawa pupuni ngirramini api ngini ngawa kuwa ngarimi awarra ngirramini ngini-nginjila api ngawa wiyi yiloti ngarimuwu. ⁶⁹ Nginja warntirrana pupuni amintiya ngawa waya ngarimajawu ngini ngawarringani yini-pangirri (sent) nginja kapi awungarra naki murrakupuni pili-ngini waki nimpirimi ngini (for) ngarra. Ngawa waya ningani kuwa ngarimi awarra ngirramini.” Ngarra awarra yipangiraga awarra Simon Peter kapi ngawa-yuwuni.

⁷⁰ Kiyi yimi ngawa-yuwuni kapi ngarra-mamanta, “Tani-waya (no matter) ngiya ngurruwunga (picked) nuwa wamurrara yuwurrara (12) wawurruwi ngini waki nginti-matami ngini (for) ngiya api yati kapi nuwa ngarra

maputiti.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni. ⁷¹ Ngarra nimarra yimi ngini (about) Judas. Awarra Judas api ngarra-rringani Simon Iscariot. Ngarra awarra Judas api ngarra awarra yati kapi awuta wamurrara yuwurrara (12) wawurruwi api ngarra wiyi (later on) traitor yimi kangi ngawa-yuwuni.

7

Ngawa-yuwuni Jesus Yuwuriyi Kapi Jerusalem Karri Awuta Arikutumunuwi Pirikirimi Feast of Tabernacles Ceremony.

John 7:1-15

¹ Kiyi ngawa-yuwuni Jesus yipangulimayi kapi yingarti town kapi awarra murrakupuni Galilee. Ngarra arnuka yuwuriyi awungarruwu kapi awarra nyoni murrakupuni Judea pili awuta alawuruwi kapi Jews kapi japuja piriimi kapi awarra timani api wuta purru-wutimarti ngini pimata-pirni ngarra.

² Awungarruwu kapi Judea awuta Jews waya yinkitayi pirikirimi awarra ceremony ngini wuta pirimamula (called) Feast of Tabernacles. Karri awarra ceremony api wuta pirikirimi yingarti marlani api punyipunyinga wumunga (8 days) purumuwu awungarruwu kapi awarra marlani. Wuta awungarri yingarti yinkiti purruwapa amintiya puru-kuruwarni (thanked) ngawa-rringani.

³⁻⁵ Karri awuta Jews waya yinkitayi pirikirimi awarra ceremony api awuta wawurruwi kapi ngawa-yuwuni ngarra-marrikulupi punuwuriyi

kangatawa api piri mi ngini, “Ngajiti awungarra kularlaga nimpajami. Tuwariyi kapi Judea pili nginja-mamanta kapi jajuja awungarruwu wuta pimata-kuluwunyi (should see) awarra mirrikili (miracle) ngini nginja nimpirikimi. Awuta tayikuwapi tiwi awungarruwu kapi Judea wiyi awanuwanga pimata-kuluwunyi awarra mirrikili. Ngini nginja nimpitimarti tayikuwapi tiwi ngini pimata-majawu ngini (about) nginja api ngajiti nimpaja-kirimi awarra mirrikili awungarra naki kapi kiyija tiwi wurumuwu.” Wuta awarra pirripangiraga ngawa-yuwuni ngarra-marrikulupi pili wuta karluwu kuwa piri mi ngini awarra wuta-marrikuluwuni api ngarra ngawa-rringani ngarra-mirani awarra.

⁶⁻⁸ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi ngarra-marrikulupi, “Ngiya wiyi karluwu ninganara ngimatu-wariyi awungarruwu kapi awarra ceremony pili ngiya-rringani karluwu yuwuti-yarra ngiya ngini ngimatu-wariyi awungarruwu. Awuta tayikuwapi tiwi jirti wurumuwu ngiya pili ngiya nguwentiyarra awuta ngini (that) wuta jirti wurikirimi (do wrong things). Wuta karluwu jirti wurumuwu nuwa api nuwa nyirru-wariyi karri nuwa ngimpitimarti. Nuwa pakinya nyirru-wariyi kapi awarra ceremony. Ngiya wiyi yintayi ngumpuriyi awungaji karri ngiya-rringani awutiyarra ngiya ngini ngimatu-wariyi,” yimi ngawa-yuwuni kapi awuta ngarra-marrikulupi ⁹ api ngarra arnapa yimuwu (waited) awungarruwu kapi Galilee. ¹⁰ Api karri ngarra-marrikulupi purruwuriyi api ngarra awungarri yintayi yimi. Ngarra kar-

luwu yuwutimarti tayikuwapi tiwi ngini pimata-kuluwunyi ngarra yirrikilingapa api ngarra karluwu yipapunya awuta tayikuwapi tiwi kapi purruwuriyi kapi awarra ceremony.

¹¹ Awungarruwu kapi awarra ceremony awuta alawuruwi kapi wuta Jews pirripakuluwunyi kapi jarrumoka ngini arramukuta ngawayuwuni awunu-wuriyi. Api nanginta pirimi tayikuwapi tiwi, “Maka awarra nayi Jesus?” pirimi awuta alawuruwi. Api karri-kuwapi nimarra pirimi kangi wutawa.

¹²⁻¹³ Tayikuwapi tiwi mimpa pirimi kapi awarra ceremony. Wuta nimarra pirimajirri ngini (about) awarra ngawayuwuni. Wuta mamana pirripangiraga pili wuta pirimakirri awuta alawuruwi pili ngini wuta pirrijami (if they said) ngini ngawayuwuni ngarra pupuni api wiyi awuta alawuruwi pirrija-kirayi (they would give) jirti ngirramini (trouble) kapi wuta api wuta mamana pirripangiraga. Yingampa (some) awuta tiwi pirimi ngini ngarra pupuni tini api wutatuwu yingampa (others) pirimi ngini, “Ngarra karluwu pupuni tini pili ngarra kunyani arimi kangawula,” pirimi.

¹⁴ Karri ngingaji yukurri wumunga (days) jipapaya kapi awarra ceremony api awarra ngawayuwuni yuwuriyi kapi awarra yard yinkitayi kapi awinyirra arikulanga jurra api awungarruwu awarra ngawayuwuni yuwuntiyarra awuta arikutumunuwi ngawar-ringingani ngini-ngatawa ngirramini.

¹⁵ Api awuta alawuruwi karri piri-pitingaya (heard) awarra ngirramini ngini ngawayuwuni

yuwuntiyarra awuta tiwi api piriimi ngini, “Kama awarra naki Jesus pupuni nimarra arimi ngini ngawa-rringani ngini-ngatawa ngirramini? Kuwapi arrami puruwaluwa (taught) awarra pili ngarra arnuka yipawuriji yilaruwu kapi ngini-ngawula jukuli.” Wuta awarra pirripangiraga awuta alawuruwi.

Awuta Arikutumunuwi Nimarra Pirimajirri Ngini, “Ngarra Kuwani Naki Jesus?”

John 7:25-36

²⁵⁻²⁶ Kiyi yingampa awuta tiwi kapi purumuwu kapi Jerusalem api wuta awuta tiwi karluwu kuwa piriimi ngawa-yuwuni Jesus api wuta piriimi ngini, “Kama awarra naki Jesus nimarra awujingimi kapi ngawa tayikuwapi tiwi pili awuta alawuruwi wutimarti ngini pimatapirni awarra. Kama awuta alawuruwi karluwu wurikirmi awarra ngini karluwu nimarra yimatami kangawa? Arramukuta wuta waya kuwa wurimi ngini ngarra ngawa-rringani ngini kuriyuwu yini-pangirri (sent) awarra naki Jesus kapi ngawa arikutumunuwi. ²⁷ Api ngawatuwu karluwu kuwa ngarimi ngini ngarra ngawa-rringani yini-pangirri awarra Jesus kangawula pili ngawa ngarimajawu awarra naki Jesus ngini-ngatawa murrakupuni api awarra Christ ngini ngarra ngawa-rringani wiyi awuni-pangirri (send) ngarra kapi ngawa arikutumunuwi api karri-kuwapi wiyi wurimajawu ngini-ngatawa murrakupuni.” Wuta awarra pirlamarri (without knowing) pirripangiraga awuta tiwi.

28 Awarra ngawa-yuwuni nanuwanga (still) yuwunu-waluwa (taught) awuta tiwi kapi awarra yard awungarruwu kapi awinyirra arikulanga jurra api makirrana yipangiraga, “Kuwa. Nuwa ngimpiri-majawu ngiya amintiya nuwa amparrimani ngimparimi ngini nuwa ngimpiri-majawu kapi ngiya pakinya nginirimuwu api nuwa karluwu. Amintiya nuwa karluwu ngimpiri-majawu awarra ngini yini-pangirri (sent) ngiya kapi nuwa arikutumunuwi. Ngiya karluwu awarra ngini-ngilawa punyipunyi (idea) ngini (to) ngunuwuriyi kapi nuwa arikutumunuwi. Ngarra awarra ngini yini-pangirri ngiya kapi nuwa api ngarra awarra warntirrana.

29 Ngiya wangata ngirimajawu awarra pili ngiya pakinya japuja ngirimi kangatawa api ngarra awarra ngini yini-pangirri ngiya kapi nuwa arikutumunuwi.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni.

30 Karri ngawa-yuwuni awarra yipangiraga api yingampa tiwi punuwuriyi kangatawa api waya yinkitayi purruwunga ngarra api karluwu pili ngarra ngawa-rringani yuwunjarl-amuwi (stopped) awuta tiwi.

31 Wutatuwu yingampa (others) awuta tiwi kuwa piriimi ngawa-yuwuni. Tayikuwapi awuta. Api mamana pirimajirri ngini, “Awarra Christ ngini ngarra ngawa-rringani ngini kuriyuwu parlingarri yimi ngini ngarra wiyi yini-mata-ngirri (send) ngarra kapi ngawa arikutumunuwi api ngarra wiyi awarra yingarti mirrikili (miracles) arikirimi api ngawa wiyi ngarimajawu

ngini ngarra awarra Christ ngini ngarra ngawar-ringani yini-pangirri (sent) kapi ngawa. Awarra naki Jesus arikirimi yingarti mirrikili api arrami ngarra awarra Christ.” Wuta awarra mamana pirripangiraga awuta yingampa tiwi.

³² Kiyi awuta Pharisees piri-pitingaya (heard) awarra ngirramini ngini yingampa awuta tiwi mamana pirripangiraga ngini (about) ngawayuwuni ngini arrami ngarra awarra Christ ngini ngarra ngawar-ringani parlingarri yimi ngini ngarra wiyi yini-mata-ngirri (send) awarra kapi awuta tiwi api awuta Pharisees amintiya awuta priests kapi wuta alawuruwi pirimi kapi awuta majatawi, “Nyirru-wariyi, nyiranga awarra nayi Jesus.” Api awuta majatawi purruwuriyi kapi awarra ngawayuwuni api karluwu purruwunga (didn't get) awarra

³³ Kiyi ngawayuwuni yimi kapi awuta tiwi, “Ngiya karluwu yinukuni ngimata-muwu awungarra kangu nuwa pili ngiya wiyi ngipakupawurli kapi awarra ngini ngarra yini-pangirri (sent) ngiya awungarra. ³⁴ Nuwa wiyi kularlaga ngimpirimi ngiya api nuwa karluwu wiyi ngumpun-yayi (find) ngiya awungarra. Api kapi ngiya wiyi ngumpuriyi api nuwa arnuka awungarruwu nginti-matu-wariyi (can't go).” Ngarra awarra yipangiraga ngawayuwuni.

³⁵ Api awuta alawuruwi nimarra pirimajirri, “Maka arrami ngarra wiyi awuriyi? Maka awarra murrakupuni kapi ngawa arnuka ngamata-punya ngarra? Arramukuta ngarra wiyi awuriyi kapi awuta ngawamamanta Jews awungarruwu kapi awarra yingarti mur-

rakupuni kapi awuta tiwi wupangiraga Greek api arramukuta wiyi awungarruwu awuntiyarra awuta Greeks ngini-ngatawa ngirramini.” Wuta awarra pirripangiraga awuta alawuruwi. ³⁶ Kiyi piriimi ngini, “Pilikama ngarra yimi ngini, ‘Nuwa wiyi kularlaga ngimpirimi ngiya api karluwu ngumpunyayi (find) ngiya?’ Amintiya kama yimi ngini ngawa karluwu ngamata-punya ngarra kapi ngarra wiyi awuriyi.” Wuta awarra pirima-jirri awuta alawuruwi.

Awuta Alawuruwi Karluwu Kuwa Piriimi Ngawa-yuwuni Jesus Ngini-ngatawa Ngirramini.

John 7:45-49

⁴⁵ Awuta majatawi wiyi parlinginari (later on) pirripakupawurli kapi awuta Pharisees amintiya wuta-mamanta priests kapi wuta alawuruwi awuta majatawi kapi awuta alawuruwi purru-wuntiyarra awuta ngini pimatanga awarra ngawa-yuwuni Jesus. Wuta awuta majatawi karluwu piniri-marruriyi ngawa-yuwuni Jesus kapi awuta alawuruwi. Api awuta alawuruwi piriimi kangi awuta majatawi, “Pilikama nuwa karluwu ngintiniri-marruriyi kangawa awarra nayi Jesus?” ⁴⁶ Api piriimi awuta majatawi, “Karluwu pili karri-kuwani parlingarri nimarra piriimi nginingaji naki awarra Jesus. Ngawa karluwu nguntuwunga awarra pili ngarra apan-giraga ngini warntirrana ngirramini,” piriimi awuta majatawi. ⁴⁷ Api piriimi awuta Pharisees, “Arrami nuwa wiyarri kuwa ngimpirimi awarra ngirramini ngini ngarra kunyani arimi

(his lies). ⁴⁸ Ngawa Pharisees amintiya ngawamamanta awuta yingampa (other) alawuruwi api ngawa karri-kuwapi kuwa ngarimi ngini-ngatawa ngirramini. ⁴⁹ Waya juwa awuta kapinaki tayikuwapi kuwa wurimi awarra ngirramini ngini-ngatawa pili wuta karluwu wurimajawu ngini ngarra Moses ngirramini (law) api ngarra ngawa-rringani wiyi awuni-pirni awuta tiwi.” Wuta awarra pirripangiraga awuta Pharisees.

8

Awuta Pharisees Pirmarruriyi Kapi Ngawayuwuni Jesus Natinga Yimpalinya Angi Wuta Pirimi Ngini Nyirra Jiringa.

John 8:2-11

² Kiyi karri pangarri api karri natinga arawunga (early morning) ngawa-yuwuni yuwuriyi kapi awarra yard awungarruwu kapi awinyirra arikulanga jurra (temple) angi-wutawa Jews awungarruwu kapi Jerusalem. Waya awungaji tayikuwapi arikutumunuwi mimpa piri kangi ngawa-yuwuni kiyi ngarra yimuwu kiyi yuwun-tiyarra awuta ngawa-rringani ngini-ngatawa ngirramini.

³⁻⁴ Kiyi awuta Pharisees amintiya awuta scribes piniri-marruriyi natinga yimpalinya kangi awinyirra jurra. Wuta pirikirmi awinyirra ngini tayinti jiyimi kuluwuta kapi awuta tayikuwapi arikutumunuwi kiyi wuta piri kapi ngawayuwuni, “Aya, Rapayi, ngawa nguntuwunyayi anaki yimpalinya angi jiyimarrimili nyoni tini ngini ngarra karluwu nyirra-purnayi awarra,”

pirimi awuta Pharisees amintiya awuta scribes kapi ngawa-yuwuni. Awarra yintanga Rapayi mean arimi ngini awarra tini awunu-waluwa (teaches) arikutumunuwi ngawa-rringani ngini-ngatawa ngirramini (law).

⁵⁻⁶ Kiyi awuta Pharisees amintiya scribes tuwanga pirimi kapi ngawa-yuwuni, "Parlingarri Moses yikirimi (wrote) ngirramini (law) kangi ngawa-rringani ngini-ngatawa punkaringini (Old Testament) ngini ngawa ngamata-nyawu (should throw) waranguwi kapi awuta maminikuwi kapi jajiruwi pilingini wuta wiyi pajuwani pimatami (would die) api ngawa ngamata-nyawu waranguwi kangi anaki yimpalinya pili nyirra jiringa. Awungana nginjatuwu?" pirimi kangi ngawa-yuwuni. Wuta awarra nanginta pirimi ngarra pili purru-wutimarti ngini pimata-kiyarri (trick) ngarra. Wuta nimarra pirimajirri, "Arramukuta ngarra wiyi apangiraga ngini ngawa karluwu kuwa ngamatami awarra ngirramini (law). Ngini ngarra wiyi apangiraga awarra api ngawa wiyi ngawuntiyarra awuta priests kapi wuta alawuruwi ngini naki awarra Jesus ngarra jirti pili ngarra awutimarti ngawa ngini karluwu kuwa ngamatami ngini-ngawula ngirramini (law)," pirimajirri awuta Pharisees amintiya awuta scribes.

Api ngawa-yuwuni arnuka nimarra yimi kangi wutawa api ngarra yipajiyarri (bent down) kiyi yikirimi (wrote) ngirramini kapi yakuluwuni.

⁷ Kiyi awuta Pharisees amintiya awuta scribes tuwanga-la nanginta pirimi ngawa-yuwuni ngini

wuta pimata-nyawu waranguwi kangsi awinyirra yimpalinya. Kiyi ngawa-yuwuni tayinti yimi kiyi yimi kapi awuta, “Nuwa kapi karluwu jirti ngintiri-kirim-ani (done wrong) api nuwa pakinya nyirra-nyawu waranga kapi anaki yimpalinya,” yimi ngawa-yuwuni kangsi awuta Pharisees amintiya awuta scribes.

⁸ Kiyi ngawa-yuwuni tuwanga yipajiyarri (bent down) amintiya tuwanga yikirimi ngirramini kapi yakuluwuni.

⁹ Awuta Pharisees amintiya awuta scribes karri wuta piri-pitingaya (heard) awarra ngirramini ngini ngarra ngawa-yuwuni yipangiraga api wuta awungarri arliranga pirimi pili wuta wiyarri jirti pikiririm-ani (did wrong) api wuta purrupumwari ngawa-yuwuni api purruwuriyi yatatila. Awuta kapi wulimawi purruwuriyi pakinya kiyi awuta yingampa purruwuriyi api ngawa-yuwuni amintiya awinyirra yimpalinya wuta wangata.

¹⁰ Kiyi ngawa-yuwuni tuwanga tayinti yimi kiyi nanginta yimi awinyirra yimpalinya, “Maka pirimi awuta wawurruwi? Kuwani yuwunyawu waranga kapi nginja pili nginja awarra jirti jiyikirimi (did that wrong thing)?” yimi ngawa-yuwuni kangsi nyirra. ¹¹ Api nyirra jiyimi ngini, “Karri-kuwani, mantani.” Kiyi ngawa-yuwuni yimi ngini, “Ngiya awanuwanga karluwu ngimata-nyawu waranga kapi nginja. Api yartipili tuwariyi kanginjila japuja. Tayapunya ngawa-rringani ngarra pupuka jarrumoka api ngajiti tuwanga jirti nimpaja-kirimi (don't do wrong again).” Awarra yimi ngawa-yuwuni

kangi awinyirra yimpalinya.

10

Yingampa Jews Purru-wutimarti Ngini Pimatanyawu Waranguwi Kapi Ngawa-yuwuni Jesus.

John 10:22-39

²² Karri yirruwunari awuta Jews mimpa pirimi kapi Jerusalem pili awarra Ceremony ngini Feast of Dedication. ²³ Ngarra awungarri ngawa-yuwuni Jesus awungarruwu kapi awarra yard kapi awinyirra jurra api yipangulimayi awungaji kapi awarra marlani (verandah) ngini wuta pir-imamula (called) Solomon ngini-ngatawa marlani.

²⁴ Kiyi yingampa awuta Jews mimpa pirimi kangi ngawa-yuwuni api pirimi kangatawa, "Parlinggarri ngawa-rringani yipangiraga ngini ngarra wiyi yini-mata-ngirri (would send) awarra Christ kangi ngawa tayikuwapi kapi Jews. Ngini nginja awarra Christ api tulimiya (straight) taji-yarra ngawa," pirimi. ²⁵ Kiyi ngawa-yuwuni yimi ngini, "Ngiya waya ngurru-wutiyarra nuwa yingarti ngirramini ngini (about) ngiyalamiya api nuwa karluwu kuwa ngimpirimi ngini-ngilawa ngirramini. Ngiya-rringani yini-pangirri (sent) ngiya kapi nuwa arikutumunuwi amintiya ngarra yuwutiyarra ngiya ngini ngiya mirrikili (miracle) ngimata-kirimi. Api karri nuwa ngimpakuluwunyi awarra mirrikili ngini ngiya ngirikirimi api nuwa awungarri nginti-mata-majawu ngini ngiya-rringani yini-pangirri ngiya awungarra kapi nginaki murrakupuni (to this

earth). ²⁶ Api nuwa karluwu kuwa ngimpirimi kangilawa pili nuwa karluwu ngimpiri-majawu ngiya,” yimi ngawa-yuwuni kapi awuta Jews.

²⁷ Kiyi yimi ngawa-yuwuni ngini, “Ngiya ngirimajawu awuta arikutumunuwi kapi ngiyamamanta awuta. Wuta awuta wuri-pitingaya (hear) awarra ngirramini ngini ngiya ngipangiraga amintiya warntirrana kuwa wurimi awarra ngirramini ngini-ngilawa. ²⁸⁻²⁹ Awuta kapi wupapunya angilawa jarrumoka api ngiya wiyi ngirikirimi awuta ngini pimata-muwu yiloti kuriyuwu kapi ngiya-rringani amintiya wuta arnuka tuwanga pajuwani wurimi. Ngiya-rringani arikirimi awuta tiwi ngini wuta wupapunya angilawa jarrumoka. Ngarra warntirrana ngatawa api karri-kuwani ngarra ngatawa nginingaji awarra ngiya-rringani api karri-kuwapi wiyi mitaya wurimi kangi ngiya-rringani awuta tiwi kapi wupapunya angilawa jarrumoka amintiya wuta awanuwanga karluwu mitaya pimatami awuta tiwi kangiya. Karri jirti ngirramini (trouble) papi arimi kangi awuta tiwi kapi wupapunya angilawa jarrumoka api ngiya amintiya ngiya-rringani wiyi ngapamangi awuta. ³⁰ Ngiya amintiya ngiya-rringani ngawuni yati punyipunyi,” yimi ngawa-yuwuni kapi awuta Jews.

³¹ Kiyi awuta Jews purruwunga yingarti waranguwi pili wuta purru-wutimarti ngini pimata-nyawu awinyirra waranguwi kapi ngawa-yuwuni ngini pajuwani pimata-kirimi ngarra. ³² Api ngawa-yuwuni yimi kangi wutawa, “Pilikama nuwa ngimpitimarti ngini

nginti-mata-nyawu waranguwi kangilawa? Ngiya waya ngirikirim-ani yingarti mirrikili (miracle) ngini pupuni pili ngiya-rringani yuwutiyarra ngiya ngini ngimata-kirimi awarra mirrikili api nuwa tayikuwapi waya nginti-pakuluwunyi awarra mirrikili ngini ngiya ngirikirimi. Api arramukuta nuwa ngimpirimi ngini yati mirrikili ngini ngiya ngirikirimi api jirti awarra api nuwa ngimpitimarti ngini nginti-mata-nyawu waranguwi kangilawa api nginuwani awarra mirrikili ngini nuwa ngimpirimi ngini awarra jirti?” yimi ngawayuwuni kangi awuta Jews. ³³ Awuta Jews piri kangatawa, “Ngawa arnuka waranguwi ngamata-nyawu kanginjila pili awarra mirrikili ngini nginja jiyikirim-ani. Ngawa ngawutimarti ngini ngamata-nyawu waranguwi kanginjila pili nginja jirti nimarra nimpirimi karri nginja nimpirimi ngini nginja ngingingaji ngawarringani. Api awarra arnuka warntirrana. Yita nginja tini ngingingaji ngawa,” piri awuta Jews.

³⁴⁻³⁶ Kiyi ngawayuwuni yimi kangi wutawa, “Parlingarri ngawarringani ngini kuriyuu yimi kapi awuta alawuruwi kapi waki piri ngini (for) ngarra,

‘Nuwa kapi nuwa alawuruwi api nuwa ngingingaji gods pili ngiya waya ngirikirimi nuwa nuwula api yingampa arikutumunuwi wurimamula (call) nuwa wuta-alawuruwi,’ yimi ngawarringani. Awarra ngirramini ngini ngawarringani yipangiraga parlingarri api yati

tini yikirimi (wrote) awarra ngirramini kanggi ngawa-rringani ngini-ngatawa punkaringini (Old Testament),” yimi ngawa-yuwuni kapi awuta Jews. Kiyi yimi ngini, “Awuta alawuruwi api wuta tiwi ngingingaji nuwa api ngawa-rringani yimamula (called) awuta ‘gods’, awuta alawuruwi kapi ngarra parlingarri yuwuntiyarra wuta ngini waki pimatami ngini (for) ngarra. Awarra ngawa-rringani ngini-ngatawa ngirramini ngini awuta papaluwi parlingarri pirikirimi (wrote) kanggi ngarra punkaringini api awarra ngirramini warntirrana amintiya ngawa karluwu nimarra ngamatami (shouldn't say) ngini awarra ngirramini arnuka warntirrana pili ngawa-rringani karluwu kunyani arimi,” yimi ngawa-yuwuni kapi awuta Jews. Kiyi yimi ngini, “Awarra warntirrana awarra ngirramini ngini ngawa-rringani parlingarri yipangiraga kapi awuta alawuruwi ngini wuta ngingingaji gods api karri ngiya ngirimi ngini ngarra ngawa-rringani ngarra-mirani ngiya api kama nuwa ngimpirimi ngini awarra jirti ngirramini ngini ngiya ngipangiraga. Ngarra awarra ngawa-rringani parlingarri yipangiraga ngini ngarra wiyi yini-mata-ngirri ngiya awungarra kapi naki murrakupuni (to this earth) ngini waki ngimatami ngini (for) ngarra.” Awarra yimi ngawa-yuwuni kapi awuta Jews.

³⁷⁻³⁸ Kiyi ngawa-yuwuni yimi ngini, “Ngini ngiya karluwu waki ngirimi ngingingaji ngiya-rringani waki arimi api ngajiti kuwa ngimpajami kangilawa. Api karri ngiya mirrik-

ili (miracle) ngirikirimi api ngiya awungarri waki ngirimi nginingaji ngiya-rringani waki arimi. Ngiya ngirimajawu ngini nuwa karluwu kuwa ngimpirimi ngini-ngilawa ngirramini api kuwa nyirrami kangilawa pili awarra yingarti mirrikili ngini ngiya waya ngirikirimi. Kiyi karri nuwa ngimpiri-pungintayi (think about) awarra mirrikili ngini ngiya ngirikirimi api nuwa nginti-mata-majawu (should know) ngini ngiya-rringani arimuwu kangiya ruwuti amintiya ngini ngiya ngurumuwu kangi ngiya-rringani ngarra ruwuti.” Awarra yimi ngawayuwuni kapi awuta Jews.

³⁹ Kiyi awuta Jews purru-wutimarti ngini tuwanga pimatanga ngawayuwuni api karluwu, pili ngarra yipumwari awuta kiyi yuwuriyi kapi nyoni murrakupuni.

Ngawayuwuni Jesus Yuwuriyi Maringarruwu Kapi Awinyirra Makatinga Jordan.

John 10:40-42

⁴⁰ Kiyi ngawayuwuni Jesus amintiya ngarra-mamanta pirripakupawurli maringarruwu kapi awinyirra makatinga Jordan kiyi purruwuriyi kapi awarra murrakupuni kapi awarra John the Baptist pakinya baptise yikirimi awuta tayikuwapi arikutumunuwi. Awungarruwu wuta kiyija purumuwu.

⁴¹ Kiyi tayikuwapi arikutumunuwi purruwuriyi awungarruwu kapi ngawayuwuni. Wuta nimarra pirimajirri, “Awarra John the Baptist karluwu yikirimi mirrikili (miracle) nginingaji awarra naki Jesus arikirimi mirrikili api pupuni

awarra ngini ngarra yuwutiyarra ngawa yingarti ngirramini ngini (about) naki awarra Jesus amintiya tayikuwa-ni (all) awarra ngirramini waya warntirrana yima (became true),” piriimi. ⁴² Api kiyi tayikuwapi arikutumunuwi kuwa piriimi kanggi ngawa-yuwuni awungarruwu kapi awarra murrakupuni.

11

Ngawa-yuwuni Jesus Yimpangini Yikirimi Awarra Ngarra-mantani Lazarus Ngini Pajuwani Yimi.

John 11:1-44

1-2 Awungarruwu kapi awarra town Bethany api yati tini yimuwu ngini ngarra yintanga Lazarus. Awarra Lazarus api ngawa-yuwuni ngarra-mantani awarra. Awuta yuwurrara maminikuwi Mary amintiya Martha api wuta wutuwanu awarra Lazarus. Awuta Mary amintiya Martha api wuta wiyarri purumuwu awungaji kapi Bethany.

Kiyi jana yuwunyayi awarra Lazarus ³ api ngarra-yupi awuta Mary amintiya Martha piripangirri (sent) yati tini kapi ngawa-yuwuni Jesus kapi ngarra yimuwu. Karri awarra tini papi yimi awungarruwu ngarra yuwutiyarra ngawa-yuwuni, yimi ngini, “Aya, mantani,” yimi. “Nginja-mantani ngini nginja puranji nimpirimuwu ngarra api ngarra waya jana yuwunyayi,” yimi awarra tini kapi ngawa-yuwuni.

⁴ Karri ngawa-yuwuni yipitingaya (heard) awarra ngirramini (news) api yimi kangi ngarra-mamanta, “Ngarra nguri awarra ngiya-mantani Lazarus ngini waya jana yuwunyayi ngarra api ngarra wiyi yimpangini arima. Ngarra jana pilingini tayikuwapi arikutumunuwi wiyi pimata-majawu ngini ngiya amintiya ngiya-rringani ngawuni yingarti power api kiyi wuta wiyi awuta arikutumunuwi wuru-kuruwarni (thank) ngawa.” Awarra ngawa-yuwuni yimi kangi ngarra-mamanta.

⁵⁻⁷ Ngawa-yuwuni puranji yimuwu Mary amintiya Martha amintiya wutuwanu Lazarus api ngarra karluwu yuwuriyi kapi awarra Lazarus nanuwanga. Karri yirrara wumunga (days) jipapaya api ngarra yipangiraga kapi awuta ngarra-mamanta, yimi ngini, “Awi, ngawurniyi kapi awarra murrakupuni Judea,” yimi. Awarra Judea api awungarruwu awarra town Bethany kapi awarra Lazarus yimuwu. ⁸ Kiyi wuta pirimi kangatawa, “Yuwuni, pilikama nginja nimpitimarti ngini jimata-kupawurli awungarruwu kapi Judea pili nangunji awuta arikutumunuwi kapi awungarruwu wurumuwu api wuta purru-wutimarti ngini pimata-nyawu waranguwi kanginjila pili-ngini pajuwani pimata-kirimi nginja,” pirimi awuta ngarra-mamanta kapi ngawa-yuwuni. ⁹⁻¹⁰ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kangi wutawa, “Ngiya-rringani awutimarti ngiya ngini nanuwanga (still) waki ngimatami kapi awarra naki murrakupuni (on this earth) api awuta wawurruwi kapi wuta alawuruwi kapi Judea api wuta karluwu pajuwani pimata-kirimi ngiya

nanuwanga. Ngiya nguwuja kapi Judea pili karri ngiya nanuwanga yimpangini api ngiya waki ngimatami (should work) ngini (for) ngiyarringani. Waya juwa karri ngarra ngiyarringani awutimarti ngini ngiya pajuwani ngimatami api awungarri wuta wiyi wuripirni ngiya.” Awarra yimi ngawa-yuwuni kapi awuta ngarramamanta.

¹¹ Kiyi ngawa-yuwuni tuwanga yimi ngini, “Ngawa-mantani Lazarus ngarra awujingi-majirripi (sleeping) api ngiya waya nguwuja kangatawa kiyi wiyi ngipangipariyi (wake him up) awarra Lazarus,” yimi. ¹² Api ngarramamanta piriimi kangatawa, “Ngini ngarra awujingi-majirripi api ngarra wiyi ngarralamiya apangipari kiyi ngarra wiyi pupuni arima,” piriimi ngawa-yuwuni ngarra-mamanta. ¹³ Ngawa-yuwuni mean yimi ngini awarra Lazarus ngarra pajuwani yimi api ngawa-yuwuni ngarra-mamanta karluwu pirimajawu awarra ngini ngawa-yuwuni yipangiraga. Wuta amparrimani pirrarimi ngini ngawa-yuwuni mean yimi ngini awarra Lazarus waya juwa yuwujingi-majirripani.

¹⁴⁻¹⁵ Kiyi ngawa-yuwuni yipangiraga tulimiya (straight) kapi ngarra-mamanta, yimi ngini, “Lazarus ngarra waya pajuwani yimi. Ngiya kukunari ngirimi ngini ngiya arnuka awungarruwu kapi Bethany nangunji karri awarra Lazarus ngarra arikulani jana yuwunyayi pili nuwa wiyi ngimpakuluwunyi awarra mirrikili ngini ngiya wiyi ngirikirimi amintiya nuwa wiyi warntirrana kuwa ngimpirimi kangilawa. Api

ngawurniyi kangatawa,” yimi ngawa-yuwuni kapi awuta ngarra-mamanta.

¹⁶ Awarra Thomas ngini ngarra nyoni yintanga Didymus api karluwu kuwa yimi ngawa-yuwuni karri ngarra yimi ngini awungarruwu kapi Judea awuta Jews wiyi karluwu pajuwani pimata-kirimi ngarra nanuwanga api yimi kapi awuta yingampa ngawa-yuwuni ngarra-mamanta, “Awi, ngawa-yuwuni arrami wiyi pajuwani arimi awungarruwu kapi Judea api ngawa ngapapunya ngarra api ngawiyati wiyi pajuwani ngarimi,” yimi Thomas kapi awuta yingampa ngarra-mamanta.

Kiyi ngawa-yuwuni amintiya ngarra-mamanta purruwuriyi kapi Bethany. ¹⁷ Api karri wuta papi piri kapi Bethany api awuta arikutumunuwi purru-wuntiyarra awuta ngini awarra Lazarus ngini-ngatawa purnikapa waya yukurri wumunga (days) yipalamiya kapi cave.

¹⁸⁻¹⁹ Awarra town Bethany yinkitayi kapi Jerusalem api tayikuwapi arikutumunuwi kapi wuta japuja piri awungarruwu kapi Jerusalem api purruwuriyi kapi Bethany api awuta arikutumunuwi wutiyati Mary amintiya Martha pirikiti piri pili wutuwan Lazarus waya pajuwani yimi.

²⁰ Kiyi Mary amintiya Martha piri-pitingaya (heard) ngini ngawa-yuwuni waya yinu-wuja api kiyi awinyirra Martha juwuriyi kangatawa api nyirratuwu Mary juwanjipa japuja.

²¹ Api karri Martha papi jiyimi kapi ngawa-yuwuni api jiyimi kangatawa, “Aya, yuwuni, pilikama nginja karluwu jinu-wuriyi awungarra

karri ngiyuwani nanuwanga (still) yimpangini yimuwu. Ngini nginja awungarri nyimanuwuriyi (if you had come) api ngarra karluwu pajuwani amarimi pili nginja pupuni nyimarkirimi ngarra (would have made him better),²² pili ngiya ngirimajawu ngini karri nginja nanginta nimpirimi ngawa-rringani ngini kuriyuwu ngini yimata-wani (help) nginja api ngarra wiyi aminyu-wani nginja,” jiyimi awinyirra Martha kapi ngawa-yuwuni.

²³ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kangi nyitawa, “Nginjuwani ngarra wiyi yimpangini arima,” yimi. ²⁴ Api Martha jiyimi ngini, “Ngiya waya ngirimajawu ngini karri naki murrakupuni (earth) wiyi apapaya api ngawa tayikuwapi (all) kapi ngawa waya pajuwani ngintirimi api ngawa wiyi awungarri tuwanga yimpanguwi ngarima api ngarra wiyarri awarra ngiyuwani wiyi awungarri tuwanga yimpangini arima,” jiyimi kangatawa. ²⁵⁻²⁶ Api ngawa-yuwuni yimi kangi nyitawa, “Ngiyatuwu awarra nginaki ngini ngirikirimi arikutumunuwi ngini tuwanga yimpanguwi wurima awuta arikutumunuwi kapi wuta waya pajuwani. Amintiya awuta arikutumunuwi kapi kuwa wurimi kangilawa api karri wuta pajuwani wurimi api wuta wiyi parlinginari tuwanga yimpanguwi wurima. Wuta awuta wiyi yimpanguwi wurumuwu yiloti. Wuta wiyi arnuka tuwanga pajuwani wurimi,” yimi ngawa-yuwuni kangi awinyirra Martha.

Kiyi ngawa-yuwuni nanginta yimi awinyirra Martha, “Nginja kuwa nimpirimi awarra ngiramini ngini ngiya ngurru-wutiyarra nginj-ana?”

Awarra ngawa-yuwuni nanginta yimi nyitawa. ²⁷⁻²⁸ Api Martha jiyimi ngini, “Kuwa, yuwuni, ngiya kuwa ngirimi awarra ngirramini amintiya ngiya kuwa ngirimi ngini nginja awarra Christ. Ngiya ngirimajawu ngini ngarra ngawarringani api ngarra-mirani nginja amintiya ngini parlingarri ngawa-rringani yipangiraga ngini ngarra wiyi yini-mata-ngirri (would send) nginja kapi nginingaji ngawula kapi awarra naki murrakupuni (on this earth),” jiyimi awinyirra Martha kangi ngawa-yuwuni. Kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi awinyirra Martha, “Tajiyarra nginjupwaka ngini jini-matu-wariyi kangilawa.”

Kiyi awinyirra Martha jipakupawurli kapi japuja kiyi nimarra jiyimi kapi nyirrupwaka wuta wangata api jiyimi kangi nyitawa, “Muwa-yuwuni Jesus api ngarra awutimarti ngini nimarra yimatami kanginjila,” jiyimi Martha kangi nyirrupwaka. ²⁹ Api karri Mary jiyipitingaya (heard) awarra ngirramini ngini Martha jipangiraga api nyirra yartipili jipumwari awuta arikutumunuwi kapi pirlikiti piri kangi nyirra kiyi juwuriyi kapi ngawa-yuwuni. ³⁰ Ngawa-yuwuni ngarra karluwu papi yimi kapi awarra town Bethany nanuwanga api ngarra yimuwu yinkitayi kapi awarra town.

³¹ Karri awinyirra Mary jipumwari angi-nyitawa kurrampali api awuta arikutumunuwi amparri mani pirrarimi ngini nyirra juwuja kapi awarra cave kapi Lazarus ngini-ngatawa purnikapa yipalamiya pili-ngini pirlikiti jimatami awungaji api wuta pirripapunya awinyirra.

³² Karri awinyirra Mary papi jiyimi kapi ngawa-

yuwuni api nyirra juwunyaw-amiya kangu yaku-
luwuni yinkitayi kapi ngarra malapwara, kiyi jiy-
imi ngini, “Aya, yuwuni, ngini nginja nyimanu-
wuriyi (if you had come) awungarra nan-
gunji api ngiyuwani nanuwanga (still) yim-
pangini amarimuwu,” jiyimi awinyirra Mary
kangu ngawa-yuwuni. ³³ Awinyirra Mary am-
intiya awuta yingampa arikutumunuwi kapi
pirripapunya nyirra awungarruwu api wutiyati
pirlikiti pirimi. Api ngawa-yuwuni putuputu-
wu yipakirayi awinyirra Mary amintiya awuta
yingampa arikutumunuwi api ngarra jirti yimi
kangu ngarra ruwuti. ³⁴ Kiyi ngarra yimi kapi
awuta, “Nuwa maka nginti-pamukuri ngiya-
mantani ngini-ngatawa purnikapa?” yimi. Api
wuta pirimi kangatawa, “Tayapunya ngawa kiyi
tayakuluwunyi kapi ngarra purnikapa awujingi-
mili,” pirimi. Api ngarra yipapunya awuta kapi
awarra cave. ³⁵ Kiyi ngawa-yuwuni pirlikiti yimi.
³⁶ Kiyi yingampa awuta arikutumunuwi ni-
marra pirimajirri, “Nginaki awarra Jesus warn-
tirrana puranji yimuwu awarra Lazarus,” pirimi
awuta yingampa arikutumunuwi. ³⁷ Api wu-
tatuwu yingampa awuta arikutumunuwi pirimi,
“Ngarra waya yikirmi awuta yinkilatuwu ngini
wuta tuwanga pirripakuluwunyi. Awanuwanga
ngarra papurajuwi yikirmi awuta kapi wuta
jana. Ngini ngarra amanu-wuriyi awun-
garra karri jana yuwunyayi Lazarus api ngarra
pupuni amari-kirmi ngarra api awarra Lazarus
nanuwanga (still) yimpangini amarimi (would
be alive),” pirimi.

³⁸⁻³⁹ Kiyi ngawa-yuwuni papi yimi kapi awarra

cave kapi awarra Lazarus ngarra purnikapa yimili yilaruwu api ngarra tuwanga jirti yimi kangi ngarra ruwuti. Kapi awarra cave api arikulanga waranga angi wuta kunji pirikirimi awarra yangamini api ngawa-yuwuni yimi kangi awuta arikutumunuwi, “Nyirra-ngirri (push away) awinyirra waranga,” yimi. Api Martha jiyimi ngini, “Ngiyuwani ngini-ngatawa purnikapa waya yukurri wumunga (days) yipalamiya yilaruwu kapi naki cave api ngarra waya jirti aruwanti (smells bad),” jiyimi. ⁴⁰ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kangi awinyirra Martha, “Ngiya waya ngurru-wutiyarra nginja, ‘Ngini nginja kuwa nimpirimi kangilawa api nginja wiyi nimpirimajawu ngini ngiya-rringani awuni (has) yingarti power.’” Awarra ngawa-yuwuni yimi kangi nyitawa.

⁴¹ Kiyi yingampa awuta arikutumunuwi pirripangirri (pushed away) awinyirra waranga kiyi ngawa-yuwuni yipakuluwunyi kuriyuwu kiyi yipangiraga kapi ngarra-rringani, yimi ngini, “Ngirringani ngiya nguru-kuruwarni (thank) nginja pili nginja waya jiyipitingaya (heard) awarra ngirramini ngini ngiya nanginta ngirimi nginja. ⁴² Amintiya ngiya ngirimajawu ngini nginja yimpaja nimpiri-pitingaya (listen to) ngiya. Karri ngiya ninganara nguru-kuruwarni nginja api ngiya makirrana ngirripangiraga awarra ngirramini kanginjila pili-ngini kapinaki arikutumunuwi kapi awungarra wujingi-rriti (are standing) wiyi wurimajawu ngini nginja jinipangirri (sent) ngiya kapi awungarra naki murakupuni (to this earth),” yimi ngawa-yuwuni

kangi ngarra-rringani ngini kuriyuwu.

⁴³ Karri ngawa-yuwuni yipapaya ngini nimarra yimi kapi ngarra-rringani ngini kuriyuwu api ngarra jingawu yimi makirrana, “Aya, Lazarus, papi tamuwa turruwuni,” yimi. ⁴⁴ Kiyi awarra Lazarus ngini ngarra pajuwani yimi api ngarra yimpangini yima kiyi ngarra papi yinirimi (came out) kapi awarra cave. Awinyirra manipurruwa (material) angi wuta pirikimirna kangi ngarra yikara amintiya kangi ngarra malapwara amintiya kangi ngarra yirrikilingapa amintiya kangi ngarra purnikapa api nanuwanga (still) jiyimuwu kangatawa awinyirra manipurruwa. Api ngawa-yuwuni yimi kangi awuta tiwi, “Tiki-mati nyirrami awinyirra manipurruwa pilingini ngarra pupuni wiyi yimata-ngulimayi,” yimi. Kiyi wuta tikimati piri awinyirra manipurruwa kiyi awarra Lazarus pupuni yipangulimayi.

Awuta Pharisees Purru-wutimarti Ngini Pajuwani Pimata-kirimi Ngawa-yuwuni Jesus.

John 11:45-57

⁴⁵ Awuta arikutumunuwi kapi punuwuriyi kapi Mary amintiya Martha jajuwa ngini wutiyati pirlikiti piri kapi Martha amintiya Mary api karri wuta pirripakuluwunyi ngawa-yuwuni Jesus ngini yimpangini yikirimi awarra Lazarus api tayikuwapi kuwa piri kangatawa. ⁴⁶ Api wutatuwu yingampa pirripakupawurli kapi Jerusalem api purruwuriyi kapi awuta Pharisees kiyi purru-wuntiyarra awuta ngini

(about) awarra mirrikili (miracle) ngini ngawayu-wuni yikirimi. ⁴⁷ Api kiyi awuta priests kapi wuta alawuruwi amintiya awuta Pharisees nanginta piriimi awuta yingampa alawuruwi ngini wutiyati mimpa pimatami awuta kapi wuta council. Karri wuta mimpa piriimi api nimarra pirimajirri, “Awungana ngawa ngamatama pili awarra nayi Jesus waya yikirim-ani yingarti mirrikili. ⁴⁸ Api ngini ngarra wiyi yimpaja arikirimi awarra mirrikili api tayikuwapi arikutumunuwi wuta wiyi kuwa wurimi kangatawa. Api kiyi awuta Roman alawuruwi wiyi wuni-pangirri (send) soldiers ngini pimata-martuwuni (knock down) angawula arikulanga jurra awungarra kapi Jerusalem amintiya ngini pimata-pirni ngawa tayikuwapi kapi Jews amintiya awuta Roman alawuruwi wiyi wurikirimi ngawa priests amintiya Pharisees ngini ngawa karluwu alawuruwi ngarimi kapi anaki jurra. Api ngawa awungana ngamatama?” pirimajirri awuta alawuruwi.

⁴⁹⁻⁵⁰ Awarra awurrini ngini ngarra alawura kapi awuta yingampa priests kapi wuta alawuruwi api ngarra yintanga Caiaphas. Api ngarra awarra yimi kapi awuta yingampa alawuruwi, “Kayi, awarra pupuni ngini yati tini wiyi pajuwani arimi pili ngini (if) awarra tini karluwu pajuwani arimi api awuta Roman soldiers wiyi wuripirni ngawa tayikuwapi kapi Jews. Nuwa nginti-mata-majawu (should know) awarra.” Awarra Caiaphas yimi awarra kapi awuta yingampa alawuruwi. ⁵¹ Awarra ngiramini ngini awarra Caiaphas yipangiraga api

awarra karluwu ngini-ngatawa ngirramini. Yita ngarra ngawa-rringani yipalami awarra ngirramini kangi awarra Caiaphas ngarra punyipunyi pili awarra Caiaphas awungarri alawura kapi awuta yingampa priests. Awarra ngirramini ngini awarra Caiaphas yipangiraga ngini yati tini pajuwani yimatami (should die) api ngarra mean yimi ngini ngawa-yuwuni pajuwani yimatami ngini (for) awuta tayikuwapi Jews. ⁵² Api wuta karluwu wangata awuta kapi Jews pili ngarra wiyi awanuwanga pajuwani arimi ngini (for) tayikuwapi arikutumunuwi kapi nginingaji ngatawa murrakupuni (the whole world). Api awuta arikutumunuwi kapi wuta kuwa wurimi kangi ngawa-yuwuni api wuta awuta ngawa-rringani ngini kuriyuwu wiyi arimamula (call) awuta ngarra-mamirampi api wuta wiyi wutiyati punyipunyi wuni, awuta kapi Jews amintiya awuta kapi arnuka Jews.

⁵³ Karri awinyirra wumunga (day) karri awarra Caiaphas yuwuntiyarra awuta yingampa alawuruwi ngini ngawa-yuwuni Jesus pajuwani yimatami ngini awuta tayikuwapi Jews api awarra Caiaphas amintiya awuta yingampa alawuruwi nimarra pirimajirri ngini wuta awungana pimatama ngini pajuwani pimata-kirimi ngawa-yuwuni.

⁵⁴ Karri ngawa-yuwuni yipitingaya (heard) ngini awuta alawuruwi purru-wutimarti ngini pajuwani pimata-kirimi ngarra api ngarra arnuka kularlaga yimi kapi turruwuni kapi awarra murrakupuni Judea. Api ngarra amintiya ngarra-mamanta purrupumwari Judea kiyi purruwuriyi

kapi awarra kirijini murrakupuni Ephraim. Awarra murrakupuni yinkitayi kapi wulinjir-riyanga (desert). Awungarruwu ngawa-yuwuni amintiya ngarra-mamanta purumuwu kiyija.

⁵⁵ Kiyi karri waya yinkitayi awarra Passover Ceremony api awuta Jews waya yinkitayi ngini ready wurikirimi wutalamiya api tayikuwapi awuta Jews kapi jajuja pirimi awungarruwu kapi yingarti murrakupuni api wuta purruwuriyi kapi Jerusalem kapi awarra ceremony.

⁵⁶ Kiyi yingampa awuta Jews mimpa pirimi awungarruwu kapi turruwuni yinkitayi kapi angi-wutawa arikulanga jurra (temple) api wuta pirripakuluwunyi kang jarrumoka ngini arrami ngawa-yuwuni awunu-wuja api wuta nanginta pirimajirri, "Maka awarra Jesus? Arrami ngarra wiyi arnuka yini-matu-wariyi kapi naki awarra Passover Ceremony," wuta pirimajirri.

⁵⁷ Awuta priests kapi wuta alawuruwi amintiya awuta Pharisees waya purru-wuntiyarra awuta arikutumunuwi, "Ngini nuwa ngimpi-majawu ngini maka awarra Jesus arimuwu api nyirra-jiyarra ngawa pili-ngini ngawa ngamatanga ngarra," pirimi awuta alawuruwi.

12

Awinyirra Mary Jipamutiya (Poured) Pupuni Oil Kangi Ngawa-yuwuni Jesus Ngarra Malapwara.

John 12:1-11

¹ Ngawa-yuwuni Jesus amintiya awuta wamurrara yuwurrara (12) ngarra-mamanta

nanuwanga (still) purruwaja kapi Jerusalem. Awungarruwu kapi Jerusalem wuta purru-wutumarti ngini pimata-kirimi awarra Passover Ceremony. Api nanuwanga (still) kiringarra wumunga (days) karri (until) wuta wiyi awarra Passover Ceremony wurikirmi. Awarra town Bethany kuluwuta api wuta pakinya papi piriimi awungarruwu. Ngarra Lazarus yimuwu awungaji awarra Lazarus ngini nangunji pajuwani yimi api ngawa-yuwuni yikirimi ngarra ngini tuwanga yimpangini yima. ² Awungarruwu kapi Bethany yingampa arikutumunuwi nanginta yimi ngawa-yuwuni ngini ngarra yimatapa yinkiti kangi wutawa kurrampali. Wuta awanuwanga nanginta piriimi awarra Lazarus amintiya yingampa arikutumunuwi ngini pini-matu-wariyi kapi wuta kurrampali pili-ngini wutiyati ngawa-yuwuni pimatapa awarra yinkiti.

Karri ngawa-yuwuni amintiya awuta yingampa arikutumunuwi purruwuriyi kapi awinyirra kurrampali api wuta pirripawuriji yilaruwu kiyi purumuwu ngini pimatapa awarra yinkiti. Kiyi Lazarus ngarra-yupunga Martha jipakirayi awarra yinkiti kapi awarra ngawa-yuwuni amintiya awarra Lazarus amintiya awuta yingampa arikutumunuwi.

³ Kiyi awinyirra Mary angi Martha nyirrupwaka api nyirra juwunga pupuni oil ngini yuwanti pupuni (smelt good) kiyi nyirra jiyimarruriyi awarra oil kapi ngawa-yuwuni. Kiyi nyirra jipamutiyi (poured) awarra oil kapi ngarra malapwara amintiya juwunyirri (wiped) ngarra malap-

wara wutuliyi (with) ngini-nyitawa murrula pili nyirra juwuni (had) yurrukuni murrula. Api tayikuwapi awuta tiwi kapi purumuwu yilaruwu kapi awinyirra kurrampali wuta wurrinjila pirimi (smelt) awarra pupuni oil.

⁴ Kiyi yati ngawa-yuwuni ngarra-mantani, awarra Judas Iscariot api ngarra arnuka yuwutimarti awinyirra Mary ngini jimata-mutiyi awarra pupuni oil kangi ngarra malapwara ngawa-yuwuni. Ngarra awarra Judas ngini wiyi (later on) traitor yimi kapi ngawa-yuwuni.

⁵ Api ngarra yimi ngini, “Pilikama awinyirra Mary karluwu sellim jiyimi awarra oil. Nyirra sellim jimatami (should sell) awarra oil api jimatanga yingarti kunawuni api jimata-kirayi awarra kunawuni kapi awuta arikutumunuwi kapi wuni karri-kamini kunawuni. Yita nyirra waya juwunyawu yingarti kunawuni ngini awarra oil,” yimi awarra Judas. ⁶ Karri awarra Judas yipangiraga awarra api ngarra kunyani yimi pili ngarra karluwu yuwutimarti ngini wuta pimata-kirayi awarra kunawuni kapi awuta arikutumunuwi kapi karri-kamini kunawuni pili ngarra yuwutimarti awarra kunawuni ngatamiya. Awarra Judas yipamangani awarra kunawuni ngini-wutawa ngawa-yuwuni amintiya ngarra-mamanta api ngarra arnuka warntirrana yipamangani ngini-wutawa kunawuni pili ngarra mitaya yimi kiyija kunawuni ngini ngatamiya.

⁷ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kangi awarra Judas, “Ngajiti tongwayi nimpajami awinyirra Mary. Nginja nimpirimajawu ngini karri

arikutumunuwi pajuwani wurimi api wuta-ngirimipi wupamutiyi (pour) pupuni oil kangni ngini-wutawa purnikapa api awinyirra Mary karri nyirra jipamutiyi nginaki pupuni oil kapi ngilawa malapwara api nyirra jiyipungintayi (thought about) ngiya ngini ngiya waya yinkitayi pajuwani ngirimi. Api pupuni awarra.

⁸ Yita awuta tayikuwapi arikutumunuwi kapi karri-kamini kunawuni api wiyi yiloti nuwiyati ngumpuru-muwu awungarra kapi nginaki murrakupuni (on this earth) api arrami nuwa wiyi ngumpuru-wani (help) awuta arikutumunuwi amintiya ngimpakirayi awuta kunawuni. Api ngiyatuwu karluwu awungarra yinukuni ngimata-muwu kapi nginaki murrakupuni," yimi ngawa-yuwuni kapi awarra Judas.

⁹ Kiyi tayikuwapi awuta Jews piri-pitingaya (heard) ngini ngawa-yuwuni yuwujingimuwani kapi awarra town Bethany kiyi wuta purruwuriyi awungarruwu pili purru-wutimarti ngini pimata-kuluwunyi ngawa-yuwuni. Wuta awanuwanga purru-wutimarti ngini pimata-kuluwunyi Lazarus pili wuta piri-pitingaya ngini ngarra nangunji pajuwani yimi amintiya ngini ngawa-yuwuni yikirimi awarra Lazarus ngini yipukularri api ngini tuwanga yimpangini yima.

¹⁰⁻¹¹ Tayikuwapi Jews pirripapunya ngawa-yuwuni angatawa jarrumoka pili ngarra yimpangini yikirimi awarra Lazarus api wuta purrupumwari awuta priests ngini-wutawa ngiramini, awuta priests kapi wuta alawuruwi. Api

kiyi awuta priests kapi wuta alawuruwi purru-wutimarti ngini pajuwani pimata-kirimi ngawa-yuwuni api pirimajirri, “Awarra Lazarus awarra wiyarri pajuwani ngawurra-kirimi (we must kill) ngarra.” Awarra pirimajirri awuta priests.

13

*Ngawa-yuwuni Jesus Mwarliki Yikirimi
Ngarra-Mamanta Ngini-wutawa Malapwara.*

John 13:1,3-16

^{1b} Ngawa-yuwuni Jesus puranji yimuwu ngarra-mamanta awuta kapi wutiyati waki piriimi. Ngarra yimajawu ngini ngarra waya yinkitayi yimata-mwari (would leave) awungarra nginaki murrakupuni (this earth) api apakupawurli kuriyuwu kapi ngarra-rringani api ngarra yuwutimarti awuta ngarra-mamanta ngini pimata-majawu ngini ngarra warntirrana puranji yimuwu awuta. ³ Ngawa-yuwuni awanuwanga yimajawu ngini ngarra-rringani waya yipakirayi ngarra yingarti power. Awanuwanga yimajawu ngini awarra ngarra-rringani yini-pangirri (sent) ngarra kapi awungarra nginaki murrakupuni (to this earth) amintiya ngini ngarra wiyi apakupawurli kapi kuriyuwu. ⁴ Api ngarra karluwu ngawa-yuwuni yimamuliya ngarra ngatawa api karri ngarra amintiya ngarra-mamanta nanuwanga (still) purru-wujing-apukani yinkiti api ngarra kutupi yimi kiyi tikimati yimi angatawa yurruka kuluji angi mura jiyimuwu (outside clothes) kiyi yikimirna (wrapped around) yurruka

towel kangatamiya. ⁵ Kiyi yuwunga kukuni api yipamutiya (poured) awarra kukuni kapi wurika (dish). Kiyi mwarliki yikirmi awuta ngarra-mamanta ngini-wutawa malapwara. Kiyi yuwunga awinyirra towel api yuwunyirri (wiped) wuta malapwara.

⁶ Kiyi karri ngawa-yuwuni waya yinkitayi mwarliki yikirmi Simon Peter ngini-ngatawa malapwara api ngarra Simon Peter nanginta yimi ngawa-yuwuni, “Niyi nginja mwarliki nimpirikimi ngini-ngilawa malapwar-ana? Nayi kama pili ngiya-alawura nginja,” yimi awarra Simon Peter. ⁷ Api ngawa-yuwuni yimi ngini, “Nginja karluwu nimpirimajawu (don't understand) naki ngini (that) ngiya mwarliki ngirikimi ngini-nginjila malapwara api nginja wiyi parlinginari (later) nimpirimajawu,” yimi ngawa-yuwuni.

⁸ Awarra Simon Peter karluwu yuwutimarti ngawa-yuwuni ngini mwarliki yimata-kirimi ngini-ngatawa malapwara api yimi kapi ngawa-yuwuni, “Ngajiti awungani nimpajami.” Kiyi ngawa-yuwuni yimi ngini, “Ngini ngiya karluwu mwarliki ngirikimi ngini-nginjila malapwara ngiya karluwu wiyi ngiya-mantani nginja.” ⁹ Api Simon Peter yimi ngini, “Manya awarra. Mwarliki takirmi ngini-ngilawa kintanga amintiya yikara kiyi pungintaga awanuwanga mwarliki takirmi,” yimi Simon Peter.

¹⁰ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi awuta ngarra-mamanta, “Karri ngawa mwarliki ngarimi api karri-kamini parruwarti kangki ngawula purnikapa. Waya juwa karri ngawa ngapan-

gulimayi kapi jarrumoka api awungarri ngini-ngawula malapwara parruwarti-la arimi. Amintiya karri pakinya nuwa ruwuti ngingingaji parruwarti-la yimi pili nuwa awungarri jajiruwi. Api ngawa-rringani waya pupuwi yikirimi nuwa. Waya juwa yati tini kang'i nuwa api ngarra jirti awarra," yimi ngawa-yuwuni. ¹¹ Ngarra yimi ngini yati ngarra-mantani jirti pili ngarra yimajawu ngini awarra ngarra-mantani wiyi traitor arimi kangatawa.

¹² Kiyi karri ngawa-yuwuni waya yipapaya ngini mwarliki yikirimi ngarra-mamanta ngini-wutawa malapwara api yikuripiya (put on) angatawa yurruka kuluji api yipakupawurli kapi ngarra pakinya yimuwu. Kiyi yimi kang'i wutawa, "Arrami nuwa nimarra ngimpirimi nuwulamiya ngini, 'Kama arrami ngarra mwarliki yikirimi ngini-ngawula malapwara?' Arrami nuwa awarra nimarra nuwulamiya. Arnapa. Ngiya pakinya nguwutiyarra nuwa naki ngirramini. ¹³ Nuwa ngimpirimi ngini ngiya ngini-nuwula alawura amintiya ngini ngiya nguruwaluwa (teach) nuwa. Awarra pupuni ngini nuwa awarra ngimpiri-mamula ngiya pili ngiya warntirrana awarra. ¹⁴ Awuta arikutumunuwi kapi wuta alawuruwi kapi awarra murrakupuni (on this earth) api wuta karluwu mwarliki wurikirimi ngini-nuwula malapwara api ngiya karluwu ngingingaji awuta alawuruwi pili ngiya mwarliki ngirikirimi ngini-nuwula malapwara, ngiya awarra nuwa-alawura, api nuwa mwarliki nyirra-kirim-ajirri ngini-nuwula malapwara. ¹⁵ Ngiya mwarliki ngirikirimi ngini-

nuwula malapwara api nuwa wiyi nyirrami nginingaji ngiya.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi awuta ngarra-mamanta.

¹⁶ Kiyi ngawa-yuwuni yimi ngini, “Awarra naki ngirramini warntirrana. Awarra tini ngini awu-tiyarra nyoni tini kuta kamini ngirramini api kiyi apangirri (sends) awarra nyoni tini ngini yimata-jiyarra (to tell) yingampa tiwi awarra ngirramini api naki nyoni tini ngarra karluwu ngatawa. Ngarra awarra ngini pakinya tini ngini yipangirri (sent) awarra nyoni tini api ngarra wangata ngatawa. Amintiya awarra ngini alawura api ngarra awarra ngatawa. Api ngarratuwu awarra tini ngini waki arimi ngini (for) awarra alawura api ngarra karluwu ngatawa. Api nuwa ngajiti ngimpaja-mamuliya nuwa nuwula pili nuwa waki ngimpirimi ngini (for) ngiya api nuwa-alawura ngiya.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi awuta ngarra-mamanta.

Ngawa-yuwuni Yimi Ngini Yati Ngarra-mantani Wiyi Traitor Arimi Kangatawa.

John 13:17-30

¹⁷ Kiyi yimi ngawa-yuwuni ngini, “Awarra naki ngirramini ngini ngiya ngurru-wutiyarra nuwa api nuwa waya ngimpiri-majawu (understand) awarra ngirramini api ngini nuwa kuwa ngimpirimi awarra ngini-ngilawa ngirramini api nuwa wiyi kukunari ngimpirimi.

¹⁸ Nuwa karluwu tayikuwapi wiyi kukunari pili yati kapi nuwa karluwu kuwa arimi ngini-ngilawa ngirramini. Tani-wayaya (no matter) ngiya ngurru-wunga (picked) nuwa tayikuwapi

ngiya-mamanta pili-ngini nuwa waki nginti-matami ngawiyati api yati kapi nuwa ngini ngawa ngaruwarti (share) yinkiti api ngarra wiyi traitor arimi kapi ngiya. Wuta parlingarri pirikirimi (wrote) kanggi ngawa-rringani ngini-ngatawa punkaringini (Old Testament) awarra ngirramini ngini awarra ngawa-mantani wiyi traitor arimi kangiya api waya awarra rayiti ngini ngarra wiyi traitor arimi kangilawa pili awarra ngirramini ngini wuta pirikirimi (wrote) kanggi awarra punkaringini api awarra ngirramini wiyi warntirrana awurrama (must come true).” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni.

¹⁹ Kiyi ngawa-yuwuni yimi ngini, “Ngiya waya ngurru-wutiyarra nuwa awarra ngirramini ngini wuta parlingarri pirikirimi (wrote) kanggi awarra punkaringini awarra ngirramini ngini (about) awarra traitor pili ngiya nguwutimarti ngini karri ngarra wiyi traitor arimi kanggi ngiya api nuwa wiyi awungarri nginti-mata-majawu ngini ngiya awarra ngini ngarra ngawa-rringani yini-pangirri (sent) kapi nuwa arikutumunuwi.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi ngarra-mamanta.

²⁰ Kiyi ngarra ngawa-yuwuni yimi kapi awuta ngarra-mamanta nginaki nyoni ngirramini, “Naki awarra ngirramini warntirrana ngini karri ngiya ngipangirri (send) nuwa kapi awuta arikutumunuwi ngini nginti-mata-jiyarra awuta ngini-ngilawa ngirramini api yingampa tiwi wiyi kuwa wurimi awarra ngini-ngilawa ngirramini. Wuta awuta tiwi wiyi wurimamula (call) nuwa

wuta-mantawi amintiya wiyi awanuwanga wurimamula ngiya wuta-mantani pili ngiya ngirripangirri (sent) nuwa kapi wutawa. Amintiya wuta awanuwanga wiyi wurimamula (call) wuta-mantani ngiya-rringani pili ngarra yini-pangirri ngiya kapi nuwa arikutumunuwi.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi awuta ngarra-mamanta.

²¹ Kiyi ngawa-yuwuni karri yipapaya awarra ngini nimarra yimi kapi awuta ngarra-mamanta api ngarra naki nyoni ngirramini yipangiraga kangi wutawa, “Awarra naki warntirrana ngirramini ngini yati kapi nuwa wiyi traitor arimi kangiya.” Karri ngawa-yuwuni awarra yipangiraga api awungarri jirti yimi kangi ngarra punyipunyi amintiya ruwuti.

²² Kiyi ngawa-yuwuni ngarra-mamanta pirripakuluwuny-ajirri api pirimajirri, “Kuwani awarra tini kapi ngawa ngini (who) wiyi traitor arimi kapi ngawa-yuwuni?”

²³⁻²⁴ Kiyi awarra Simon Peter sign yikirimi kapi awarra John. Awarra John yuwujingi-muwani yinkitayi kapi ngawa-yuwuni api Simon Peter mamana yipangiraga kangatawa, “Aya, nanginta tami awarra ngawa-yuwuni ngini kuwani awarra tini?” Awarra Simon Peter yimi awarra kapi John. ²⁵ Api kiyi awarra John wurliyi yimi (bent) yinkitayi kapi ngawa-yuwuni api ngarra yimi mamana kangatawa, “Aya, mantani,” yimi. “Kuwani awarra tini ngini wiyi traitor arimi kapi nginja?” ²⁶ Api ngawa-yuwuni yimi ngini, “Karri ngiya ngipalami naki purnikapa kapi naki alaga api ngiya wiyi ngipakirayi awarra

purnikapa kapi awarra tini.” Api kiyi yuwunga awarra purnikapa api yipalami awarra kapi awarra alaga api kiyi yipakirayi awarra kapi awarra Judas Iscariot awarra Judas ngini ngarrarringani Simon Iscariot.

²⁷ Karri awarra Judas Iscariot yuwunga awarra purnikapa api ngarra awungarri maputiti tuwanga yipawuriji yilaruwu kangatawa purnikapa. Api kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi awarra Judas, “Awarra naki ngini nginja ninganara nimpirikirimi (do) api yartipili takirimi (do) awarra,” yimi ngawa-yuwuni.

²⁸⁻³⁰ Api awarra Judas yartipili papi yimi kapi turruwuni. Waya awungarri yartijanga.

Awuta yingampa ngawa-yuwuni ngarramamanta kapi wutiyati ngawa-yuwuni purruwujing-apukani yinkiti api pirimajirri ngini, “Pilikama ngawa-yuwuni awungani (that way) yipangiraga kapi awarra ngawa-mantani Judas?” piriimi awuta ngarra-mamanta. Awarra Judas yipamangi ngawa-yuwuni amintiya ngarramamanta kunawuni api awuta yingampa ngarra-mamanta pirimajirri, “Arramukuta ngawa-yuwuni awutimarti awarra ngawa-mantani Judas ngini yimatanga (buy) yinkiti. Arrami ngarra awutimarti ngarra ngini yimatakirayi kunawuni kapi awuta tiwi kapi wuta karluwu wuni kunawuni amintiya yinkiti,” pirimajirri.

*Ngawa-yuwuni Jesus Yuwuntiyarra Ngarramamanta Ngini Wuta Puranji Pimata-muwajirri.
John 13:31-35*

³¹ Kiyi ngawa-yuwuni Jesus yimi kapi awuta yingampa ngarra-mamanta, “Nuwa waya ngimpiri-majawu ngini ngiya nuwa-yuwuni nuwa tayikuwapi arikutumunuwi. Nuwa awuta arikutumunuwi pangarri-nara ngimpakuluwunyi ngiya ngini ngiya yingarti power nguwni amintiya nuwa wiyi awungarri ngumpuru-kuruwarni (thank) ngiya-rringani pili ngarra wiyarri awuni (has) yingarti power.

³² Amintiya ngarra ngiya-rringani apakirayi awarra power kangilawa.” Ngarra ngawa-yuwuni awarra yipangiraga kapi awuta ngarra-mamanta.

³³ Kiyi ngawa-yuwuni yipangiraga kapi awuta ngarra-mamanta nginaki nyoni ngirramini, “Awi, mamirampi,” yimi. “Ngiya wiyi pangarri-nara (soon) ngupumwari nuwa. Nuwa wiyi kularlaga ngimpirimi ngiya api nuwa karluwu nginti-mata-punya (can't follow) ngiya awungarruwu kapi ngiya wiyi ngumpuriyi. Ngiya waya awarra ngirramini awanuwanga ngurru-wuntiyarra awuta Jews kapi wuta alawuruwi,” yimi ngawa-yuwuni.

³⁴ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi awuta ngarra-mamanta, “Naki awarra ngirramini (law) awu-rankini ngini nuwa ngiya-mamanta puranji nyirra-muwajirri nginingaji ngiya puranji ngurumuwu nuwa.” Ngarra awarra ngawa-yuwuni yipangiraga kapi ngarra-mamanta. ³⁵ Kiyi yimi ngini, “Ngini nuwa puranji ngumpuru-muwajirri api kapinayi yingampa karri wupakuluwunyi nuwa ngini pupuwi ngumpuru-muwajirri api wuta wiyi wurimajawu ngini nuwa ngim-

papunya angilawa jarrumoka.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni.

Ngawa-yuwuni Jesus Yimi Kapi Simon Peter; “Nginja Wiyi Nimpuntiyarra Yingampa Tiwi Ngini Nginja Karluwu Nimpirimajawu Ngiya.”

John 13:36-38

³⁶ Kiyi Simon Peter nimarra yimi kapi ngawa-yuwuni Jesus awarra ngini yimamula (called) ngarra-alawura api “Aya,” yimi. “Nginja jiyimi ngini nginja pangarri-nara (soon) nimpumwari ngawa api maka nimpija?” Api ngawa-yuwuni yimi ngini, “Kapi ngiya wiyi ngumpuriyi api awungarruwu nginja wiyi karluwu pangarri-nara jimata-punya ngiya. Wiyi parlinginari (later) nginja nimpapunya ngiya,” yimi ngawa-yuwuni. ³⁷ Api Peter yimi ngini, “Pilikama awarra jipangiraga ngini ngiya karluwu ngipapunya nginja karri nginja pangarri-nara nimpuriyi pili ngiya puranji ngurumuwu nginja amintiya ngini wuta wutimarti ngini pajuwani pimata-kirimi nginja api ngiya wiyi ngirimi kangi wutawa ngini, ‘Ngajiti pajuwani ngimpajakirimi ngiya-mantani. Nyirra-kirimi ngiya pajuwani.’ ” Ngarra awarra Peter yimi kapi ngawa-yuwuni. ³⁸ Api ngawa-yuwuni yimi kapi awarra Peter, “Nginja manya nimpirimi ngini nginja wiyi pajuwani nimpirimi ngini (for) ngiya. Yita karri karluwu nanuwanga kakululuwu (rooster) jingawu arimi japinari-nara api nginja wiyi nimpuntiyarra awuta tiwi yirrajirrima times ngini nginja karluwu nimpirimajawu ngiya. Ngarra awarra warntirrana. Ngiya karluwu kunyani

ngipangiraga,” yimi ngawa-yuwuni kapi awarra Peter.

14

Ngawa-yuwuni Jesus Yimi Ngini Ngarra Awinyirra Jarrumoka Angi Ampuriyi Kapi Ngawa-rringani.

John 14:1-14

¹ Kiyi ngawa-yuwuni Jesus yimi kapi ngarra-mamanta, “Ngiya waya ngurru-wutiyarra nuwa ngini ngiya waya yinkitayi ngupumwari nuwa api nuwa ngajiti worry ngimpajami. Waya juwa kuwa nyirrami kangki ngawa-rringani amintiya awanuwanga kuwa nyirrami kangki ngiya.

² Awungarruwu kapi ngiya-rringani jajuja api yingarti rooms api ngiya wiyi ngumpuriyi awungarruwu api ready ngirikirimi awinyirra rooms angi nuwa wiyi jajuja ngimpiri-kirimi awungaji. Awarra warntirrana. Ngiya karluwu kunyani ngipangiraga. ³ Api karri ngiya waya ready ngirikirimi angi-nuwula rooms api ngiya awungarri nguwni-pakupawurli (come back) kangki nuwa api ngirimarruriyi nuwa kuriyuwu kapi ngiya amintiya ngiya-rringani jajuja pili ngiya nguwtimarti ngini ngawiyati wiyi ngamata-muwu awungarruwu,” yimi ngawa-yuwuni kapi awuta ngarra-mamanta.

⁴ Kiyi ngawa-yuwuni yimi ngini, “Nuwa ngimpiri-majawu awinyirra jarrumoka angi ampuriyi awungarruwu kuriyuwu kapi ngiya wiyi ngumpuriyi.” Ngarra awarra ngawa-yuwuni yipangiraga kapi awuta ngarra-mamanta.

5 Kiyi Thomas yimi kangi ngawa-yuwuni, “Ngawa karluwu ngarimajawu awarra murrakupuni kapi nginja nimpija api kama nginja jiyimi ngini ngawa ngarimajawu awinyirra jarrumoka angi ampija awungarruwu kapi awarra murrakupuni.” Ngarra awarra Thomas yimi.

6 Api ngawa-yuwuni yimi kapi ngarra-mamanta, “Nuwa wiyi ngimpapunya ngiya nginingaji nuwa ngimpapunya jarrumoka. Karri nuwa ngumpuriyi kuta maka kapi naki murrakupuni (on this earth), api nuwa ngimpapunya jarrumoka. Api ngini nuwa ngimpitimarti ngini wiyi nginti-matu-wariyi kapi ngiya-rringani ngini kuriyuwu api nuwa nginti-mata-punya (should follow) ngiya pakinya. Ngiya warntirrana nguwutiyarra nuwa awarra ngirramini ngini (about) ngiya-rringani api nuwa kapi ngumpunu-wuriyi kangiya amintiya kuwa ngimpirimi ngiya api nuwa wiyi warntirrana ngimpiri-majawu (understand) ngiya-rringani ngini-ngatawa ngirramini. Nuwa awuta wiyi yiloti tangarima awungarruwu kapi ngiya-rringani nuwa awuta kapi kuwa ngimpirimi ngiya. Api awuta tiwi kapi karluwu kuwa wurimi ngiya api wuta wiyi karluwu pimat-wariyi kuriyuwu kapi ngiya-rringani japuja.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi ngarra-mamanta.

7 Kiyi ngawa-yuwuni yimi ngini, “Karri pakinya nuwa karluwu warntirrana ngintiri-majawu (didn't know) ngiya api nuwa karluwu awanuwanga ngintiri-majawu

ngiya-rringani. Api waya ningani nuwa ngimpi-majawu awarra ngiya-rringani pili ngiya nginingaji awarra ngiya-rringani pili ngawiyati ngarikirimi pupuni (do good things). Nuwa ngimpakuluwunyi ngiya api awarra nginingaji nuwa ngimpakuluwunyi awarra ngiya-rringani.” Ngarra ngawa-yuwuni yipangiraga awarra kapi ngarra-mamanta. ⁸ Kiyi Philip nimarra yimi kapi ngawa-yuwuni api yimi kangatawa, “Ngawa ngawutimarti ngini ngamata-kuluwunyi ngawa-rringani ngini-ngatawa yirrikilingapa api tamarruripa nginja-rringani awungarra. Api karri ngawa ngapakuluwunyi ngini-ngatawa yirrikilingapa api ngawa karluwu tuwanga nanginta ngamatami (won't ask) nginja.” Ngarra Philip awarra yipangiraga. ⁹ Api ngawa-yuwuni yimi kapi awarra Philip, “Pilikama awarra jipangiraga pili nuwa amintiya ngiya ngawiyati waya yinukuni ngunturu-muwu api nginja jimata-majawu (should know) ngini kapi nuwa ngimpakuluwunyi ngiya api awarra nginingaji nuwa ngimpakuluwunyi ngiya-rringani,” yimi ngawa-yuwuni.

¹⁰ Kiyi yimi ngawa-yuwuni kapi awarra Philip, “Arramukuta nginja karluwu kuwa nimpirimi ngini ngiya ngurumuwu kang ngiya-rringani ruwuti amintiya ngini ngarra ngiya-rringani arimuwu kang ngiya ruwuti. Awarra naki ngirramini ngini ngiya ngipangiraga api karluwu awarra ngini-ngilawa ngirramini. Yita ngarra ngiya-rringani yimintiyarra ngiya awarra ngirramini ngini ngiya nimarra ngirimi. Ar-

rami nuwa ngimpirimi ngini, ‘Awarra ngawa-yuwuni warntirrana waki arimi.’ Arrami nuwa awarra ngimpirimi api ngiya karluwu ngirikirimi awarra waki (do that work). Yita awarra ngiya-rringani ngini arimuwu kapi ngiya ruwuti api ngarra awarra ngini arikirimi awarra waki. Ngarra apakirayi ngiya power ngini waki ngirimi ngini (for) ngarra.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi awarra Philip.

¹¹ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi ngarra-mamanta, “Nuwa kuwa nyirrami awarra ngirramini ngini ngiya ngurru-wutiyarra nuwa awarra ngirramini ngini ngiya ngurumuwu kangi ngiya-rringani ruwuti amintiya ngini ngarra ngiya-rringani arimuwu kangi ngiya ruwuti. Api ngini nuwa karluwu kuwa ngimpirimi awarra ngirramini api nyirrapungintayi (think about) awarra mirrikili (miracle) ngini ngiya waya ngirikirim-ani api kiyi nuwa wiyi kuwa ngimpirimi awarra ngirramini ngini ngiya ngirripangiraga ngini ngiya ngurumuwu kangi ngiya-rringani ruwuti amintiya ngini ngarra ngiya-rringani arimuwu kangi ngiya ruwuti.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi awuta ngarra-mamanta.

¹² Kiyi ngawa-yuwuni nyoni nginaki nimarra yimi, “Naki awarra warntirrana ngini nuwa tiwi kapi warntirrana kuwa ngimpirimi ngiya api nuwa awuta wiyi waki ngimpirimi ngini (for) ngawa-rringani nginingaji ngiya waki ngirimi ngini ngarra. Nuwa awuta tiwi wiyi warntirrana waki ngimpirimi ngini ngawa-rringani pili ngiya wiyi ngumpuriyi kuriyuwu kapi ngiya-

rringani api wiyi nguwuni-pangirri (send) ngini-ngatawa pukwiyi (Holy Spirit) kapi nuwa ngini ngarra yimata-wani (to help) nuwa. Ngarra wiyi awarra pukwiyi apakirayi nuwa yingarti power.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni.

¹³⁻¹⁴ Kiyi ngawa-yuwuni yimi ngini, “Karri ngiya wiyi kuriyuwu kapi ngiya-rringani api nuwa kapi kuwa ngimpirimi ngiya api ngini nuwa nanginta ngimpirimi ngiya kuta kamini awarra ngini nuwa ngimpitimarti (need) api ngiya wiyi ngipakirayi nuwa awarra kuta kamini amintiya ngiya wiyi awanuwanga nguru-wani (help) nuwa pili ngiya nguwtimarti nuwa ngini nginti-mata-majawu ngini ngarra ngiya-rringani awuni (has) yingarti power.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi ngarra-mamanta.

Ngawa-yuwuni Jesus Yuwuntiyarra Ngarra-mamanta Ngini Ngarra Wiyi Awuni-pangirri (send) Awarra Pukwiyi (Holy Spirit) Kangi Wutawa.

John 14:15-31

¹⁵ Kiyi ngawa-yuwuni Jesus nimarra yimi nginaki nyoni ngirramini kapi awuta ngarra-mamanta, “Kapi nuwa warntirrana puranji ngumpuru-muwu ngiya api nuwa wiyi kuwa ngimpirimi ngini-ngilawa ngirramini. ¹⁶⁻¹⁷ Kiyi ngiya wiyi nanginta ngirimi ngiya-rringani ngini wiyi awuni-pangirri (send) kangi nuwa ngini-ngatawa pukwiyi (Holy Spirit) api ngarra wiyi yiloti arimuwu kangi nuwula ruwuti. Ngarra wiyi awarra pukwiyi amanu-wani (help) nuwa

nginingaji ngiya waya nguru-wani nuwa amintiya ngarra wiyi warntirrana awunu-waluwa (teach) nuwa ngini-ngilawa ngirramini,” yimi ngawa-yuwuni. Kiyi yimi ngini, “Awuta tiwi kapi karluwu kuwa wurimi ngini-ngilawa ngirramini api wuta awuta karluwu nanginta pimatami (can't ask) awarra pukwiyi (Holy Spirit) ngini yimata-wani (help) awuta pili wuta karluwu wurimajawu ngini (about) awarra pukwiyi. Api nuwa ngimpiri-majawu awarra pukwiyi pili ngarra ningani arimuwu yinkitayi kangi nuwula amintiya wiyi arimuwu kangi nuwula ruwuti.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi ngarra-mamanta.

¹⁸ Kiyi ngawa-yuwuni nimarra yimi nginaki nyoni ngirramini kapi awuta ngarra-mamanta, “Karri ngiya wiyi ngumpuriyi api nuwa wiyi karluwu wangatamiya nginti-mata-muwu yinukuni pili ngiya wiyi nguwni-pakupawurli (come back) kangi nuwula.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi ngarra-mamanta.

¹⁹ Kiyi yimi ngawa-yuwuni, “Karri ngiya wiyi ngumpuriyi api awuta tiwi kapi karluwu kuwa wurimi ngiya api wuta awuta karluwu tuwanga wupakuluwunyi ngiya. Waya juwa nuwa kapi ngiya-mamanta nuwa wiyi ngimpakuluwunyi ngiya. Ngiya wiyi pajuwani ngirimi api ngiya wiyi ngupukularri api tuwanga yimpangini ngirimi amintiya wiyi yiloti ngurumuwu api nuwa wiyarri wiyi yiloti ngumpuru-muwu kuriyuwu. Kapi ngiya amintiya ngiya-rringani nuwa wiyi awungaji ngumpuru-muwu.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni. ²⁰ Kiyi

yimi ngini, “Karri ngiya wiyi ngupukularri api tuwanga yimpangini api awungarri nuwa wiyi ngimpi-ri-majawu ngini ngiya ngurumuwu kang ngiya-rringani ruwuti amintiya ngini nuwa awanuwanga ngumpuru-muwu kang ngiya ruwuti amintiya ngini ngiya awanuwanga ngurumuwu kang nuwa ruwuti.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi ngarra-mamanta.

²¹ Kiyi ngawa-yuwuni nyoni nginaki nimarra yimi, “Nuwa arikutumunuwi kapi nuwa puranji ngumpuru-muwu ngiya api nuwa awuta ngimpi-ri-pungintayi (think about) ngini-ngilawa ngirramini amintiya kuwa ngimpi-ri-majawu ngiya. Amintiya nuwa awuta kapi puranji ngumpuru-muwu ngiya api ngarra ngiya-rringani wiyi puranji arimuwu nuwa. Amintiya ngiya awanuwanga wiyi puranji ngurumuwu nuwa amintiya wiyi nguwunu-wuriyi kang nuwula api wiyi nguwujiyarra nuwa tayikuwa-ni (all) awarra ngirramini ngini (about) ngiya api kiyi nuwa wiyi warntirrana ngimpi-ri-majawu ngini (about) ngiya.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni.

²² Kiyi Judas nimarra yimi kang ngawa-yuwuni. Karluwu Judas Iscariot. Yita nyoni Judas awarra. Api yimi awarra Judas, “Nginja jiyimi ngini ngawa kapi kuwa ngarimi nginja api nginja wiyi nimpunu-wuriyi kangawula amintiya jiyimi ngini nginja wiyi nimputiyarra ngawa tayikuwa-ni (all) awarra ngirramini ngini (about) nginja api kiyi ngawa wiyi warntirrana ngimpi-ri-majawu ngini (about) nginja. Amintiya nginja jiyimi ngini nginja wiyi karluwu jimatu-wariyi

kapi awuta tiwi kapi karluwu kuwa wurimi nginja amintiya ngini nginja wiyi karluwu jimatajiyarra awuta tiwi awarra ngirramini ngini (about) nginja. Api kama nginja awarra jipangiraga?" yimi awarra Judas kapi ngawa-yuwuni.

²³ Api ngawa-yuwuni yimi ngini, "Nuwa wanga kapi puranji ngumpuru-muwu ngiya api ngiya amintiya ngiya-rringani wiyi ngawuriyi kapi nuwa arikutumunuwi amintiya ngawa japuja ngarikirimi ngawiyati. Amintiya ngiya-rringani wiyi puranji arimuwu nuwa. Kapi nuwa puranji ngumpuru-muwu ngiya api nuwa wiyi kuwa ngimpirimi ngini-ngilawa ngirramini.

²⁴ Api awuta tiwi kapi karluwu puranji wurumuwu ngiya api wuta awuta wiyi karluwu kuwa pimatami ngini-ngilawa ngirramini." Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni. Kiyi yimi ngini, "Awarra ngirramini ngini ngiya ngurru-wutiyarra nuwa api ngarra arnuka ngini-ngilawa ngirramini awarra. Yita ngarra ngiya-rringani yimintiyarra ngiya awarra ngirramini. Awarra ngiya-rringani yini-pangirri (sent) ngiya kapi nuwa," yimi ngawa-yuwuni kapi awarra nyoni Judas.

²⁵ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi ngarra-mamanta, "Awarra nayi yingarti ngirramini api ngiya awarra ngurru-wutiyarra nuwa karri ngiya nanuwanga (still) ngurumuwu kangi awarra naki murrakupuni (on this earth). ²⁶ Api karri ngiya wiyi ngumpuriyi kuriyuwu kapi ngiya-rringani api ngiya wiyi nanginta ngirimi awarra ngiya-rringani ngini yini-mata-ngirri (to send) ngini-ngatawa pukwiyi (Holy Spirit)

kangi nuwula. Ngarra wiyi awarra pukwiyi awutiyarra nuwa yingarti ngirramini amintiya wiyi awanuwanga tuwanga awutiyarra nuwa tayikuwa-ni (all) awarra ngirramini ngini ngiya ngurru-wutiyarra nuwa api nuwa wiyi karluwu nginti-mata-ngiliparra awarra ngirramini ngini ngiya ngurru-wutiyarra nuwa.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi ngarra-mamanta. Kiyi yimi ngini, “Ngarra wiyi awarra pukwiyi (Holy Spirit) amanu-wani (help) nuwa.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni.

²⁷ Kiyi nyoni nginaki ngirramini yimi ngawa-yuwuni kapi awuta ngarra-mamanta, “Ngiya waya yinkitayi ngupumwari nuwa api ngiya wiyi ngirikirimi nuwa ngini pupuni ngimpirimi kangi nuwa punyipunyi amintiya ruwuti, api nuwa wiyi karluwu ngimpiri-makirri amintiya ngini karluwu worry ngimpirimi. Nuwa-mamanta karluwu pimata-kirimi (can't make) nuwa ngini pupuni ngimpirimi kangi nuwa punyipunyi amintiya ruwuti. Waya juwa ngiya. Api ngajiti worry ngimpaja-ma amintiya ngajiti ngimpajawanga.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi ngarra-mamanta.

²⁸ Kiyi ngawa-yuwuni yipangiraga awarra naki nyoni ngirramini kapi awuta ngarra-mamanta, “Ngiya waya ngurru-wutiyarra nuwa ngini ngiya wiyi ngumpuriyi kapi ngiya-rringani amintiya ngini ngiya wiyi nguwuni-pakupawurli (come back) kangi nuwa. Api ngini nuwa puranji ngumpuru-muwu ngiya api nuwa wiyi kukunari nginti-matami (should be happy) ngini (that) ngiya wiyi ngumpuriyi kapi ngiya-rringani pili

awarra ngiya-rringani ngarra ngatawa. Tani ngiya karlu-nara.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi awuta ngarra-mamanta.

²⁹ Kiyi yimi ngawa-yuwuni ngini, “Ngiya waya awarra nayi ngirramini ngurru-wutiyarra nuwa karri ngiya nanuwanga (still) ngurumuwu kangi nuwa pili ngiya nguwtimarti ngini karri ngiya wiyi ngumpuriyi kapi ngiya-rringani api kiyi wiyi nguwni-pakupawurli kangi nuwa api nuwa wiyi awungarri warntirrana kuwa nginti-matami kangi ngiya.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi ngarra-mamanta.

³⁰ Kiyi yimi ngawa-yuwuni ngini, “Ngiya waya karluwu nimarra ngimatami yinukuni kangi nuwa pili ngarra maputiti awunu-wuja pili-ngini ngarra jirti ngirramini yimata-kirayi ngiya. Ngarra awarra maputiti alawura kangi tayikuwapi arikutumunuwi api ngarra karluwu alawura kangi ngiya. ³¹ Yita ngiya ngirikirimi (do) awarra waki ngini ngarra ngiya-rringani awutimarti ngiya ngini ngimata-kirimi (to do) ngini (for) ngarra, pili ngiya nguwtimarti ngini tayikuwapi (all) arikutumunuwi pimata-majawu ngini ngiya puranji ngurumuwu awarra ngiya-rringani.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi ngarra-mamanta.

16

John 16:8-15

⁸⁻¹¹ Kiyi ngawa-yuwuni Jesus yimi kapi ngarra-mamanta, “Karri ngawa-rringani ngini-ngatawa pukwiyi (Holy Spirit) awunu-wuriyi kapi awarra

naki murrakupuni api ngarra wiyi arikirimi arikutumunuwi ngini wurimajawu ngini wuta jajiruwi pili wuta karluwu kuwa wurimi kangi ngiya.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni.

Kiyi yimi ngawa-yuwuni ngini, “Awarra pukwiyi wiyi awanuwanga arikirimi awuta arikutumunuwi ngini wurimajawu ngini ngiya pupuni tini pili ngiya pakinya jajuja ngirikirimi kuriyuu kapi ngiya-rringani amintiya ngiya waya yinkitayi ngipakupawurli kapi ngiya-rringani api nuwa tayikuwapi (all) arikutumunuwi wiyi karluwu tuwanga nginti-mata-kuluwunyi ngiya.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni.

Kiyi yimi ngini, “Awarra pukwiyi wiyi awanuwanga awuntiyarra awuta arikutumunuwi ngini ngarra ngawa-rringani waya yimi ngini awarra maputiti ngarra jirti api ngarra ngawa-rringani wiyi arikulani ngirramini (big trouble) apakirayi ngarra. Awarra maputiti ngarra alawura kapi awuta tayikuwapi arikutumunuwi kapi karluwu kuwa wurimi ngawa-rringani. Amintiya ngarra wiyi arimi awarra pukwiyi ngini wuta wiyarri jajiruwi awuta tiwi kapi karluwu kuwa wurimi ngawa-rringani.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni.

¹² Kiyi ngawa-yuwuni nyoni nginaki ngirramini yimi kapi ngarra-mamanta, “Ngiya nguwuti-marti ngini ngimata-jiyarra nuwa nyoni ngirramini ngini awurankini api karluwu pili ju-murra (hard to understand) awarra ngirramini

api arrami nuwa wiyi karluwu nginti-mata-majawu (wouldn't understand) awarra ngirramini. ¹³ Api awarra pukwiyi (Holy Spirit) karri ngarra awunu-wuriyi kapi nuwa api ngarra wiyi awujiyarra nuwa awarra nyoni awurankini ngirramini ngini-ngilawa, awarra tayikuwa-ni (all) ngirramini ngini warntirrana. Awarra ngirramini ngini awarra pukwiyi wiyi nimarra arimi api karluwu ngini-ngatawa ngirramini. Yita ngarra ngawa-rringani wiyi awutiyarra awarra pukwiyi awarra ngirramini.” Ngarra awarra ngawa-yuwuni yipangiraga. ¹⁴ Kiyi yimi kapi awuta ngarra-mamanta, “Karri awarra pukwiyi awutiyarra nuwa awarra ngini-ngilawa ngirramini api nuwa wiyi awungarri ngimpirimi ngini, ‘Ngarra ngatawa ngawa-yuwuni.’ Nuwa wiyi awarra ngimpirimi,” yimi ngawa-yuwuni.

¹⁵ Kiyi yimi ngawa-yuwuni ngini, “Awarra ngirramini ngini ngarra ngiya-rringani nimarra arimi api ngiya awarra-wanga (same) ngirramini ngipangiraga amintiya awarra ngirramini ngini awarra pukwiyi wiyi awujiyarra nuwa api ngini-ngatawa ngiya-rringani awarra ngirramini.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi ngarra-mamanta.

17

Ngawa-yuwuni Jesus Nanginta Yimi Ngarra-rringani Ngini Yimata-mangi Awuta Kapi Kuwa Wurimi Ngarra.

John 17:1-24

¹ Ngawa-yuwuni Jesus karri ngarra yipapaya ngini nimarra yimi kapi ngarra-mamanta api yipakuluwunyi kuriyuwu api nimarra yimi kapi ngarra-rringani ngini kuriyuwu, “Aya, ngirringani,” yimi. “Ngiya waya yinkitayi pa-juwani ngirimi api wiyi awungarri takirimi arikutumunuwi ngini wurimajawu ngini ngiya ngilawa ngiya awarra nginja-mirani pili ngiya nguwtimarti awuta arikutumunuwi ngini wiyi awungarri pimata-majawu ngini nginja wiyarri nginjila. ² Ngiya ngirripangiraga awarra pili nginja jiyikirimi ngiya ngini alawura ngimatami kapi tayikuwapi (all) arikutumunuwi. Amintiya nginja jiyikirimi yingampa (some) tiwi ngini pimata-punya angilawa jarrumoka pili nginja juwtimarti ngiya ngini wiyi ngimata-kirimi awuta tiwi ngini (to) yiloti wurumuwu.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi ngarra-rringani.

³ Kiyi ngawa-yuwuni tuwanga yimi kapi ngarra-rringani, “Awuta tiwi kapi warntirana wurimajawu muwa yuwurrara api wuta awuta wurimajawu ngini nginja waya yati nginjila wuta-rringani ngini kuriyuwu amintiya awanuwanga wurimajawu ngini ngiya Jesus Christ amintiya ngini nginja jini-pangirri (sent) ngiya awungarra kapi naki murrakupuni (to this earth) api wuta awuta tiwi wiyi yiloti wurumuwu kuriyuwu kanginjila. Wuta awuta tiwi puranji wurumuwu muwa amintiya wu-papunya angi-muwula jarrumoka.” Ngarra awarra ngawa-yuwuni yipangiraga kapi ngarra-rringani.

⁴ Kiyi ngawa-yuwuni tuwanga yimi kapi ngarra-rringani, “Ngiya waya ngirripapaya awarra waki ngini nginja juwutimarti ngiya ngini ngirikirimi (do) ngini (for) nginja api karri awuta arikutumunuwi pirripakuluwunyi ngiya ngini awarra ngini-nginjila waki ngirimi api wuta awungarri pirimamula (called) nginja nginjila.” Ngarrara awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi ngarra-rringani. ⁵ Kiyi yimi ngini, “Ngirringani wiyi tayakirayi ngiya yingarti power awungaji kapi nginja japuja nginingaji parlingarri muwa murruwuni (had) awarra power karri muwa karluwu murikirimi (made) murrakupuni nanuwanga.” Ngarrara awarra ngawa-yuwuni yipangiraga kapi ngarra-rringani.

⁶ Kiyi ngawa-yuwuni nyoni nginaki nimarra yimi kapi ngarra-rringani, “Ngirringani, kapinaki ngiya-mamanta api nginja juwunga (picked) awuta api jiyimamula (called) awuta nginja-mampirami api kiyi nginja jipangirri (sent) awuta kapi ngiya. Api ngiya waya ngurruwuntiyarra kapinaki ngiya-mamanta ngini (about) nginja api wuta waya kuwa pirimi ngini-nginjila ngirramini ⁷ amintiya wurimajawu ngini nginja jipakirayi ngiya power ngini (to) ngirikirimi awarra mirrikili (miracles) amintiya awanuwanga wurimajawu ngini awarra ngirramini ngini ngiya ngipangiraga api ngini-nginjila ngirramini awarra. ⁸ Wuta awarra wurimajawu pili ngiya ngurruwuntiyarra awuta awarra ngirramini ngini nginja juwutiyarra ngiya api kiyi wuta kuwa

pirimi awarra ngirramini. Amintiya wuta waya warntirrana wurimajawu ngini ngiya pakinya japuja ngirimi kuriyuwu kapi nginja amintiya ngini nginja jini-pangirri (sent) ngiya awungarra kapi naki murrakupuni (to this earth).” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi ngarra-rringani.

⁹ Kiyi awarra ngawa-yuwuni tuwanga nimarra yimi kapi ngarra-rringani api yimi ngini, “Ningani ngiya pray ngirimi ngini (for) kapinaki ngiya-mamanta awuta kapi nginja jini-pangirri (sent) kapi ngiya. Ngiya karluwu ningani pray ngirimi ngini awuta arikutumunuwi kapi wuta karluwu kuwa wurimi ngini-nginjila ngirramini. Waya juwa nanginta ngirimi nginja ngini jimata-mangi kapinaki ngiya-mamanta pili nginja nimpiri-mamula (call) awuta nginja-mamirampi.

¹⁰ Tayikuwapi (all) awuta ngiya-mamanta kapi wupapunya angilawa jarrumoka api nginja nimpiri-mamula (call) awuta nginja-mamirampi. Amintiya tayikuwapi awuta kapi nginja nimpiri-mamula awuta nginja-mamirampi api ngiya awuta ngiya-mamanta.” Ngarra ngawa-yuwuni awarra nimarra yimi kapi ngarra-rringani. Kiyi yimi ngini, “Karri wuta yingampa (other) tiwi wupakuluwunyi awuta ngiya-mamanta ngini wurikirimi ngini pupuni (do good things) api awuta yingampa tiwi wurimi ngini ngiya pupuni.” Ngarra awarra yimi ngawa-yuwuni kapi ngarra-rringani.

¹¹ Kiyi ngawa-yuwuni tuwanga pray yimi kapi ngarra-rringani, “Aya, ngirringani,” yimi. “Nginja waya yati nginjila amintiya nginja warntir-

rana pupuni. Nginja nimpirimajawu ngini ngiya waya yinkitayi ngupumwari naki awarra mur-rakupuni (earth) api waya yinkitayi ngumpuriyi kuriyuwu kapi nginja. Api kapinaki ngiyamamanta waya awungarra wurumuwu kapi awarra naki murrakupuni (on this earth). Nginja nimpini yingarti power nginingaji awarra power ngini nginja jimint-akirayi ngiya api ngiya nguwutimarti nginja ngini jimata-mangi (to look after) awuta kapinaki ngiyamamanta pili ngiya nguwutimarti ngini wuta wiyi wutiyati punyipunyi nginingaji muwiyati punyipunyi.” Ngarra awarra ngawa-yuwuni nimarra yimi kapi ngarra-rringani. ¹² Kiyi yimi kapi ngarra-rringani, “Karri ngiya japuja ngirimani kapi awuta kapinaki ngiyamamanta api ngiya yimpaja ngirripamangi awuta. Awarra naki power nginja jipakirayi ngiya api ngiya ngirripamangi awuta ngiyamamanta api karri-kuwapi purrupumwari ngiya. Waya juwa awarra yati tini yipumwari ngiya awarra ngini wiyi apipirraya kapi awarra maputiti wiyi japuja arimi (hell). Nginja parlingarri juwuntiyarra papaluwi ngini wiyi (later) awarra tini yimatamwari (would leave) ngiya api awarra ngini-ningjila ngirramini warntirrana yima (came true) karri awarra tini yipumwari ngiya.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi ngarra-rringani.

¹³ Kiyi ngawa-yuwuni tuwanga nimarra yimi kapi ngarra-rringani, “Nginja waya nimpirimajawu ngini ngiya waya yinkitayi ngumpuriyi kapi nginja api karri ngiya nanuwanga (still)

japuja kapi awarra naki murrakupuni (on this earth) ngiya pray ngirimi ngini (for) kapinaki ngiya-mamanta pili ngiya nguwtimarti ngini wuta warntirrana kukunari pimatami nginingaji ngiya,” yimi ngawa-yuwuni kapi ngarra-rringani.

¹⁴⁻¹⁶ Kiyi ngawa-yuwuni tuwanga yimi ngini, “Ngirringani ngiya waya ngurru-wuntiyarra kapinaki awuta ngiya-mamanta ngini-nginjila ngirramini api awuta tiwi kapi karluwu kuwa wurimi nginja api wuta awuta jirti wurumuwu awuta ngiya-mamanta pili awuta ngiyamamanta karluwu nginingaji awuta kapi karluwu kuwa wurimi nginja nginingaji ngiya awanuwanga karluwu nginingaji awuta kapi karluwu kuwa wurimi nginja. Ngirringani ngiya karluwu nanginta ngimatami nginja ngini ninganara jimata-marruriyi kapinaki awuta ngiyamamanta kuriyuwu kapi nginja japuja. Waya juwa nanginta ngirimi nginja ngini jimatawani (help) awuta ngiya-mamanta ngini karluwu pimata-punya awarra maputiti angatawa jarrumoka,” yimi ngawa-yuwuni kapi ngarra-rringani.

¹⁷ Kiyi yimi ngini, “Amintiya ngirringani kapinaki ngiya-mamanta wurimajawu ngini-nginjila ngirramini api takirimi awuta ngini wuta waya juwa waki pimatami ngini (for) nginja amintiya ngini warntirrana kuwa pimatami ngini-nginjila pupuni ngirramini. Awarra ngini-nginjila ngirramini api ngarra awarra warntirrana. ¹⁸ Nginja jini-pangirri (sent) ngiya kapi awuta tayikuwapi (all) arikutumunuwi

pili-ngini ngimata-jiyarra awuta ngini-nginjila ngirramini api ngiya awanuwanga ngipangirri kapinaki ngiya-mamanta kapi awuta arikutu-munuwi ngini wuta awarra-wanga (same) waki pimatami,” yimi ngawa-yuwuni kapi ngarra-rringani.

¹⁹ Kiyi ngawa-yuwuni tuwanga yimi ngini, “Ngirringani, ngiya ningani nguwtiyarra nginja ngini kuta kamini awarra waki ngini nginja nimpitimarti ngiya ngini ngimata-kirimi (do) ngini (for) nginja api ngiya wiyi warntirrana ngipakirimi awarra waki pili ngiya nguwtimarti awuta kapinaki ngiya-mamanta ngini wiyi awanuwanga warntirrana pimata-kirimi (do) awarra ngini nginja nimpitimarti.” Ngarra awarra ngawa-yuwuni yipangiraga kapi ngarra-rringani.

²⁰ Kiyi ngawa-yuwuni nyoni nginaki nimarra yimi kapi ngarra-rringani ngini kuriyuu, “Ngiya karluwu pray ngirimi ngini (for) wuta wangata kapi ngiya-mamanta pili awuta ngiya-mamanta wiyi wuntiyarra yingampa (other) tiwi ngini (about) ngiya api ngiya pray ngirimi ngini (for) awuta yingampa tiwi kapi wiyi kuwa wurimi ngiya. Ngirringani, kapinaki ngiya-mamanta amintiya awuta tiwi kapi wiyi kuwa wurimi ngiya ²¹ api ngiya nguwtimarti awuta ngini wiyi awanuwanga wutiyati punyipunyi nginingaji muwa muwiyati punyipunyi. Amintiya nguwtimarti ngini ngawiyati punyipunyi muwa yuwurrara amintiya awuta kapinaki ngiya-mamanta amintiya awuta yingampa tiwi kapi wuta wiyi kuwa wurimi ngiya. Api kiyi awuta tiwi kapi

pakinya karluwu kuwa pirimi ngini-ngilawa ngirramini api karri wuta wupakuluwunyi ngini muwa yuwurrara amintiya ngiya-mamanta ngini ngawiyati punyipunyi api wuta wiyi kuwa wurimi ngini nginja jini-pangirri (sent) ngiya awungarra kapi awarra naki murrakupuni (to this earth).” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi ngarra-rringani.

²² Kiyi ngawa-yuwuni tuwanga nimarra yimi kapi ngarra-rringani api yimi ngini, “Nginja jimint-akirayi ngiya yingarti power api ngiya awanuwanga ngirripakirayi yingarti power kapi ngiya-mamanta pili ngiya ngurru-wutimarti wuta ngini wiyi wutiyati punyipunyi wuni nginingaji muwa yuwurrara muwiyati punyipunyi ²³ api kiyi ngiya amintiya kapinaki ngiya-mamanta wiyi ngawiyati punyipunyi nginingaji nginja amintiya ngiya muwiyati punyipunyi. Takirimi kapinaki ngiya-mamanta ngini wuta warntirrana wutiyati punyipunyi api kiyi awuta tiwi kapi wuta karluwu kuwa wurimi ngini-nginjila ngirramini api wiyi wurimajawu ngini nginja jini-pangirri (sent) ngiya awungarra kapi naki murrakupuni (to this earth) amintiya awanuwanga wiyi wurimajawu ngini nginja puranji nimpirimuwu kapinaki ngiya-mamanta nginingaji nginja puranji nimpirimuwu ngiya.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi ngarra-rringani.

²⁴ Kiyi ngawa-yuwuni tuwanga nimarra yimi kapi ngarra-rringani, “Ngirringani,” yimi, “Karri muwa karluwu murikirimi (made) naki awarra murrakupuni nanuwanga api nginja puranji

jiyimuwu ngiya amintiya nginja jimint-akirayi ngiya arikulani power api ngiya nguwutimarti kapinaki ngiya-mamanta kapi nginja jini-pangirri (sent) kapi ngiya api nguwutimarti ngini kapinaki ngiya-mamanta wiyi pimata-muwu kapi ngiya awungarruwu kapi muwa japuja pili ngiya nguwutimarti ngini wuta wiyi awungaji pimata-kuluwunyi ngiya ngini ngiya nguwuni arikulani power.” Ngarra awarra ngawa-yuwuni nimarra yimi kapi ngarra-rringani.

18

*Awuta Alawuruwi Kapi Wuta Jews Pirimarruriyi Ngawa-yuwuni Jesus Kapi Awarra Pilate.
John 18:28-38*

²⁸ Kiyi karri natinga arawunga (early morning) karri Caiaphas yipapaya ngini nimarra yimi kangi ngawa-yuwuni Jesus api awuta priests kapi wuta alawuruwi amintiya awuta yingampa alawuruwi pirimarruriyi ngawa-yuwuni kapi awarra Pilate angatawa kurrampali. Awarra Pilate japuja yimi kangi arikulanga kurrampali awungarruwu kapi Jerusalem.

Karri awuta alawuruwi papi pirimi awungarruwu kapi Pilate japuja api wuta karluwu pirripawuriji yilaruwu pili ngini-wutawa ngiramini (law) ngini awuta kapi wuta Jews arnuka pimata-wuriji yilaruwu kapi awinyirra kurrampali angi-wutawa awuta arikutumunuwi kapi wuta arnuka Jews. Ngini wuta pirrija-wuriji yilaruwu kapi awinyirra kurrampali api wuta arnuka pimatapa (shouldn't eat) awarra Passover

yinkiti. ²⁹ Api awarra Pilate papi yimi tur-ruwuni kiyi nanginta yimi awuta Jews, “Pilikama nuwa ngintiniri-marruriyi naki tini kangilawa? Kamini awarra jirti ngini ngarra yikirimi (what wrong has he done)?” yimi awarra Pilate kapi awuta. ³⁰ Api wuta pirimi, “Naki awarra Jesus api ngarra waya yingarti jirti yikirim-ani api awarra ngawa ngintiniri-marruriyi ngarra kanginjila,” pirimi awuta alawuruwi kapi awarra Pilate.

³¹ Kiyi awarra Pilate yimi kangi wutawa, “Nyirra-marruriyi awarra naki Jesus amintiya judge nyirrami ngarra nuwulamiya pili nuwa wangata awarra ngirramini (law) ngini ngarra yuwawurrini (broke),” yimi Pilate. Api wutatuwu awuta alawuruwi pirimi, “Karluwu, pili nuwa Romans api nuwa alawuruwi waya ngintiri-kirimi ngirramini ngini ngawa Jews karluwu pajuwani ngamata-kirimi awuta tiwi kapi wuta wuwawurrini (break) ngini-ngawula ngirramini api ngawa ngintiniri-marruriyi naki awarra Jesus kanginja pili ngawa ngawutimarti nginja ngini judge jimatami ngarra amintiya ngini jimata-mukuri ngarra kapi arikitirropurtayi (cross) ngini ngarra wiyi pajuwani yimatami,” pirimi awuta alawuruwi kapi Pilate.

³² Karri awuta alawuruwi awarra pirripan-giraga api awarra ngirramini ngini ngawayuwuni puniyarri (before) yimi api waya warn-tirrana yima (came true) awarra ngirramini ngini, “Wuta wiyi wupamukuri ngiya kuriyuwu kapi arikitirropurtayi (cross) api kiyi ngiya wiyi awungarri pajuwani ngirimi.”

³³ Kiyi Pilate yimarruriyi ngawa-yuwuni yilaruwu kangi angatawa kurrampali kiyi nanginta yimi awarra, “Nginja awarra king kapi awuta Jews-ana?” Awarra Pilate awarra nanginta yimi awarra ngawa-yuwuni. ³⁴ Api ngawa-yuwuni yimi kapi Pilate, “Arramukuta yingampa tiwi purru-wutiyarra nginja ngini ngiya king kapi awuta Jews. Arramukuta nginja awarra jiyimi kangi nginjalamiya. Awungana nginjatuwu?” yimi ngawa-yuwuni kapi awarra Pilate. ³⁵ Api Pilate yimi ngini, “Ngiya karluwu Jew api ngiya karluwu ngirimajawu ngini nginja king kapi awuta Jews. Wutatuwu awuta priests kapi wuta alawuruwi amintiya awuta yingampa arikutumunuwi kapi wuta Jews nginingaji nginja api wuta piniri-marruriyi nginja kangiya ngini ngiya judge ngirimi nginja. Kamini awarra jirti ngini nginja jiyikirimi?” yimi Pilate. ³⁶ Kiyi ngawa-yuwuni yimi ngini, “Arnapa. Ngiya karluwu king kapi naki murrakupuni (on this earth). Ngiya waya juwa king ngirimi kapi awarra murrakupuni ngini kuriyuwu. Ngini ngiya king ngirrijami (if I was king) kapi naki murrakupuni (on this earth) api ngiya-mamanta mwariwarri (would have fought) awuta alawuruwi kapi wuta Jews api wutatuwu awuta alawuruwi karluwu mwarruwunga (would not have arrested) ngiya amintiya karluwu mwanuri-marruriyi (would not have brought) ngiya kanginjila,” yimi ngawa-yuwuni kangi Pilate.

³⁷ Kiyi Pilate yimi kangi ngawa-yuwuni, “Nginja awarra warntirrana king. Tami?” yimi Pilate. Api ngawa-yuwuni yimi ngini, “Ng-

inja warntirrana nimarra jiyimi ngini ngiya king. Ngiya nguru-mulungurrumi kapi naki murrakupuni (on this earth) pili-ngini ngiya wiyi ngimata-jiyarra arikutumunuwi ngirramini ngini warntirrana. Awuta arikutumunuwi kapi wutimarti ngini pimata-majawu awarra ngirramini ngini warntirrana api wuta wuri-pitingaya (listen to) ngiya,” yimi ngawa-yuwuni kapi awarra Pilate. ³⁸ Api Pilate yimi ngini, “Kamini awarra ngirramini ngini warntirrana?” Api ngawa-yuwuni karluwu nimarra yimi kangi awarra Pilate.

Karri Pilate yipapaya ngini nimarra yimi kangi ngawa-yuwuni api ngarra yuwuriyi turruwuni kiyi tuwanga nimarra yimi kapi awuta Jews, api yimi ngini, “Ngiya amintiya naki Jesus waya nimarra ngintiri-majirri api ngiya ngirimi ngini ngarra karluwu jirti tini.” Awarra Pilate yimi awarra kapi awuta alawuruwi kapi wuta Jews.

19

John 19:1

¹ Kiyi awarra Pilate yimi kapi awuta soldiers ngini, “Nyirra murrakuni (whip) api nyirra-pirni naki Jesus kangi ngarra jukwartanga.” Api kiyi awuta soldiers kuwa pirimi awarra Pilate kiyi piripirni ngawa-yuwuni kangi ngarra jukwartanga.

John 19:25-27

^{25b} Ngawa-yuwuni Jesus ngarra-naringa amintiya nyirra-marrikuluma tayinti purru-wujingu-mani yinkitayi kapi ngawa-yuwuni

yimatilayi kapi awarra arikitirropurtayi (cross). Awinyirra Mary angi nyirra-purnayi Clopas amintiya Mary Magdalene amintiya ngawa-yumuni ngarra-mantani John api wuta wiyarri tayinti purru-wujingi-mani yinkitayi kapi ngawa-yuwuni. ²⁶ Api ngawa-yumuni karri ngarra yi-pakuluwunyi ngarra-naringa amintiya awarra John tayinti purru-wujingi-mani yinkitayi kangatawa api ngarra yimi kangi ngarra-naringa, “Aga nginari awarra naki John api ngarra waya awarra nginja-mwanti,” yimi ngawa-yuwuni. ²⁷ Kiyi ngarra yi-pakuluwunyi awarra John api yimi kangatawa, “Awa mantani, tayamangi anaki ngiya-naringa pili nginja wiyi nginja-naringa awinyirra.” Awarra yimi ngawa-yuwuni kapi awarra John. Api awarra John wiyi yimarruriyi awinyirra Mary kapi ngarra japuja api awungarruwu yi-pamangi awinyirra.

Yati Soldier Turli Yimi Ngawa-yuwuni Jesus Kapi Ngarra Kulonjiyi.

John 19:31-37

³¹ Karri ngawa-yuwuni Jesus pajuwani yimi api awungarri waniyati (Friday) api pangarri Sabbath Day (Saturday). Api awuta alawuruwi kapi awuta Jews karluwu purru-wutimarti ngini pimata-mwari ngawa-yuwuni amintiya awuta yuwurrara mitayuwi ngini-wutawa purnikapa kapi arikitirropurtayi (cross) karri awinyirra Sabbath Day pili awungarri nanuwanga (still) awarra Passover Ceremony. Api kiyi awuta alawuruwi pirimi kangi awarra Pilate, “Ngawa

ngawutimarti awuta soldiers ngini pimata-wurrini (break) pwaja kang ngini-wutawa yirrikarla awarra Jesus amintiya awuta wawurruwi kapi mitayuwi pili-ngini wuta wiyi yartipili pajuwani pimatami. Api kiyi awuta soldiers wiyi pimatanga wuta purnikapa kapi awarra arikitir-opurtayi api wuni-papirray-amuwi (take down) wuta purnikapa,” piriimi awuta alawuruwi kapi Pilate. Api awarra Pilate “Manya” yimi.

³² Kiyi awuta soldiers purruwuriyi kapi awarra yati tini ngini mitayini kiyi purruwawurrini (broke) pwaja kang ngarra yirrikarla kiyi awanuwanga wuta purruwawurrini awarra nyoni mitayini ngini-ngatawa yirrikarla. ³³ Api karri awuta soldiers papi piriimi kapi ngawayuwuni api wuta pirripakuluwunyi ngini ngarra waya pajuwani yimi api wuta karluwu purruwawurrini (didn't break) pwaja kang ngini-ngatawa yirrikarla. ³⁴ Api yati soldier yuwunga numwariyaka kiyi turli yimi (speared) ngawayuwuni kapi ngarra kulonjiyi (side) kiyi majipani amintiya kukuni alala yimi.

³⁵ Ngiya ngirripakuluwunyi ngiyalamiya awarra soldier ngini ngarra turli yimi ngawayuwuni api ngiya ngirimajawu ngini awarra ngirramini warntirrana. Api ngiya ngirikirimi (write) naki ngirramini kang punkaringini (book) pili ngiya nguwutimarti ngini karri nuwa wiyi ngimpakirrimiya (read) awarra naki ngirramini api nuwa wiyi awungarri kuwa nginti-matami kang ngawayuwuni Jesus.

³⁶ Parlingarri awarra Moses yikirimi (wrote) kapi ngawarringani ngini-ngatawa punkaringini

(Old Testament) awarra naki ngirramini ngini,
 “Karri wuta pajuwani wurikirmi ngarra
 api wuta wiyi karluwu pimata-wurrini
 (break) yati ngini-ngatawa pwaja.”

Ngarra awarra Moses yikirmi (wrote) awarra
 ngirramini ngini (about) awarra lamb ngini
 wuta pajuwani pirikirim-ani karri awarra
 Passover Ceremony. Api karri awuta soldiers
 purrupumwari awarra pwaja kangi ngini-
 ngatawa yirrikarla ngawa-yuwuni api karluwu
 purruwawurrini awarra pwaja api awarra
 ngirramini warntirrana yima (became true)
 awarra ngirramini ngini awarra Moses yikirmi
 kangi awarra punkaringini pili awarra ngawa-
 yuwuni ngarra nginingaji awarra lamb.
³⁷ Amintiya nyoni tini parlingarri yikirmi
 (wrote) kangi ngawa-rringani ngini-ngatawa
 punkaringini awarra naki ngirramini ngini
 ngawa-yuwuni,

“Awarra tini ngini awuta jajiruwi arikutu-
 munuwi wiyi turli wurimi (will spear)
 ngarra api tayikuwapi arikutumunuwi
 wiyi wupakuluwunyi awarra tini.”

Awarra yikirmi awarra tini kapi awarra
 punkaringini. Amintiya awarra naki ngirramini
 awanuwanga waya warntirrana yima (became
 true).

20

John 20:2a

^{2a} Kiyi Mary Magdalene jipumwari awarra cave
 kiyi kalikali jiyimi kapi wuta japuja awuta

yuwurrara ngawa-yuwuni ngarra-mamanta Simon Peter amintiya awarra John.

John 20:2-9

^{2b} Karri awinyirra Mary Magdalene papi jiyimi kapi awarra Peter amintiya awarra John api jiyimi kangki wutawa, “Kuta kuwapi pirripawuriji yilaruwu kapi awarra cave api purruwunga ngini-ngawula alawura ngarra purnikapa api kuta maka pirimarruriyi ngarra,” jiyimi.

³ Kiyi Peter amintiya John purruwuriyi kapi awinyirra cave. ⁴ Awuta yuwurrara kalikali pirimi api awarra John yikumwari Peter kiyi pakinya papi yimi kapi awarra cave. ⁵ Kiyi awarra John yipajiyarri (bent down) kiyi yipakuluwunyi yilaruwu kapi awarra cave amintiya yipakuluwunyi awinyirra manipurruwa (material) yilaruwu kapi awarra cave api ngarra karluwu yipawuriji yilaruwu. ⁶⁻⁷ Kiyi Simon Peter awanuwanga papi yimi awungarruwu kapi awarra cave kiyi ngarra yipawuriji yilaruwu. Ngarra awanuwanga yipakuluwunyi awungaji awinyirra manipurruwa. Natinga awinyirra manipurruwa api wuta pirikimirna (wrapped around) ngawa-yuwuni ngarra purnikapa amintiya nyonga manipurruwa angi kirijinga api awinyirra manipurruwa jimurrarijipa (folded up). Awinyirra kirijinga manipurruwa api wuta pirikimirna (wrapped around) ngawa-yuwuni ngini-ngatawa pungintaga. Awinyirra yinjara manipurruwa api wangatajirri jiyimi.

⁸ Kiyi awarra John awanuwanga yipawuriji yilaruwu kangki awarra cave. Ngarra

awanuwanga yipakuluwunyi awinyirra manipurruwa api ngarra kuwa yimi awarra ngirramini ngini awinyirra Mary Magdalene jipangiraga ngini ngawa-yuwuni ngarra purnikapa waya karluwu yipalamiya yilaruwu kangi awarra cave.

⁹ Parlingarri yingampa papaluwi pirikirimi (wrote) kapi ngawa-rringani ngini-ngatawa punkaringini (Old Testament) awarra ngirramini ngini awarra Jesus wiyi pajuwani yimatami amintiya ngini ngarra wiyi tuwanga yimpangini yimatama. Api awuta yuwurrara ngarra-mamanta nanuwanga arnuka pirimajawu (didn't understand) awarra ngirramini ngini awuta tiwi pirikirimi kapi awarra punkaringini parlingarri.

John 20:10-18

¹⁰ Kiyi awarra Peter amintiya awarra John pirri-pakupawurli kapi wuta jajuja.

¹¹ Kiyi Mary Magdalene jipakupawurli kapi awarra cave kiyi tayinti jiyimi turruwuni. Nyirra awungarri pirlikiti juwujingi-mani. Kiyi jipajiyarri (bent down) api jipakuluwunyi yilaruwu kapi awarra cave. ¹² Awungaji nyirra jipakuluwunyi yuwurrara angeluwi kapi purukuripiya (were wearing) kuluji nginingaji turtiyangini (white). Api wuta purumuwu kapi ngawa-yuwuni purnikapa pakinya yimili. Yati yimuwu yinkitayi kapi ngarra pungintaga pakinya yima amintiya awarra nyoni yimuwu yinkitayi kapi ngarra malapwara pakinya yima.

¹³ Kiyi awuta angeluwi nanginta pirimi awinyirra Mary, “Aga, mantanga, pilikama nginja pirlikiti nimpirimi?” pirimi. Kiyi nyirra jiyimi ngini, “Kuta kuwapi purruwunga ngini-ngilawa alawura ngarra purnikapa api kuta maka pirimarruriyi awarra,” jiyimi awinyirra Mary.

¹⁴ Kiyi awinyirra Mary tuwanga tayinti jiyimi kiyi jipakuluwunyi ngawa-yuwuni yuwujingirritani yinkitayi kapi nyirra api nyirra arnuka jiyimajawu (did not recognise) awarra. ¹⁵ Kiyi ngarra yimi kangi nyirra, “Aga, mantanga, pilikama nginja pirlikiti nimpirimi? Kuwani awarra ngini nginja kularlaga nimpirimi?” yimi ngawa-yuwuni. Nyirra amparrimani juwarimi ngini ngawa-yuwuni api ngarra awarra tini ngini ngarra waki yimi kapi awarra garden api nyirra jiyimi kangatawa, “Ngini nginja kuta maka jiyimarruriyi ngiya-mantani ngarra purnikapa api tajiyarra ngiya kapi maka nginja jipamukuri awarra purnikapa pili-ngini ngiya ngimatu-wariyi awungarruwu kiyi ngimatanga ngarra purnikapa,” jiyimi Mary. ¹⁶ Api ngawa-yuwuni tuwa yimi ngini-nyitawa yintanga api yimi ngini, “Mary.” Api nyirra tuwanga jipakuluwunyi awarra ngawa-yuwuni kiyi waya jiyimajawu ngarra api nyirra kuwayi jiyimi makirana, ‘Raponayi’. Kapi awarra langwiji Aramaic api awarra yintanga mean arimi awarra tini ngini ngarra awunu-waluwa arikutumunuwi (teacher). ¹⁷ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kangi nyirra, “Ngajiti nimpaja-mukuri ngini-nginjila yikara kangiya pili ngiya arnuka nanuwanga

ngurruwuriyi kuriyuwu kapi ngiya-rringani. Tuwariyi kapi ngiya-mamanta kiyi tajiyarra awuta ngini nginja waya jipakuluwunyi ngiya amintiya ngini ngiya wiyi parlinginari (later) ngumpuriyi kapi ngiya-rringani ngini kuriyuwu, awarra ngini ngiya ngirimi ngini ngarra warn-tirrana ngatawa. Api awarra ngiya-rringani ngarra awanuwanga nuwa-rringani nginja amintiya awuta yingampa ngiya-mamanta amintiya nuwa wiyarri ngimpirimi ngini ngarra warn-tirrana ngatawa awarra ngawa-rringani. Api tuwariyi tajiyarra awuta ngiya-mamanta awarra ngirramini.” Awarra yimi ngawa-yuwuni kangi awinyirra Mary Magdalene.

¹⁸ Kiyi awinyirra Mary Magdalene juwuriyi kapi ngawa-yuwuni ngarra-mamanta api nyirra jiyimi kangi wutawa, “Ngiya waya ngirripakuluwunyi ngini-ngawula alawura,” jiyimi. Kiyi juwuntiyarra awuta awarra ngirramini ngini ngawa-yuwuni yipangiraga kangi nyirra.

Ngawa-yuwuni Jesus Papi Yimi Kapi Ngarramamanta.

John 20:19-23

¹⁹ Karri awinyirra-wanga wumunga (day) Sunday api karri yartijanga ngawa-yuwuni ngarramamanta mimpa piri yilaruwu kapi kurram-pali. Wuta kunji pirikiri awinyirra door pili wuta pirimakirri awuta yingampa Jews.

Awarra warntirrana ngini awinyirra door kunji api ngawa-yuwuni Jesus papi yimi yilaruwu kapi awinyirra room kiyi ngarra tayinti yimi kuluwuta kapi awuta ngarra-mamanta kiyi yimi kangi wuta, “Awungana mamanta. Ngajiti

putuputuwu ngimpakirayi arikutumunuwi awarra jirti ngini wuta pirikirim-ani api ngarra awanuwanga ngawa-rringani wiyi karluwu putuputuwu yimata-kirayi awuta.” Awarra yimi ngawa-yuwuni kapi ngarra-mamanta.

Ngawa-yuwuni Jesus Papi Yimi Kapi Awarra Thomas.

John 20:24-29

²⁴ Karri ngawa-yuwuni Jesus mampara papi yimi kapi ngarra-mamanta api awarra Thomas ngarra karluwu yimuwu awungarruwu kapi awinyirra kurrampali. Ngarra awarra Thomas yikirmi wamurrara yuwurrara (12) kapi awuta ngarra-mamanta ngawa-yuwuni kapi ngarra pakinya yuwunga awuta. Ngarra nyoni yintanga Didymus, awarra Thomas.

²⁵ Kiyi awuta yingampa ngarra-mamanta ngawa-yuwuni api karri wuta pirripakuluwunyi awarra Thomas api purru-wutiyarra, “Ngawa nginti-pakuluwunyi ngawa-yuwuni awarra ngini-ngawula alawura. Ngarra waya tuwanga yimpangini yima,” piri. Api awarra Thomas yimi kang wutawa, “Ngiya arnuka kuwa ngirimi nuwa. Ngini ngiya wiyi ngipakuluwunyi awarra yangamini kapi awarra murumunguni (nail) patingirrupati yikirmi (went through) kang ngarra yikara ngawa-yuwuni amintiya ngini ngipamukuri ngini-ngilawa wamuta (finger) kapi awarra yangamini kapi ngatawa yikara amintiya ngini ngipamukuri ngiya yikara kapi yangamini kapi numwariyaka turli yimi kapi ngarra kulonjiyi (side) api waya juwa awungarri

ngiya wiyi kuwa ngirimi ngini ngarra ngawa-yuwuni waya tuwanga yimpangini yima." Awarra yimi awarra Thomas kangki awuta yingampa ngarra-mamanta.

²⁶ Karri nyoni week api ngawa-yuwuni ngarra-mamanta tuwanga purumuwu yilaruwu kapi awinyirra kurrampali. Api awarra Thomas ngarra wiyarri awungaji yimuwu. Wuta tuwanga kunji pirikiri awinyirra kurrampali. Kiyi ngawa-yuwuni papi yimi kiyi tayinti yimi kuluwuta kapi awuta kiyi yimi ngini, "Awungana mamanta. Ngajiti ngimpaja-wanga!" yimi kangki wuta.

²⁷ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi awarra Thomas, "Tayakuluwunyi ngini-ngilawa yikara amintiya tayamukuri ngini-nginjila wamuta (finger) yilaruwu kapi naki yangamini kapi ngini-ngilawa yikara. Amintiya tayamukuri nginjila yikara yilaruwu kapi naki yangamini kapi ngini-ngilawa kulonjiyi (side). Pilikama nginja karluwu kuwa jiyimi awarra ngirramini ngini ngiya-mamanta purru-wutiyarra nginja ngini (about) ngiya. Ngajiti awungani nimpajami. Waya juwa kuwa tami ngini ngiya waya ngurru-pukularri api tuwanga yimpangini ngirima," yimi ngawa-yuwuni kapi Thomas. ²⁸ Kiyi awarra Thomas yimi kangatawa, "Nginja awarra nginaki ngiya-alawura amintiya nginja warntirrana nginjila. Ngiya kuwa ngirimi kanginjila," yimi awarra Thomas kapi ngawa-yuwuni. ²⁹ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kangatawa, "Nginja kuwa nimpirimi kangilawa pili nginja waya jipakuluwunyi ngini ngiya waya ngurru-pukularri api tuwanga

yimpangini ngirima. Api wutatuwu yingampa arikutumunuwi wiyi karluwu pimata-kuluwunyi ngiya, yingampa kapi ningani wurimuwu amintiya awuta kapi nanuwanga wunu-wuja. Wuta wiyi karluwu worry pimatami ngini wuta karluwu pirripakuluwunyi ngiya api wuta wiyi kuwa wurimi ngini ngiya ngirripukularri api tuwanga yimpangini ngirima. Api wuta awuta wiyi kukunari wurimi amintiya ngawa-rringani wiyi apamangi awuta.” Awarra ngawa-yuwuni yipangiraga kapi Thomas. Kiyi ngawa-yuwuni yipumwari ngarra-mamanta.

21

Ngawa-yuwuni Jesus Mirrikili (miracle) Yikirimi Ngini Yingarti Muputuwi Kangi Awinyirra Panapa.

John 21:1-13

¹⁻³ Karri nyonga wumunga (day) karri awarra Simon Peter amintiya ngarra-mamanta wutiyati purumuwu api awarra Simon Peter yimi kapi awuta ngarra-mamanta, “Ngiya nguwuja ngiripirni muputi.” Api wuta piri, “Ngawiyati ngawurliyi.” Wuta yintanga awuta ngarra-mamanta api Thomas amintiya Nathaniel, kiyi James amintiya John amintiya yingampa ngawa-yuwuni ngarra-mamanta. Yuwurrara awuta. Ngarra awarra Simon Peter yikirimi wali-mani. Ngarra awarra Thomas api wuta pirimamula (called) awarra Thomas Didymus. Ngarra awarra Nathaniel api ngarra japuja yimi kapi awarra town Cana awungarruwu kapi

Galilee. Kiyi awuta ngawa-yuwuni ngarra-mamanta kutupi piri mi api purruwuriyi kapi awinyirra lake Galilee. Awungarruwu wuta pirripawuriji yilaruwu kapala. Karluwu karrampi purruwuriyi. Waya japinamini awungarri. Kiyi wuta tikimati piri mi angi-wutawa yurruka kuluji kiyi purruwunyawu angi-wutawa panapa (net). Wuta yimpaja purruwunyawu awinyirra panapa api karri-kamini muputi. Kiyi karri natinga arawunga api nanuwanga (still) karri-kamini muputi.

⁴ Kiyi wuta pirripakuluwunyi yati tini kapi tingata. Wuta karluwu pirimajawu ngini ngawa-yuwuni Jesus awarra.

⁵ Kiyi ngawa-yuwuni jingawu yimi kapi awuta ngarra-mamanta, “Mamanta,” yimi. “Marri muputi?” Api wuta piri mi, “Karri-kamini.”

⁶ Api ngarra yimi ngini, “Nyirra-nyawu anginuwula panapa (net) kang i nuwula aripa api nuwa wiyi awungaji ngimpanga muputi.” Api kiyi wuta purruwunyawu angi-wutawa panapa kapi aripa api yingarti muputuwi purruwunga kapi awinyirra panapa. Api karri wuta pirrari-ki tikimi (tried to pull) awinyirra panapa yilaruwu kapi awinyirra kapala api karluwu pili alanyawunga (heavy) pili yingarti muputuwi kapi awinyirra panapa. ⁷ Kiyi awarra John yimi kapi Peter, “Yita ngarra ngini-muwula alawura awarra nayi.” Api karri awarra Peter yipitingaya (heard) awarra ngirramini ngini awarra John yipangiraga api ngarra yuwutimarti ngini mwarliki yimatami awungarruwu kapi ngawa-yuwuni yuwujingi-rritani kapi tingata api

ngarra yuwunga angatawa yurruka kuluji api kiyi yikuripiya kangatamiya (put it on himself). Kiyi ngarra kutupi yimi kapi winga api mwarliki yimi kapi tingata.

⁸ Wutatuwu yingampa api wuta yinkitayi kangi tingata api pirripapunya awarra Peter kangi awinyirra kapala. Wuta pirikitikimi (pulled) awuta yingarti muputuwi kangi awinyirra panapa kiyi purrupumwari awuta muputuwi yinkitayi kapi tingata. ⁹ Api karri papi pirimi kapi tingata wuta awungarri pirripakuluwunyi awarra yikwani amintiya muputi kuriyuwu kapi awarra turna amintiya pamantarri yinkitayi kapi awarra yikwani.

¹⁰ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi awuta ngarra-mamanta, “Nyirra-marruripa yingampa (some) niyi awarra muputi ngini nuwa nguntuwunga (caught).” ¹¹ Kiyi ngarra Simon Peter yipakupawurli kapi awinyirra kapala api yuwunga awinyirra panapa kiyi yikitikimi (pulled) awinyirra panapa kangi tingata. Kangi awinyirra panapa yingarti muputuwi ngini arikulani api awinyirra panapa karluwu juwawurra (break). Kangi awinyirra panapa 153 muputuwi.

¹² Kiyi ngawa-yuwuni yimi kangi wutawa, “Kali nyirru-waripa, nyirrapa yinkiti,” yimi. Karrikuwani nanginta yimi ngawa-yuwuni ngini ngarra kuwani pili wuta arliranga. Wuta waya pirimajawu ngini ngarra wuta-alawura awarra.

¹³ Kiyi ngawa-yuwuni yuwuriyi yuwunga awarra pamantarri api yipakirayi awarra kapi awuta ngarra-mamanta. Awanuwanga yipakirayi

awuta muputi. Kiyi ngawa-yuwuni amintiya ngarra-mamanta purruwapa awarra yinkiti.

Ngawa-yuwuni Jesus Nimarra Yimi Kangi Simon Peter.

John 21:15-23

¹⁵ Kiyi karri ngawa-yuwuni Jesus amintiya ngarra-mamanta pirripapaya ngini purruwapa yinkiti api ngawa-yuwuni amintiya Peter purrupumwari awuta yingampa ngawa-yuwuni ngarra-mamanta, api karri wuta pirripangulimayi kapi tingata api ngarra ngawa-yuwuni yimi kapi Simon Peter, “Aya, Simon, arrami awuta kapinaki yingampa ngiyamamanta kiyija puranji wurumuwu ngiya api nginjatuwu arrami warntirrana puranji nimpirimuwu ngiya. Tami?” Awarra ngawa-yuwuni nanginta yimi Simon Peter. Kiyi awarra Simon Peter yimi ngini, “Kuwa, yuwuni, nginja nimpirimajawu ngini ngiya puranji ngurumuwu nginja. Nginja alawura nimpirimi kangiya,” yimi Simon Peter. Kiyi ngawa-yuwuni yimi kangatawa, “Awuta tiwi kapi kuwa wurimi kangilawa api tayamangi awuta pili-ngini wuta karluwu pimata-mwari angilawa jarrumoka. Tajiyarra awuta arikutumunuwi ngini-ngilawa ngirramini,” yimi ngawa-yuwuni kangi awarra Peter.

¹⁶ Kiyi ngawa-yuwuni tuwanga nanginta yimi ngarra, “Simon Peter, arrami nginja warntirrana puranji nimpirimuwu ngiya. Tami?” Api ngarra Simon Peter yimi ngini, “Kuwa, yuwuni, nginja nimpirimajawu ngini ngiya puranji ngurumuwu nginja,” yimi Simon. Kiyi ngawa-yuwuni

tuwanga yimi kangatawa, “Tayamangi awuta kapi kuwa wurimi kangilawa,” yimi ngawa-yuwuni.

¹⁷ Kiyi ngawa-yuwuni tuwanga nanginta yimi Simon, “Aya, Simon, arrami nginja puranji nimpirimuwu ngiya. Tami?” Api ngaratuwu Simon Peter karluwu kukunari yimi pili ngarra ngawa-yuwuni tuwanga nanginta yimi ngarra awarra-wanga (same) ngirramini. Api kiyi Simon Peter yimi kapi ngawa-yuwuni, “Yuwuni, nginja nimpirimajawu tayikuwa-ni arramu-kaminawuti (everything) api nginja nimpirimajawu ngini ngiya puranji ngurumuwu nginja,” yimi Simon. Api ngarra ngawa-yuwuni tuwanga yimi kangatawa, “Tayamangi awuta kapi kuwa wurimi kangilawa,” yimi ngawa-yuwuni kangi Simon Peter.

¹⁸ Kiyi ngawa-yuwuni nyoni ngirramini nimarra yimi kapi Simon Peter, “Naki awarra warntirrana ngini karri nginja malakaninga api nginja jipamang-amiya amintiya jipangulimayani kuta maka kapi nginja juwutimarti api karri nginja wiyi wulimani api nginja wiyi nimpakurupa (hold out) nginja kurumuta api yingampa arikutumunuwi wiyi wunga arlipurringa kiyi wurikimirna nginja kurumuta kiyi wurimaruriyi nginja kapi nginja karluwu nimpitimarti,” yimi ngawa-yuwuni kapi awarra Peter.

¹⁹ Karri ngawa-yuwuni Jesus yipangiraga awarra ngirramini kapi awarra Peter api ngarra mean yimi ngini karri Peter wiyi wulimani arimi api yingampa tiwi wiyi pajuwani wurikirimi

ngarra pili ngarra kuwa arimi kang'i ngawa-yuwuni api kiyi tayikuwapi arikutumunuwi wiyi wuru-pungintayi (think about) awarra Peter amintiya wiyi wuru-kuruwarni (thank) ngawarringani ngini kuriyuwu pili awarra Peter warn-tirrana kuwa yimi ngarra. Kiyi ngawa-yuwuni yimi ngini, "Aya, Simon, ngajiti nimpaja-mwari ngini-ngilawa ngirramini. Yimpaja tayapunya angilawa jarrumoka!" Awarra yimi ngawa-yuwuni kang'i awarra Peter.

20-21 Karri ngawa-yuwuni amintiya Peter pirri-pangulimayi api awarra John yipapunya awuta. Awarra John api ngarra awarra ngini yimuwu yinkitayi kapi ngawa-yuwuni nangunji-nara karri awuta ngawa-yuwuni ngarra-mamanta wutiyati purruwapa yinkiti amintiya awarra John awungarri nanginta yimi ngawa-yuwuni, "Yuwuni, kuwani wiyi traitor arimi kang'i nginja?" Awarra John awarra nanginta yimi ngawa-yuwuni nangunji-nara karri wutiyati purruwapa yinkiti. Api karri awarra Peter yipakuluwunyi awarra John ngini yipapunya ngarra amintiya ngawa-yuwuni api Peter yimi kapi ngawa-yuwuni, "Yuwuni, nginja juwuti-yarra ngiya ngini karri ngiya wulimani api awungarri yingampa arikutumunuwi wiyi wuri-marruriyi ngiya kuta maka awungarruwu kapi ngiya karluwu nguwtimarti. Marri awarra nginaki John?" yimi Peter. ²² Api ngawa-yuwuni yimi kang'i Peter, "Arramukuta ngiya nguwtimarti ngini ngarra awarra John yinukuni wiyi yimata-muwu awungarra kapi naki mur-rakupuni (on this earth). Arramukuta ngarra

wiyi nanuwanga yimpangini arimi karri ngiya wiyi nguwuni-pakupawurli (come back) kapi naki murrakupuni (to this earth). Ngini ngiya awarra nguwutimarti api nginja karluwu awarra ngirramini. Waya juwa ngini nginjalamiya tayapunya angilawa jarrumoka!" yimi ngawa-yuwuni kangsi Simon Peter.

²³ Karri awuta yingampa ngawa-yuwuni ngarra-mamanta piri-pitingaya (heard) awarra ngirramini ngini ngawa-yuwuni yipangiraga api wuta amparrimani pirrarimi ngini awarra John wiyi arnuka pajuwani arimi. Api ngawa-yuwuni karluwu yimi ngini, "Awarra John ngarra wiyi arnuka pajuwani arimi." Waya juwa ngarra yimi ngini, "Arramukuta ngiya nguwutimarti ngini ngarra awarra John wiyi yinukuni yimata-muwu awungarra kapi naki murrakupuni (on this earth). Arramukuta ngarra wiyi nanuwanga (still) yimpangini karri ngiya wiyi nguwuni-pakupawurli kapi naki murrakupuni (to this earth). Ngini ngiya awarra nguwutimarti api ngajiti worry nimpajami awarra." Waya juwa awarra yimi ngawa-yuwuni kangsi Peter.

Tiwi Bible **The Gospels in the Tiwi language of Australia**

copyright © 2000 Wycliffe Bible Translators

Language: Tiwi

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-11-29

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

c3133680-c681-5412-8d19-cdc3b681d319